

tv-15 naš TOVARIS

Št. 39
2. oktobra 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Zbor pod Krnom

Prireditvam ob osemdeseti obletnici smrti goriškega slavčka, Simona Gregorčiča, so se pridružili tudi borci enot, ki so nosile ime velikega pesnika. Skupnost borcev Gregorčičevih brigad je skupaj s planinci pripravila srečanje na planini Kuhinja, 1020 metrov visoko, pod mogočnim Krnom. Prišli so borci z obeh strani jugoslovansko-italijanske meje, planinci in prebivalci Tolminske ter drugih krajev Slovenije in zamejstva. Med udeleženci so bili tudi prekaljeni borci, narodni heroji Albert Jakopič-Kajtimir, Franc Černugelj-Zorko, Drago Flis-Strela, Janko Likar-Sočan in Arturo Siega iz Režije. Zbranim je spregovoril predsednik republiške konference SZDL Jože Smole.

»Srce goriškega slavčka je bilo zares srce morda najbolj liričnega izmed vrhov slovenskega Parnasa, vendar je pesnik vselej poznal realni prostor obstoja in meje svojega hrepenenja. To je pesem zrelega človeka, narodno ozaveščujoča, ki vzbuja in utrjuje narodno zavest ter krepi občutek o upravičenosti narodnega obstoja, za katerega se je vredno boriti. In vse najrazličnejše partizanske enote z njegovim imenom so to zrelost, hkrati pa smrtno stisko primorskega predvojnega človeka, žnale strniti v dejanje, ki mu današnje prispodobne pravijo juriš na nebo... Še zdaleč ni slučajno, da so mnoge slovenske partizanske enote, brigade in bataljoni nosile ime naših velikih pisateljev in pesnikov: Prešernova,

Cankarjeva, Gregorčičeva, Levstikova brigada. Naš narodnoosvobodilni boj je bil največje kulturno dejanje. Brez njega ne bi bilo svobodnega kulturnega ustvarjanja in razvoja slovenskega naroda. Tega ne smemo niti za trenutek pozabiti! Tisti posamezniki, ki napihujejo posamezne napake z namenom, da bi razvrednotili naš narodnoosvobodilni boj, počenja nekulturno dejanje, počenja nekaj, kar je v bistvu naperjeno proti slovenski kulturi in avtentičnim interesom slovenskega naroda... Prav slovenski kulturni prostor je kot ideja in praksa eno od glavnih zagotovil uresničevanja politike neuvrščeniosti, dobrososedskih odnosov SFRJ s sosedi na mejah s SR Slovenijo, obenem pa predstavlja tudi pomembno spodbudo in prispevek po vsebinski bogatitvi kulturnih vezi znotraj enotnega jugoslovanskega kulturnega prostora. To omogočajo edinole na široko odprte meje, svoboden pretok duhovnih in materialnih dobrin, kar pomeni tudi obratno, da je sleherni zapiranje meja največja grožnja skupnemu kulturnemu prostoru, ki je zagotovo tudi nepogrešljiva osnova našega družbenega življenja«, je med drugim dejal Jože Smole.

Pri Gomiščakovem zavetišču na Krnu pa se je zbralo okoli 150 planincev in borcev ter mladine, ki so na krajši slovesnosti počastili spomin na padle v bitkah v krnskem pogorju. Slavnostni govornik ob tej priložnosti je bil predsednik planinskega društva Nova Gorica Rajko Slokar. Planinski društvi Kobariid in Nova Gorica pa sta pripravili pohod na Krn, ki bo odslej tradicionalen.

Janez Alič

Slovesnosti na planini Kuhinja se je udeležilo veliko borcev, planincev in mladine. Slavnostni govornik je bil Jože Smole, predsednik RK SZDL (Foto: Janez Alič)

Knjiga, ki je za nas temeljnega pomena

Narodi, Jugoslavija, revolucija

Avtor: dr. Janko Pleterski

S ponosom in veseljem smo ob samem izteku lanskega leta prebirali poročilo o Ninovi nagradi Dimitrije Tucović knjigi, ki je prišla izpod peresa jugoslovanskega zgodovinarja dr. Janka Pleterskega in bila spoznana za najboljšo publicistično delo, objavljeno v letu 1985.

Z nič manjšim veseljem nismo te dni prijeli v toke slovenski prevod tega zagotovo izredno pomembnega dela, o katerem je strokovna kritika izrekla vrsto pozitivnih sodb, med drugim to, da gre za poskus »teoretično zgodovinske obravnave problematike naroda v jugoslovanskem zgodovinskem prostoru«, kar je lahko samo plod vsestranskega poznavanja zgodovinske preteklosti in globokega vpogleda v problematiko, ki-kot vemo – nikoli ni bila in tudi zdaj ni enostavna.

Predvsem je snov, ki jo smemo poimenovati: porajanje jugoslovanske ideje, oblikovanje jugoslovanske države ter izpeljava jugoslovanske revolucije, v svoji

razvojni večplastnosti terjala od avtorja ves čas kritično stališče, in to kar na dveh frontah: v obravnavanju samih zgodovinskih političnih dejstev, kakor so se dogajale in se vcepljale v zavest, kot tudi v obravnavanju in povzemanju trditev, ki so jih v svojih delih izražali posamezni razlagalci zgodovinskega razvoja novejših obdobj na jugoslovanskih tleh.

Kot je do drugih avtorjev, ki se ubadajo z »jugoslovansko vsebino« on sam kritičen in polemičen utegnejo biti do njega in njegovih interpretacij v tej ali oni točki polemično naravnani tudi njegovi »tekmeci« iz vrst zgodovinarjev. To pa je lahko razčiščevanju zgodovinskih in drugih pojavov samo v prid in spodbudo.

Nobenega dvoma pač ni, da je dr. Pleterski naredil pomemben korak naprej na poti preučevanja aktualne zgodovine odnosov v Jugoslaviji ter »vzdignil raziskovanje na višjo, sintetično raven«, kot so ugotavljali recenzenti ob izidu srbohrvaškega izvirnika ter

ob podelitvi visoke Ninove nagrade.

Pred seboj imamo vsekakor izjemno dragoceno delo, rezultat dolgoletnega študijskega preverjanja obdobja od sredine 19. stoletja do socialistične revolucije, ki je doživela svoje uresničenje sto let kasneje. Teh »sto let dinamike« je pomenilo intenziven narodnoosvobodilni proces, ki je zajel vso množico narodov na teh balkanskih tleh in terjal razrešitev vrste zelo zamotanih vprašanj, cilj pa je bil in ostal en sam: izbojevati si enakopraven prostor pod soncem ter enake možnosti nadaljnjega življenja in razvoja.

Zgodovinarjeva analiza ugotavlja, da je socialistična revolucija pot k temu cilju utrla.

V. K.

Slavje na Rašici

Gora Rašica je nizko osamljeno sleme na severnem robu Ljubljanske kotline. Najvišji vrh Vrh Staneta Kosca je visok 641 metrov, ime pa ima po narodnem heroju Stanetu Koscu

prva slovenska vas, ki jo je okupator požgal, da bi tako kaznoval prebivalce, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju. Na hribčku nad cesto v začetku vasi stoji spomenik, ki

Pogled na gorečo Rašico, iz Ljubljane, 20. septembra 1941

(1913–1943), ki je bil doma iz Rašice. Na vrhu je 25 metrov visok razgledni stolp, ki ga je leta 1957 postavila krajevna organizacija zveze borcev v spomin na ustanovitev Kamniškega bataljona na tem vrhu.

Rašico so leta 1941 okupirali Nemci. Prebivalci so se vključili v NOB kmalu potem, ko je ob njenem vznjožju počila prva partizanska puška. Že 24. julija 1941 je bila v rašičkih gozdovih ustanovljena Rašička četa, ki je delovala na območju Šmarne gore, Rašice, Smednika in vse tja do Domžal, Kamnika in Kranja. Partizansko gibanje se je tod tako razmahnilo, da je bil 17. avgusta leta 1941 na vrhu Rašice ustanovljen Kamniški bataljon.

Zaradi neprestanih akcij borcev Kamniškega bataljona in ker so prebivalci Rašice podpirali narodnoosvobodilno gibanje, so Nemci 20. septembra 1941 vas do tal požgali, prebivalce pa izselili. Rašica je bila

priča o tem žalostnem dogodku. Vas je bila po vojni v celoti prenovljena.

V spomin na ta dogodek iz polpretekle dobe, krajanje Gamelj in Rašice praznujejo svoj krajevni praznik. Že prejšnji teden so se zvrstile številne športne in kulturne prireditve. V petek pa je bila osrednja slovesnost, na kateri je zbranim krajanom, mladini, preživelim iz narodnoosvobodilnega boja ter mnogim gostom iz sosednjih krajevnih skupnosti in občin govoril Rado Rotar, predsednik skupščine občine Ljubljana Šiška.

Bogat kulturni program pa so pripravili pevski zbor kulturno-umetniškega društva Stane Kossec, zabavnoglasbeni ansambel vojakov vojašnice Boris Kidrič iz Šentvida in recitatorji osnovne šole iz Gamelj. Sodelovala je tudi delovna organizacija Rašica, ki je za obiskovalce pripravila modno revijo svojih izdelkov.

Jože Čurin

Planinski maraton Pavla Tudi četrtič – uspešno

Partizanska bolnišnica Pavla, ki je bila skrita pred sovražniki v prepadnih stenah Trnovskega gozda, nad dolino Bele, bi verjetno ostala pozabljena, saj so od nje ostali komaj temelji. Idrijski planinci pa so se je spomnili tudi z planinskim maratonom. Tako je v nedeljo, 28. septembra 1986, potekal že 4. planinski maraton Pavla, ki se ga je udeležilo kar največje število planincev in drugih iz vse Slovenije. Med njimi je bil tudi znani maratonec Dušan Mravlje iz Kranja.

Veliki maraton je potekal kot običajno po poteh, kjer so bile med NOB veze med Idrijo in bolnišnico: po dolini Bele do bolnišnice in nazaj do koč na Hleviški planini. Mali maraton, ki je bil krajši, pa je potekal po drugih poteh. Pri koči na Hlevišah je udeležence maratona pozdravila dr. Pavla Jerina-Lah, nekdanja zdravnica v partizanski bolnišnici, ki je po njej dobil ime.

Dr. Pavla je povedala, da ji je v veliko veselje srečanje s temi kraji in ljudmi in še posebno na ta način. Maratoncec je zaželela, da bi še dolgo hodili po teh poteh in obujali spomin na težke čase, ki so jih doživljali ranjenci in osebje v tem odročnem kraju. Zaželela je, da bi to tradicijo za nami nadaljevali tudi mladi, ki že danes sodelujejo na maratonu. Na Hlevišah so prišli tudi nekateri drugi delavci-partizani iz takratne partizanske bolnišnice. Prav na dan maratona pa je ležal v mrliški veži v Idriji Feliks Kosmač iz Idrije, ki je bil soustanovitelj bolnišnice Pavla oz. prve sanitetne postaje v gozdu pod Hlevišami, ki je bila zameetek bolnišnice.

Na maratonu so vestno sodelovali tudi aktivni idrijski radioamaterji, ki so skrbeli za vezo na vsej poti.

Ceprav maraton ni tekmovalnega značaja, je vendar preizkus zmogljivosti. Zato so prvi, ki so prispeli na cilj in tudi najstarejši udeleženci, prejeli priznanja, ki jim jih je izročila dr. Pavla Jerina-Lah.

Janez Jeram

Naš pogovor z Alojzjem Vrhovcem – Slavkom Učilnica za življenje

Ob gostovanju razstave o Narodni zaščiti po Sloveniji vam predstavljamo Alojza Vrhovca – Slavka, načelnika Odseka za notranje zadeve, ki je to nalogo opravljal od srede leta 1944 do osvoboditve. Danes je častni član Republiške skupnosti bork in borcev Narodne zaščite in Odseka za notranje zadeve pri Predsedstvu SNOS in še zelo aktivno sodeluje v delu skupnosti. Skupnost si je za svojo delovno nalogo zastavila med drugim tudi zbiranje gradiva o Narodni zaščiti in njegovo predstavitev v obliki razstave. Svečana otvoritev razstave je bila 13. maja 1986 v Tacnu, v teh dneh pa bo razstava gostovala v Kranju, Postojni, Celju in Novem mestu – povsod tam, kjer je bila Narodna zaščita med narodnoosvobodilno borbo razvita. S tem bodo borci počastili 45-letnico ustanovitve Narodne zaščite, njene izkušnje pa tako predajali v varstvo prihajajoči mladi generaciji.

Ali mi lahko na kratko opišete vaš prispevek v NOB in revoluciji?

Po Roški ofenzivi leta 1942 je izvršni odbor Osvobodilne fronte imenoval tri namestnike politkomisarja Glavnega štaba NOV in POS. Izpraznjeno mesto za sokolstvo sem prevzel jaz, namesto Dušana Podgornika, ki je bil kot Sokol od vsega začetka član Glavnega štaba partizanske vojske, a je bil spomladi 1942 kot talec ustreljen. To dolžnost sem opravljal do srede maja 1943. Nato sem bil premeščen za načelnika kadrovskega oddelka pri Glavnem štabu. Poleti 1944 sem bil imenovan za načelnika Odseka za notranje zadeve pri Predsedstvu SNOS. Po osvoboditvi sem bil zopet premeščen v vojsko, ker sem se tudi upokojil kot polkovnik JLA. Kakšen pa je bil moj osebni prispevek v NOB in revoluciji, najraje pove zgodovina.

Kakšne so bile razmere, ko ste prevzeli delo v Odseku?

Pred menoj je Odsek za notranje zadeve vodil Ivan Maček-Matija, ki pa je odšel 13. 5. 1944 v Drvar, kjer je prevzel druge zadolžitve. Že pred njegovim odhodom so me poklicali na pogovor z Borisom Kidričem, ki mi je sporočil odločitev o imenovanju. Pred menoj je Oddelek za Narodno zaščito vodil Jože Mazovec, ki pa je izgubil 5. 6. 1944 pri vasi Slavine na Primorskem zaradi nesreče življenje. Tako se z Mazovcem sploh nisem srečal. Ko so me imenovali, je bil Mazovec še na poti po okrožjih, kjer je pregledoval delo in organiziranost okrožnih načelstev Narodne zaščite v okviru okrožnih izpostav. Ko sem po Matiji prevzel načelstvo odseka, sta mi bila hkrati dodeljena Ivan Ferlež, ki je postal načelnik oddelka Narodne zaščite in Lojze Ocepek, ki je bil njegov namestnik. Začetek ni bil lahek. Razen ustnih navodil sem dobil en izvod »Pravilnika o delu in organiziranosti Narodne zaščite« z dne 4. 4. 1944 z Mazovčevim podpisom. Potem, ko smo si uredili novo bazo za normalno delo, smo Odsek izpopolnili še z drugimi potrebnimi kadri.

Kako in kdaj je prišlo do ustanovitve upravnega oddelka pri Odseku za notranje zadeve in kakšen je bil njegov pomen?

Ustavitev upravnega oddelka je narekovala okrožnica poverjenika za notranje zadeve pri predsedstvu NKOJ Vlada Zečevića z dne 19. 8. 1944. Le-ta je predpisovala organizacijo organov za no-

traje zadeve v vseh federalnih enotah, hkrati pa dovoljevala prilagajanje lastnim potrebam. V danih okoliščinah naprej v resnici nismo vedeli, kaj naj bi počeli z upravnim oddelkom. Tudi nismo imeli na voljo stro-

zapolnili z ženskami, pa tudi z mlajšimi in starejšimi ljudmi. Poudariti moram, da smo v začetku delovanja Narodne zaščite kot organa ljudske oblasti naleteli tudi na rahlo nezadovoljstvo. Ta se je odražala predvsem pri tistih borcih, ki so prej bili v brigadah. Premestitev v Narodno zaščito ni bilo tako čislano kot tisto v boju s sovražnikom. Morda je k temu pogledu pripomogel tudi še neizbrisani in osovraženi poklic starojugoslovanskega orožnika, žandarja. Preden smo narodne zaščitnike pričeli, da je njihovo delo v graditvi ljudske oblasti prav tako potrebno kot tisto v boju z okupatorjem, je preteklo kar nekaj časa. Partizan se je

Alojz Vrhovec-Slavko, načelnik odseka za notranje zadeve pri SNOS-u leta 1944/45. Fotografiran pred hišo – »Plutovo vilo«, kjer je imel odsek svoj sedež v Črnomlju.

kovnega kadra. Šele potem, ko je v Odsek prišel diplomirani jurist Anton Krajšek z nekaterimi drugimi pravniki, smo osnovali upravni oddelek. Njegova zaposlitev v vojnih razmerah seveda ni bila popolna. Strokovne moči pa smo s pridom izkoristili za pravna mnenja, nasvete in podobno pri zadevah, ki so segale na področju dela Narodne zaščite in kasneje v pripravah za prevzem ljudske oblasti. Razumljivo je, da upravnih oddelkov po okrožjih in okrajnih organih nismo organizirali. Zato ni bilo niti potrebe, niti nismo imeli ustreznih ljudi.

Kakšen je bil odnos narodnih zaščitnikov do dela, ki so ga opravljali?

Najprej je treba povedati, da so v Narodno zaščito praviloma prišli le tisti, ki niso bili sposobni za bojne enote. To so bili lažje ranjeni borci, mladoletniki in starejši možiki. Po odloku splošne mobilizacije novembra 1944 je odšlo večje število narodnih zaščitnikov z vojsko. Vrzel v vrstah Narodne zaščite smo

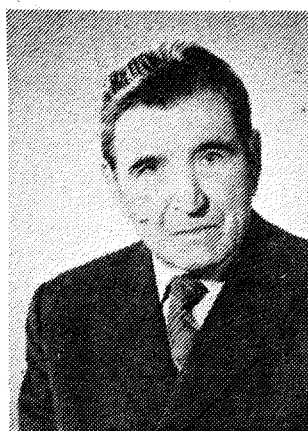
moral najti v vsakršni situaciji. Ko so narodni zaščitniki spoznali pomembnost in vrednost njihovega dela, so se vanj z vso vnetostjo vrgli. Moram priznati, da so na splošno opravljali delo zelo vestno in tudi z veseljem. Ne spominjam se, da bi morali kakšnega narodnega zaščitnika karati ali celo kaznovati, pač pa je jih bilo več pohvaljenih z najvišjega mesta. Kako se je zavest narodnega zaščitnika nenehno krepila in izpopolnjevala, je bil najboljši dokaz množična udeležba na konferenci Narodne zaščite, ki je bila marca 1945 v Črnomlju. Sklicali smo jo zato, ker se je tik pred osvoboditvijo nabralo veliko vprašanj, ki smo jih morali skupno preresetati. Sprva me je skrbelo, koliko ljudi bo prišlo. Narodni zaščitniki iz okrožnih in okrajnih načelstev pa so telovadnico popolnoma napolnili. V živem spominu so mi ostali zaščitniki iz Primorske, ki so še v zimi v slabi obutvi prehodili dolgo pot. Kako dobro so doumeli svojo nalogo na terenu in v ljudskem odboru, pa so

pokazali s kopico različnih vprašanj. Konferenca je pokazala, da so narodni zaščitniki pripravljeni opraviti pri prevzemu ljudske oblasti v svobodi.

Kaj menite o razvoju Narodne zaščite po pokrajinah med narodnoosvobodilnim bojem?

Stopnja Narodne zaščite je bila odvisna v posameznih področjih od vojnih razmer, kadrov in še drugih dejavnikov. Razumljivo je, da so zaščitniki opravljali naloge mnogo bolje na osvobodjenem kot na napol okupiranem ozemlju. Najbolje se je Narodna zaščita razvila v okrožjih Dolenjske, Notranjske, Bele krajine in na Primorskem. Tukaj so vsi čutili narodnega zaščitnika zlasti pri vzdrževanju javnega reda in miru, pri preprečevanju črne borze in tihotapljenju. Drugačne pa so bile vojne razmere pod nemško okupacijo na Gorenjskem in Štajerskem. Kljub velikemu terorju okupatorja smo imeli v začetku leta 1945 vzpostavljeno široko mrežo Narodne zaščite. Na okupiranem ozemlju je prednjačila Štajerska. Kako visoko je bila razvita Narodna zaščita, se je najbolje pokazalo ob dnevi osvoboditve. Tukaj sem se mudil neposredno ob koncu vojne. Videl sem izredno zavzetost narodnih zaščitnikov pri razoroževanju sovražnika, vzdrževanju javnega reda in miru ter pripravljenost pomagati v tistem težkem času tako naši vojski kot oblasti. Nekateri narodni zaščitniki so se mogoče malce preveč okinčali z orožjem, daljnogledi in podobnimi rečmi. Moral sem jih opozoriti, da naj zmanjšajo svoj okras. Moram pa poudariti, da smo si v Odseku za notranje zadeve ves čas prizadevali za čimboljši razvoj Narodne zaščite po vsem slovenskem ozemlju. Pogostejši neposredni obiski pri okrožnih načelništvih Narodne zaščite so bili delovna praksa. Pomoč pa smo nudili tudi oddaljenejšim pokrajinam. Tako je šel na Primorsko, kot naš pooblaščen inštruktor, Stane Vesel, na Štajersko pa Lojze Ocepek.

Kaj menite, kot dolgoletni telesno-vzgojni delavec, o vprašanju telesne vzgoje?

Alojz Vrhovec-Slavko

Vprašanje telesne vzgoje v naši družbi potrebuje poglobljeno analizo in širše pojasnilo, česar v tem zapisu ne bo mogoče storiti. Na kratko lahko povem, da z zasnovo današnje telesne vzgoje nisem zadovoljen. Po osvoboditvi sem pričakoval, da jo bomo naravnali v pravo smer, v prid potrebam socialistične družbe, za vsestranski razvoj človeka, da bo zmogel več in boljše delati. Merilo vrednosti človeka bi moralo biti njegovo delo. Delo in odgovornost ustvarjajo socialistično vsebino družbe. Delati pomeni biti tvorec vseh osebnih in društvenih vrednot, kulturnih, ekonomskih in moralnih. Če hoče človek dobro delati, pa naj bo umsko ali ročno, mora imeti krepko in vsestransko razvito telo, mora biti dovolj močan in zdrav. Da bi to dosegli, pa je nujno potrebna redna, vsestranska in smotr-

na telovadba od rane mladosti do pozne jeseni. V bistvu je to bila sokolska telesna vzgoja. Današnja telesna vzgoja pa smo prepustili naključju, pri telovadbi dela vsakdo, kar hoče in kolikor se mu zljubi. Razumljivo je, da takšna rekreativna vadba telesa ne more roditi pravih sadov. Zato sem privrženec redne, prave in poglobljene telovade, ki človeka resnično vsestransko oblikuje, telesno in duševno. Današnja telesna vzgoja s poudarkom na športna tekmovanja in rekreaciji, po mojem globokem prepričanju ne ustreza potrebam našega socialističnega razvoja.

Kaj mi je dala sokolska telovadnica, sem najbolje spoznal v partizanih, v največji preizkušnji človeka. Telesno vzgojo sem vzljubil že v rani mladosti in njej sem ostal še danes zvest. Nekaj minut telovadam vsako jutro. Svojemu najstarejšemu telesno-vzgojnemu društvu ljubljanskemu Sokolu, oziroma Partizanu v Narodnem domu, sem posvetil vse svoje moči. Po upokojitvi sem v njem delal dobrih 10 let kot načelnik in predsednik društva. Povsem še nisem izpregel. Sedaj sem predsednik odbora za zbiranje in urejanje društvenega arhiva. Tudi iz te 123 let stare pisne zakladnice sem se marsikaj naučil. Resnično, sokolska telovadnica mi je bila učilnica za življenje.

Ljuba Dornik-Šubelj

Vabimo vse borke in borce Narodne zaščite, da si ogledajo razstavo o Narodni zaščiti, ki bo gostovala v naslednjih krajih:

v Kranju od 29. 9. 1986 do 5. 10. 1986 v avli Skupščine občine Kranj;

v Postojni od 14. 10. 1986 do 19. 10. 1986 v predverju stare jamske restavracije;

v Celju od 21. 10. 1986 do 27. 10. 1986 v domu JLA;

v Novem mestu od 29. 10. 1986 dalje v domu JLA.

Pokrajinski odbori skupnosti borcev NZ bodo razposlali vabila vsem narodnim zaščitnikom, za katere imamo naslove. Ker pa nimamo vseh naslovov, vabimo vse borce, da se udeležijo razstave, kjer bomo poskrbeli tudi za evidenco.

Še enkrat vas vabimo na ogled razstave, s katero bomo počastili 45-letnico ustanovitve NZ

Republiška skupnost bork in borcev NZ in ONZ pri P SNOS

**TEOL
SOZD KEMIJA
DO TEOL – LJUBLJANA**

Tovarna pomožnih sredstev in sintetskih surovin – Brzjav: TEOL LJUBLJANA – Žiro račun 50103-601-15031 – Uprava: Zaloška 54 – 61001 poštni predal 299-VI – Telefoni: n.c. (061) 444-162, direktor 445-800, vodja razvojno raziskovalne službe 441-979, vodja kadrovske splošne službe 441-357, Tovarniška 48, n.c. 441-304, vodja tehnološko – investicijske službe 441-704, vodja nabavne službe 441-288, vodja prodajne službe 441-321, vodja finančne službe 441-304, saldakonti 441-529, vodja plansko – analitske službe 441-304 – Telex 31324.

Nekaterim je do hude krvi. Čemu?

V delu jugoslovanskega tiska so se razvnele srboritosti glede takimenovanih izrednih pokojnin, ki jih posebne komisije, ustanovljene pri republiških in pokrajinskih skupščinah oziroma njihovih izvršnih svetih dodeljujejo najvidnejšim borcem naše revolucije: ljudem, ki imajo največ zaslug na področjih družbene, kulturne, znanstvene in drugi ustvarjalnosti. Ni jih neizmerno veliko: njihovo število v Sloveniji sega le nekaj prek številke tisoč. V velikanski večini gre pri tem za borce iz vrst kmetov, ki bi bili v času, ko se ni veljal zakon o socialnem zavarovanju kmetov brez priznane izredne pokojnine na starost ostali povsem brez dohodka, ali pa bi bili mesečni zneski, ki bi jih prejeli, bistveno manjši. Zdaj so v bistvu na istem kot drugi zavarovani kmetje. Tako pa prejajo tistih šest, sedem starih milijonov, kar je vse prej kot razkošno nadomestilo za vse, kar so storili in žrtvovali v našem narodnoosvobodilnem in revolucionarnem boju.

Resnici na ljubo teh nekaj sto izrednih pokojnin ni predmet »vzjemirjenj« med občani in preostalimi kategorijami borcev, ki na ta seznam ne pridejo, ker imajo svoj pokojninski status urejen drugače.

Hudo kri naj bi, kot se sliši in bere, zbuja precej višji vsakomesečni zneski pokojnin: pokojnine spomeničarjev, ki se sučejo v bližini petnajstih starih milijonov, pokojnine narodnih herojev, ki sežejo tja do štiriindvajsetih starih milijonov, in še pose-

bej pokojnine nekaterih najvidnejših osebnosti našega revolucionarnega boja v vseh desetletjih njegovega razpona, ki se povzpno na 31 starih milijonov in nekaj malega čez, priznane pa so trem »veteranom« naše revolucije.

Prav te in takšne izredne pokojnine, ki so, denimo, petkrat višje od najnižjih borčevskih pokojninskih zneskov, vzbujajo pri nekaterih oznanjevalcih javnega mnenja »nemir«, kot bi šlo za nekaj nezaslišanega in vnebovpijočega.

Toda poglejmo si zastavljena vprašanja še z druge, realne plati.

V Sloveniji je zagotovo več sto upokojenih delavcev (direktorjev, predsednikov, strokovnjakov in drugih), ki so ob razmeroma visokih osebnih dohodkih sklenili svoj 40-letni delovni »vek« in imajo pač najvišje možne pokojnine; slišati je, da so bile do nedavnega limitirane pri 28 starih milijonih, poslej pa bodo, menda, sproščene. Vsekakor so nekajkrat višje od najnižjih, tako pač, kot so tudi razmerja med najnižjimi in najvišjimi osebnimi dohodki, izhajajoča iz razmerij med najmanj zahtevnimi in najbolj zahtevnimi deli ter med najnižjimi in najvišjimi deleži oziroma delovnimi prispevki v skupni »sklad« našega razvoja.

Kar zadeva osebne dohodka in na njihovi osnovi odmerjene pokojninske zneske, pa se v kategorijo tistih na samem vrhu celo najvišji republiški in zvezni funkcionarji z opravljenimi petdesetimi leti ustvarjalno zah-

tevne delovne dobe ne prebi-jejo, saj je direktor prenekaterega »anonimnega«, pa za to dohodkovno »zanimivega« tozda plačan bolje od še tako izpostavljenega javnega in političnega delavca.

Institut izrednih pokojnin je skušal tudi ta nesorazmerja vsaj rahlo korigirati, saj bi bilo v resnici nevzdržno, ko bi celo najvidnejši revolucionarji-borci-druženopolitični vrhovi v naši skupnosti ostajali v senci manj zaslužnih, kar zadeva denarna priznanja za opravljeno minulo delo.

Izredne pokojnine niso torej noben eksces, noben privilegij, nič izrednega, nič takega, kar bi smelo ali moralo razburjati. Nasprotno, so samo zmeren in v bistvu skromen način v materialne zneske prevedenega družbenega priznanja za vse tisto, kar so stari revolucionarji-prvoborci-narodni heroji in nosilci reolucije skozi vsa po-vojna desetletja naredili za to družbo.

Kajti vsi brez izjeme imajo za seboj naporna delovna desetletja, nikogar ni med njimi, ki bi bil počival zgolj na lovorikah svojega angažiranja v oboroženem boju. Revoluciji so dali vse svoje moči.

Zato sodim, da je obravnavanje teh in takih izrednih pokojnin ter njihovo postavljanje na »ramotilne« odrede, kot da gre za neskrupulozno uživanje privilegijev (kar počne del tiska), milo rečeno - zlonamerno, saj meji za zanikovanje revolucionarnega angažmaja in s tem nemara revolucije same po sebi.

K. V.

Vztrajen, neustrašen in iznajdljiv

Alojz Koren-Janez je edini nosilec partizanske spomenice 1941 v ravenski občini na Koroškem. Letos 12. oktobra bo stopil v 75. leto.

Je eden izmed osmih otrok, katerih starši so imeli pod Krmom na Primorskem majhno kmetijo. Maja 1915 so Italijani okupirali te kraje. Tako, kakor druge so tudi to družino izgnali v južno Italijo, v bližino Neaplja. Tukaj so se prebijali, dokler ni bila končana prva svetovna vojna.

Ko so se vrnil domov, je bilo vse izropano in požgano. Trpeli so veliko pomanjkanje. Nekaj časa so se hranili celo z mladimi bukovimi vršički. Položaj so si izboljšali, ko so na njihovih njivah pričeli pridelovati krompir in nekatere druge poljščine.

Mussolinijev fašizem se je vse bliževal. Vmes so bile tudi grožnje, da bodo vse Slovence izselili v južno Italijo. Okrog 1922. leta, v glavnem ponoči, so se glavni fašisti začeli zažigati slovenske domačije. Potem so se umaknili. Ko se je fašizem dokopal do oblasti, po uradih ni bilo več slišati slovenske besede. Strah in trepet ter negotovost so bili vsakdanji pojav. Takrat je precej Slovencev zbežalo v Jugoslavijo.

Italijanska okupacija je trajala kar sedemindvajset let. Alojz Koren se je kljub temu že pred vojno družil s tamkajšnjimi naprednjaki. Pri svojem delu so morali biti še kako previdni. Kljub šte-
tolikšnemu kontroliranju so

vendarle precej naredili in se pripravljali za poznejši še množičnejši odpor. Naš sogovornik se posebej spominja 1938. in 1940. leta, ko bi morali nekateri slovenski fantje v italijansko vojsko. Prepričeval jih je, da je njihovo mesto drugje. Če pa že gredo k vojakom, je treba na skrit način sabotirati, kjerkoli se bo dalo. Skoraj vsi tisti so se potem vrnili kot pripadniki posameznih prekomorskih enot. Z mnogimi se je srečal v svojem kraju. To je bilo zanj veliko zadovoljstvo.

Že leta 1941. je postal predsednik krajevnega odbora OF, v svojem kraju. Tukaj je tudi vodil gospodarsko komisijo. Pozneje je postal še član okrajnega komiteja KPS Tolmin. Jeseni 1942. leta je prevzel oskrbo drugega

bataljona udarne Gradnikove brigade. Te dolžnosti je opravljal do 13. aprila 1943. leta. Potem do prihoda Nemcev (1. 11. 1943) pa vojaško bolnišnico v Dežnici.

Kot obveščevalec ali pa vodil posamezne partizanske enote je sodeloval v nekaj napadih na italijanske in pozneje na nemške postojanke na Primorskem. Kdaj pa kdaj je tudi za las ušel smrti. V eni takšnih akcij sta bila med drugim navzoča Franc Tavčar-Rok in Albert Jakopič-Kajtimir, oba narodna heroja.

Še veliko je dogodkov v njegovem spominu, pred in iz medvojnih dni. Še danes ne more verjeti, kako je bilo sploh mogoče, da je dobil skozi obleko več krogel, nje-
ga pa ni ranila nobena. Tudi

Alojz Koren s svojimi lovskimi trofejami.

V spomin Milku Štolfi

Pred kratkim je v dvainšestdesetem letu starosti preminil: Milko Štolfa, nekdanji urednik Kurirčka, založbe Borec, sekretar komisije za razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, nazadnje, pred upokojitvijo, pa direktor Partizanske knjige.

Zadnja leta je živel dokaj odmaknjeno življenje v Šaredu pri Izoli, kjer se je naselil, da bi si zdravstveno opomogel in se odpočil od naporov razgibanega življenja.

Njegova življenjska pot je bila dokaj izjemna. Edinec, sin revnega kmeta iz Koprive na Krasu, je kljub fašističnemu zatiranju upal končati gimnazijo, nato pa so ga sprejeli v koprsko semenišče. Od tam je po italijanski kapitulaciji odšel k partizanom v domače kraje. Kmalu ga najdemo med pripadniki Varnostno-obveščevalne službe, kasneje pa Ozne. Od tam so ga po vojni odpustili, da bi ob skromni štipendiji končal šolanje na ljubljanski Filozofski fakulteti, na slavi-
stičnem oddelku.

Po diplomi ga najdemo med pionirji slovenskega novinarstva v Kopru. Od tam se je preselil v Ljubljano, kjer je nazadnje služboval na uredništvu Dela. Privlačilo ga je delo z mladimi, za kar je imel pri tem časopisu bolj malo možnosti. Ko je republiški odbor ZZB NOV leta 1960 odločil, da bo razen revije Borec izdal tudi mladinsko revijo, ki je kmalu zatem dobila ime Kurirček, so ga izbrali za njenega urednika. Kot tak je opravil večino priprav za začetek njene-
ga izhajanja. Med drugim je poiskal številne nove sodelavce z vseh strani, mnogi med njimi se prej sploh niso oglašali v tisku ali pa so se nehal, ko se je končala vojna. Kmalu si je Kurirček pridobil ime in se trdno zasedel med mladino, njegova naklada pa je rasla od številke do številke.

Nemirni in podjetni Štolfov duh pa se s tem še ni zadovoljil, želel si je vedno več. Najprej se je ob podpori in pomoči nekaterih sodelavcev lotil izdajanja mladinskih knjižic vsem finančnim načrtom založbe navkljub. Znal je izvrtati denar, četudi »izpod zemlje«. Kot prva je izšla Drzna trojka. Zbirko so urejali Karol Grabeljšek, Josip Ribičič in Milko Štolfa, po tej knjižici se je tudi tega tričlanskega uredništva prijelo ime »drzna trojka«, ker ji je uspelo prelistati vse nezaupljive in ozkosrčne finančne birokrate in druge dušilce zdravih založniških pobud.

Povrh je tudi uspel navdušiti takratni republiški odbor ZZB NOV Slovenije za tedaj bistveno novo obliko množičnega sodelovanja mladine pri obujanju revolucionarnih tradicij, kakršna je bila »Kurirčkova pošta«. Zamisel o njej je bila spet v bistvu njegova, čeprav jo je obrusil med neuradnimi in prijateljskimi pogovori z Grabeljškom, Ribičičem in Zoranom Hudalesom.

Podobno je bilo tudi s »Kurirčkovim festivalom«, ki ga je sprejela mariborska garnizija JLA kot eno izmed oblik vsakoletnega praznovanja 22. decembra. Prireditev se je brž razširila tudi v širšo okolico Maribora in pritegnila literarne, glasbene in likovne ustvarjalce iz vse Jugoslavije, kar je nedvomen dokaz njene potrebnosti in s tem upravičenosti.

Ob vsem tem, naravnost ogromnem uredniškem in organizacijskem delu, za katerega so bile uradne ure veliko premalo in je zato redno delal od jutra do poznega večera, je našel tudi čas za lastno ustvarjanje. Dobro se je zavedal, da nihče ne more biti dober urednik, če nima osebnih izkušenj pri pisanju. Njegovo dokumentarno delo »Med briškimi

griči je posijalo sonce« je izšlo pri založbi Borec v zbirki »Dokazi« leta 1963.

Uresničitev njegovih načrtov in njihov ugoden sprejem v javnosti ga je še nadalje spodbujal. V tistih letih so zaradi reorganizacije JLA množično upokojevali oficirje in generale. Mnogi izmed njih v civilu niso vedeli kaj početi, čutili so v sebi potrebo, da bi še nadalje sodelovali v uresničevanju socialističnih idej. Poleg tega so bili razmeroma še mladi, dovolj življenjsko in politično izkušeni, pa tudi izobraženi, težave so imeli le z jezikom.

Med temi ljudmi se je prav tako na Štolfovo pobudo izoblikovale skupina, ki je hitro našla izhod, kaj naj delajo. V njej najdemo pokojnega Stanka Petelina-Vojka, Ivana Franka-Iztoka, Karla Leskovca in še nekatere. Če so že prej posamezne brigade in odredi imeli ne-
kakšne priložnostne iniciativne odbore za proslavljanje obletnic, so v teh letih nastali domičilni odbori številnih enot in služb pri odborih ZZR posameznih občin oziroma krajevnih skupnosti.

Nadaljnji korak je bila ustanovitev Knjižnice NOV in POS. Po prvotnem načrtu naj bi vsaka brigada in odredi dobila na znanstvenih načelih napisano monografijo. Poklicnih zgodovinarjev je bilo premalo, pa tudi prezaposleni so bili, povrh pa so bili zaradi že tedaj bornih honorarjev za zahtevno in odgovorno delo do te pobude dokaj nezaupljivi. Zato so se domičilni odbori sklenili nasloniti pretežno na nepoklicne zgodovinarje in pisce-zčetnike, pogosto pripadnike teh enot. Ob primernem mentorstvu so se nekateri uveljavili že pri prvi knji-
gi in kasneje nadaljevali s pisanjem podobnih del. Prvotni skromni okviri zbirke so se v naslednjih letih vedno bolj širili ter zajemali nova področja dejavnosti NOV in POS, tako da je do zdaj izšlo nad 60 monografij, okoli 20 pa jih je v pripravi. S tem Slovenci dobivamo takšno pričevanje o najbolj usodnem razdobju naše zgodovine kot ga nima noben drug narod na svetu. Knjižnica NOV in POS pa je obenem postala tudi vzorec za Knjižnico OF, ki bi zajela monografijo medvojnih okrožij.

V naslednjih letih pa so te širokopotezne zamisli naletele na naraščajoče težave v zvezi z gmočnimi razmerami naše družbe, še posebej založništva, Štolfa je doživel veliko razočaranj. Ob prvem ne-
uspehu ni vrnil puške v koruzo, bojeval se je zagrizeno kot pravi partizan in Kraševce, da bi dvomljivcem dokazal, kako nimajo prav. Vse to pa je zahtevalo od njega hudo umske in drugačne napore. Ni bil več mlad in ni čudno, če je vse skupaj počasi omajalo njegovo zaupanje v lastne sposobnosti in načelo tudi njegovo zdravje. Potem se je umaknil...

Žal za vse, kar je naredil koristnega, za življenje ni dočkal priznanja, ki bi ga zaslužil. Zato naj ga nadomestijo tele vrstice...

Mile Pavlin

na svojega brata v Jesenicah, kamor je zahajal bolj skrivnostno, sicer zelo zgodaj, ima lepe spomine.

Novembra 1944 je zbolel. Pozneje je dobil še angino pectoris. Leta 1945 so ga operirali.

Po osvoboditvi je delo našel v Ravnah na Koroškem v železarni. V proizvodnji je

delal kar dvajset let. Ob tem je bil dalj časa sekretar osnovne organizacije ZK in član tovarniškega partijskega komiteja. Po dveh desetletjih se je nalezil silokoze. Zdaj je že dvajset let upokojen.

Že pred vojno je bil lovec. Danes je tega že 55 let. Poslej ne hodi več na lov. Bolezen

in izčrpanost iz predvojnih in medvojnih dni ter delo po osvoboditvi so storili svoje. Kljub temu pa je še vedno član lovske družine Prežihov Voranc v Kotljah. Doma v stanovanjski hiši ima veliko lovskih trofeji. Tudi jelena, ki ga je po osvoboditvi prvokrat srečal, je uplenil v Osijeku.

Drago Miklavec

Vsem nevaren začaran krog

Ameriški predsednik Ronald Reagan je vsej javnosti poskusil s preprostimi besedami dopovedati, kako je svet narejen: »Genadij Zaha-rov je obtoženi vohun, ki ga je treba postaviti pred sodišče. Nicholas Daniloff je samo nedolžna žrtev, ki jo je treba takoj izpustiti!«. Ko je to govoril pred udeleženci zasedanja generalne skupščine ZN, ameriški predsednik ni povzdignil glasu, da bi tako še bolj poudaril svojo zahtevo in povezal pričakovano »srečanje na vrhu« z večjim spoštovanjem človekovih pravic na drugi strani.

Njegov nastop ima svoje ozadje. Predsednik, ki je svojemu narodu injiciral novo samozavest, je spet enkrat trčil ob meje svoje oblasti in svoje države. Morda odločneje, kakor kdajkoli prej. Primer Daniloff ga je pritisnil ob zid. Kako je mogoče, da nedolžnega ameriškega novinarja, za katerega se je sam zavzel, ne pustijo iz tuje države domov? Ali bo prihodnost ameriško-sovjetskih odnosov in že skoraj otipljivega srečanja na vrhu res odvisna od primera Daniloff?

Za človeka z Reaganovim svetovnim nazorom so to zelo boleča vprašanja. Odpovedali so vsi kriteriji za pogajanja, tudi z dobrimi besedami ni mogoče več veliko narediti. Politiki vseh barv in nians so predsedniku vso stvar še dodatno otežili. Skrajneži med demokrati in republikanci mu očitajo, da je zaradi Daniloffa dvakrat pisal Mihailu Gorbačovu in da se je s

tem ponižal. Jastreb, kakršen je nekdanji Carterjev svetovalec za državno varnost Brzezinski, je celo »opazil«, da se je ameriška vlada zdržnila, ko je SZ začela preizkušati njene živce. Najostrejši predsedniku celo očitajo, da se v tem primeru obnaša še bolj boječe, kakor bi se Carter.

Primerjava je še toliko bolj boleča, ker si je vlada v primeru Daniloff zelo prizadevala, da bi stvar ostala kar najbolj diskretna. Novinarje so ob srečanju zunanjih ministrov Shultza in Ševardnadzeja zadrževali daleč v ozadju. Nobenih prisrčnih pozdravnih prizorov v sedmem nadstropju zunanjega ministrstva ni bilo, tudi o poteku pogovorov jih niso informirali. Samo sprejem sovjetskih gostov pred vhodom v poslopje je bil motiv, zaradi katerega so čakali na tiskovne predstavnike dveh delegacij. Ameriški predstavnik Larry Speakes je bil še bolj zadržan, kakor sicer. Na srečanju z novinarji je bil kar se le da skop z besedami dejal je le, da je sovjetski zunanji minister zdaj pri ameriškem predsedniku. Fotografije bliskavice in brnenje filmskih kamer tokrat v Oval Office niso bili zaželeni.

Ševardnadze je dobro razumel, kaj pomeni takšen sprejem. Jeza Američanov je bila izraz razpoloženja. Ni bilo novinarjev, ni bilo fotografov, to so bili tudi zanj več kot zgovorni dokazi, da ob Potomacu niso zadovoljni z razpletom zadeve. Toda, razprava je imela še druge razloge. Prav zaradi tega, ker je

»afeta Daniloff« dvignila toliko prahu, Američani niso hoteli s Ševardnadzejem »govoriti pri odprtem oknu«. V tihi diplomaciji, ki sicer nika Američanov, je Bela hiša poskušala najti pot do rešitve problema. Kar 14 ur pogovora z zunanjim ministrom Shultzem, od tega veliko med štirimi očmi in še pogovor s predsednikom, to naj bi bil zgovoren dokaz za emisarja iz Moskve, kako zelo si Američani želijo, da bi sovjetske oblasti Daniloffa izpustile.

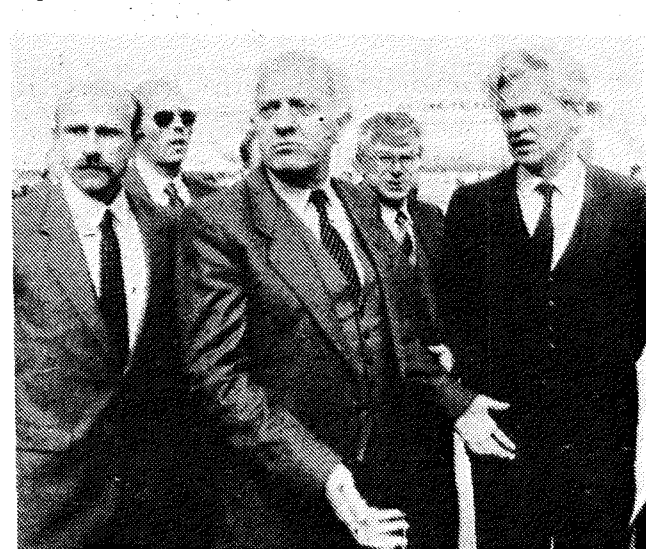
Toda, ko je minister Shultz delal bilanco teh dolgih in izčrpnih pogovorov, so bili Američani razočarani: Daniloffa niso izpustili! Razočaranje se je bliskovito širilo, čeprav je imel minister Shultz le kaj povedati: »Veliko vprašanj, ki so bila pred enim letom videti še nerešljiva, bo zdaj mogoče urediti. Odračje za nadaljnji napredek je ustvarjeno«.

Običajno so takšne izjave prišle na naslovne strani in v uvodnike. Kar pa so vsi pričakovali največjo novico – izpustitev Daniloffa, je bilo tisto, o čemer je govoril George Shultz, podobno drobižu, ne pa političnemu kapitalu: možno je zmanjšanje raket srednjega dosega v Evropi, smo na poti do omejitve ali prepovedi kemičnega orožja, bližamo se sporazumu o kontroli strateškega orožja. Vse lepo in prav, toda kaj misli o človekovih pravicah Sovjetska zveza?

Sovjetskemu zunanjemu ministru Ševardnadzeju je bilo veliko lažje, ko je seštevval rezultate washingtonskih

in newyorških pogovorov. Mirno je posedal v zlati dvorani sovjetskega veleposlaništva na 16-ti cesti. Mogočna, s skrivnostmi obdana stavba iz pionirskih časov je samo

gel spravit s tira. Premeteno je odgovarjal na provokativna vprašanja v zvezi z Daniloffom, »Dovolite nam,« je miril radovedneže, »dajte nam možnost, da bomo vpra-

Sovjetski zunanji minister Eduard Ševardnadze s sodelavci v New Yorku. Dolgotrajni pogovori z ameriškim ministrom Georgom Shultzem in tudi s predsednikom Ronaldom Reaganom so bili posvečeni ustvarjanju ozračja, v katerem bi bilo možno drugo sovjetsko-ameriško srečanje na vrhu. (Na desni je sovjetski veleposlanik Jurij Dubinin).

nekaj blokov oddaljena od Bele hiše. Železniški kralj Pullman je to stavbo nekoč podaril svoji vnukinji za poročno darilo, vendar je imela s hišo le malo veselja. Ko se je vračala s poročnega potovanja, se je ladja Titanic z njo na krovu potopila. Leta 1913 so stavbo dobili Rusi. Malokdaj je bila hiša tako zanimiva kakor tisti večer, ko je imel sovjetski zunanji minister Ševardnadze tam tiskovno konferenco. Nihče ga ni mo-

žanje rešili po diplomatski poti. Za takšno rešitev so možnosti res dobre«.

Kakšna naj bi bila ta rešitev, je bilo Ševardnadzeju tako kot njegovemu ameriške- mu kolegu malo znano. Ali bodo Daniloffa v SZ najprej obsodili, nato pa izpustili, ali pa bo predsednik Reagan še tretjič pisal Gorbačovu in mu predlagal kaj drugega, ni bilo mogoče ugotoviti. Takoj so izvedli vrsto anket v ZDA in ugotovili: večina Američa-

nov meni, da zaradi afere Daniloff ne sme propasti srečanje »na vrhu«!

Iz političnih ust pa je slišati drugačno pesem: »Nobena barantanja, nobene zamenjave za agenta KGB Zaharova«. Slab mesec pred volitvami v predstavniški dom in senat, pred poplavo krajevnih volitev in izbiranjem šerifov in guvernerjev ga ni politika v ZDA, ki bi si dovolil narediti pred volilci vtis, da »se je ustrašil Sovjetov« in da je človekove pravice nekega Američana obravnaval kot trgovsko blago.

Tudi Reaganov dekret o izgonu 25 pripadnikov sovjetske misije na sedežu ZN, obtoženih, da so agenti KGB, ni mogel ublažiti napetosti. Ševardnadzejeva grožnja, »da bo imelo vse to konsekvence«, ni naletela na večji odmev. Samo malo ameriških politikov se boji verižne reakcije in stopnjevanja medsebojnega nezaupanja, ki bi pripeljalo do nove zamrznitve sovjetsko-ameriških odnosov.

Ševardnadze je menil, da bo mogoče v okviru zasedanja generalne skupščine ZN še enkrat v miru razpravljati o »zadevi«. S Shultzem sta se sestala skoraj skrivaj pa kljub temu ni bilo napredka. Ševardnadze je dejal: »Zdaj je vse odvisno od ZDA, mi smo pripravljeni na srečanje«. Bela hiša mu ni ostala dolžna: »Sovjeti imajo vse niti v rokah. Če bodo izpustili Daniloffa, bo prišlo do srečanja«. Torej, veselili se spet, kdo ve, koliko časa še, vtrita v začaranem krogu, svet pa je zaradi tega vsak dan bolj nemiren in ogrožen.

Florjan Laimiš

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna • Od te

Mainz: Končali so se zahodnonemško-jugoslovanski pogovori o spodbujanju med dvema državama. To je bilo srečanje članov mešanega komiteja za gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in ZR Nemčijo. Našo delegacijo je vodil član Zveznega izvršnega sveta Radovan Makić.

Pariz: Na dvodnevem posvetovanju CK KP Francije so razpravljali o aktualnem političnem in gospodarskem položaju v državi. Uvodni referat je imel generalni sekretar francoske partije Georges Marchais.

Washington: Ameriški predstavniki dom je z veliko večino glasov zavrnili veto predsednika Ronalda Reagana na predlog zakona o uvažanju strožjih ameriških sankcij zoper Južnoafriško republiko.

Harare: Ameriški zunanji minister George Shultz bo oktobra dopotoval v Lusako na pogovore s predsedujočim skupine držav »prve bojne črte« zambijskim predsednikom Kaundo, medtem ko časopis The Herald dopušča možnost, da se bo ameriški minister srečal tudi z voditeljem Afriškega narodnega kongresa (ANC) Oliverjem Tambom. Za zdaj še niso sporočili, ali se bo George Shultz srečal tudi s premierjem Zimbabveja Robertom Mugabejem.

Bagdad: Irak je objavil sporočilo, da so njegova letala v Perzijskem zalivu napadla »dva velika plovna objekta«, kakor v običajni terminologiji opisujejo tankerje. Letala so izvedla ta napad v bližini iranske obale. Akcija iraškega letalstva se je začela neposredno po sporočilu iz Teherana, da so njegova letala napadla naftna polja Romalija v Južnem Iraku.

Washington: Nagrado za mir Albert Einstein so posmrtno podelili predsedniku švedske vlade Olofu Palmeju za »njegov prispevek v prid miru na svetu«. Kakor je sporočil predstavnik komiteja za podelitev te nagrade, bodo priznanje izročili Palmejevi vdovi 29. oktobra v Washingtonu. Kakor je znano, je leta 1985 to nagrado dobil zahodnonemški politik Willy Brandt.

New York: LR Kitajska je zahtevala od skupine 77 držav v razvoju, da jo vključijo v pogajanja o splošnem sistemu trgovinskih preferencialov razvoj v razvoju. Čeprav se Kitajska predstavlja kot država v razvoju, kar tudi je, ne glede na njeno velikost in naseljenost, uradno ne spada v to skupino. Ne glede na to pa je kitajska zahteva pritegnila veliko pozornost kot priznanje pobudi »skupine 77« in kot dejanje, ki ima objektivno vzeto velik politični pomen.

Od tedna do tedna • Od tedna do tedna • Od tedna

Filipinski zaporni ogenj

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

V pol leta vladanja je predsednica dosegla dramatične uspehe pri obnavljanju človekovih pravic v državi, pri čemer so ji največ napote delali prav Enrile in drugi generali. Razpustila je tajno agencijo »Nisa« in znova dovolila stavke, vendar pa v državi še vedno kraljujejo, tako kakor vseh 20 let Marcosove vladavine, korupcija, protekcija, mučenje, nasilno preseljevanje in druge grozote, kar vse pripisujejo ljudem v uniformi. Ni videti, da bi bili kakorkoli omejiteli filipinsko vojsko, ki je v 15 letih narasla s 50.000 na 250.000 mož, vključno policijo in milico; o zemljiški reformi, eni najpomembnejših političnih tem na Filipinih, pa predsednica ni rekla skoraj niti besede.

»Kakor da še ni začela vladati«, pravijo očitki, ki letijo na Corazon Aquino. Ničesar še ni storila za izboljšanje položaja revežev. Razpoloženje, ki je vladalo takoj po strmoglavljenju Marcosovega režima, je veliko obetalo, mogoč bi bil celo poseg v bogastvo posameznikov, vendar je predsednica zamudila priložnost, ki se verjetno ne bo več ponovila. »Neodločnost, obotavljanje, je verjetno poglavitna slabost nove filipinske vlade«, je zapisal politolog Francisco Nemenzo s filipinske univerze. »Sedanja vlada je pretirano previdna in se noče spoprijeti z močnimi interesi skupinami doma in v tujini«, pravi ekonomist Alejandro Lichatucio in očita predsednici, da v gospodarski politiki pravzaprav nadaljuje nesrečni program Marcosove vlade. Nemenzo pravi, da se predsednica ne bo mogla dolgo izmikati velikim odločitvam: ali za meščanske »kapitaliste« in Američane ali pa za »nacionalistične in napredne sile« v svojem lastnem kabinetu.

Povečini levo usmerjeni avtorji zahtevajo: pretrganje dosedanje nekritične navezanosti na Združene države Amerike, ki se zanimajo za svoja oporišča na Filipinih, za katere je znano, da so največja zunaj

ameriškega ozemlja. Iz teh razlogov so Združene države tako dolgo podpirale predsednika Marcosa, čeprav so vedele za vso gnilot njegovega režima in kršenje človekovih pravic v državi. Nadalje zahtevajo preusmeritev gospodarstva, odpravo velikanskih, od izvoza odvisnih agrokultov, ki na eni strani večajo bogastvo velekapitala na drugi pa poglabljajo revščino delavcev in uničujejo filipinsko zemljo.

Tako stališče podpirajo z vrsto dokazov iz grozljivega Marcosovega obdobja. Njegovi varovanci so v minulih 20 letih posekali sedem od skupaj 13 milijonov hektarov gozdov in les prodali Japoncem. Pri tem so nenehno preseljevali prebivalstvo. Drobne kmete in delavce so pregnali z njihove zemlje in tam urejali velikanske plantaže. V skladu s takšnim izkoriščanjem ljudi se je v državi širila gverila. Od prvotnih nekaj ducatov partizanov je narasla na 22.500 borcev, kar je ena desetina v primerjavi s številčnim stanjem redne filipinske vojske.

Za radikalne posege bi dobila predsednica Aquino podporo ne le v svojem kabinetu, temveč tudi v filipinskem srednjem razredu, ki je bil poglavitni nosilec februarske revolucije. Toda, ti ljudje se ne kako ne ujemajo z njenim izvorom. Corazon Aquino izhaja iz bogate rodbine plantažnikov, katere člani so se šolali na elitnih filipinskih in ameriških univerzah. Zasak, ki se obeta, bo presenetljiv, vendar brez njega ne bo šlo. Po 20 letih roparske diktature so Filipini najrevnejša država v jugovzhodni Aziji. Hiter gospodarski vzpon bo mogoč le z veliko razvojno pomočjo in zasebnimi naložbami iz zahodnih držav. To pa nove vlade, v kateri je veliko poštenih ljudi, ne bi smelo motiti, da ne bi kar najbolj upoštevala domačih interesov in socialne pravičnosti.

Ko so praznovali obletnico osvoboditve izpod španske kolonialne vladavine, to se je zgodilo leta 1898, je predsednica opisovala položaj v državi z veliko upanja in še več svobode.

Filipincem res ostaja samo upanje, da se bodo izkopali iz revščine, da bodo pregnali lakoto, podhranjenost in slabo zdravstveno stanje, za katero je značilna velika umrljivost za jetiko in črevesnimi obolenji. Kar 70 odstotkov prebivalstva nima dovolj hrane. Ti ljudje so pod mejo revščine, to je, šest- članska družina ima na mesec manj kakor 100 dolarjev. Na tako imenovanem sladkornem otoku Negros je več kakor 200.000 otrok nevarno podhranjenih, 250.000 njihovih očetov in mater pa je brez zaposlitve. Kdor najde zaposlitev v monokulturi, ki pa se že dolgo otepa s hudimi težavami zaradi upadanja cen sladkorja, dobi 8,50 pezos na dan, kar je pol ameriškega dolarja za 10 ur težkega dela v tropski vročini. Zakonsko določeni minimalni zaslužek 39 pezosov vidi le malokdo. Podobno je tudi na drugih filipinskih otokih. Kar 60 odstotkov otrok ima glede na starost premajhno telesno težo. Brezposelnost je dosegla 40 odstotkov, 800.000 mladih ljudi pride vsako leto na novo na tržišče delovne sile z zelo majhnimi možnostmi, da bi našli delo.

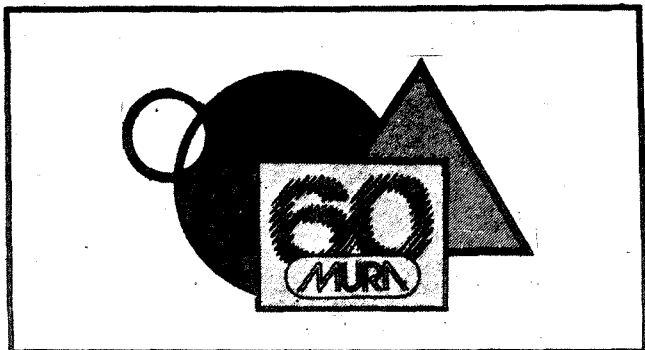
Filipini so revna država, polna zlata in dragih kamnov, tjer si ljudje lahko večerjo na kjerjajo kar z drevesa. Toda, trpijo lakoto, ker nimajo lestev, je zapisal Američan Dooley v začetku tega stoletja. Na tem področju se ni nič spremenilo. Celo prispevke iz tujine za pomoč lačnim filipinskim otrokom je zakonska dvojica Marcos zapravila zase. Tajfuni iz leta v leto terjajo več žrtev.

Cele province strahujejo »Warlords«, vojni knezi s svojimi armadami. Vihravo ustanovljena, slabo izurjena in kaj malo disciplinirana meščanska milica, ki ima na vesti veliko zločinov zoper človekove pravice, še zmerom deluje. Tisti, ki so bili odpuščeni zdaj terorizirajo sosesčino in opozarjajo, da je zanje težko najti druga delovna mesta. Potuho jim daje tudi vojska in zagotavlja predstavniki, da so ti ljudje zelo primerni za boj proti levičarskim partizanom. Vendar

niso le partizani tisti, ki ogrožajo notranjo stabilnost, kakor si jo zamišlja sedanja vlada, temveč tudi muslimanski secesionisti. Grozijo z novo ofenzivo svojih 30.000 do 40.000 oboroženih pripadnikov.

Številni opazovalci se sprašujejo, ali bo 52-letna vdova sposobna urediti vse te probleme. Optimisti se zanašajo na njeno bistro glavo in jekleno voljo. Prav v krizah, kakršna je bila neuspeli prevrat, ukrepa Corazon Aquino izjemno suvereno, mirno in hladnokrvno. »Hitro se uči, vsem dvomom navkljub je zelo odločna, tako kot predsednica in kot človek«, je dejal eden izmed njenih ministrov. S 75 odstotki glasov »za« je njena popularnost, kakor je pokazala anketa, večja kakor priljubljenost ameriškega predsednika Ronalda Reagana. »Vojaki bi veliko tvegali, če bi se odločili za prevrat, kajti ljudstvo je na predsednični strani«, je dejal neki zahodni veleposlanik. Pripomnil je tudi, da se gospa Aquino odloča »od primera do primera«, ne pa globalno. Ničesar pa ni hotel reči o politiki, ki jo je nova filipinska vlada izvajala v teh šestih mesecih. Skeptičen je bil tudi neki filipinski komentator. Po njegovem mnenju sta upadanje moči predsednice Aquino in razočaranje ljudstva zaradi njenega omahovanja dosegla že nevaren obseg.

Kaj je mogoče spremeniti v tako kratkem času po 20 letih Marcosove diktature, se sprašuje ta komentator. Ves zahodni svet je umolknil ob prošnjah za dodatno, nepovratno razvojno pomoč. Ni bilo nobene simbolične Nobelove nagrade za mirno, demokratično spremembo oblasti, prav tako pa tudi ne takojšnje pomoči milijarde dolarjev, s katero je računala finančni minister. Med volilno kampanjo je bila Corazon Aquino odločnejša, trda, zdaj pa se umika v vlogo gospodinje, kar pomeni, da je preveč previdna, prepogosto spremeni svoje mnenje. Toliko tveganja, truda in upanja smo vložili v Cory, zdaj pa spoznavamo, da smo se motili. Hvaležni smo ji za strmoglavljenje Marcosa, ne pa za njeno sedanjo politiko nekje med Straussom in Voglom, je dodal ta poznavalec filipinskih razmer.

Iz dopisniške mape Petra Nikolića

Praznik, načrti in karate

Ilirska Bistrica slavi občinski praznik v začetku junija. Naš redni poročevalec nam je o njegovem poteku pisal že tedaj, a je članek, žal, čakal v njegovi dopisniški mapi do teh zgodnjejesenskih dni. Ilirskobistričani so letos ob tej priložnosti še prav posebej poudarili 100 let gasilstva v svoji dolini.

Bila je vrsta slavnostnih sej, prireditev in zborovanj, med njimi najpomembnejša: odkritje spomenika borcem četrtega bataljona Brkinske brigade, padlim v začetku oktobra 1943 pri Klivniku. Spomenik je odkril partizan Miro Remec.

Miro Remec odkriva spomenik padlim borcem

Na objavo je moral veliko dalj časa počakati tudi zapis o volilno-programski konferenci zveze borcev Ilirska Bistrica. Pregledali so pluse in minuse štiriletnega delovanja organizacije, ki šteje 310 članov in je vseskozi zelo dejavna. Zlasti uspešni so bili na področju skrbi za zdravje borcev, k čemur veliko prispeva osebje dispanzerja za borce pri ilirskobistriškem zdravstvenem domu.

Enako dobro je razrešena tudi stanovanjska problematika borcev. Komisija, ki jo ima na skrbi, je svoje delo v celoti opravila in izpolnila vsa pričakovanja.

Kar zadeva zgodovinske pomnike in spominska obeležja, ki naj opozarjajo na naš dolg vsem borcem, tako padlim kot tudi živim, so ugotavljali, da so dovolj dobro vzdrževani, le tu in tam bo potrebnih nekaj popravil; pametno pa bi bilo to delo prepustiti mladini in širši družbeni skupnosti.

Delovnih načrtov borcem ne zmanjka. Kot doslej, bodo tudi poslej sodelovali na različnih tradicionalnih pohodih (predvsem na vsakoletnem pohodu po poteh borcev Istrskega odreda na Snežnik) pri organizaciji predavanj, proslav in komemoracij, pri vsakoletni kurirčkovski pošti, pri kategorizaciji spominskih obeležij in ne nazadnje pri izdajanju spominskih knjig in vodnikov.

Nedolgo tega so udeleženci poti po poteh prve dalmatinske brigade – člani splitskega kluba borcev in mladi pevci zbora 57 deklet in fantov iz Bugojna prispeli v Ilirsko Bistrico, si ogledali njene znamenitosti ter pripravili glasbeno-pesniški recital z naslovom »Naša 1. dalmatinska«.

Ilirskobistriški karatejski klub slavi letos desetletnico svojega obstoja. Postal je najuspešnejši in najbolj priljubljen klub te vrste na Primorskem.

Petar Nikolić je povabil k pogovoru uspešnega tekmovalca v vseh kategorijah šole karateja in današnjega trenerja.

Kako se je začelo?

Naš prvi trener je bil brat znanega reprezentanta Božovića. Zbralo se nas je dvajset. Delati je bilo treba v dveh skupinah, denarja pa je bilo sila malo: edinole organizacija SLO nam je dala nekaj dotacije.

Pa danes?

Navdušenec za karate je vedno več. V zadnjih dveh letih nam je uspelo sestaviti člansko, mladinsko in pionirsko ekipo. Največ pozornosti namenjamo podmladku, ki je baza vsega

Stojan Šestan, trener karate kluba v Ilirski Bistrici

klubskega dela, dosega pa tudi omembe vredne rezultate na medobčinskih in republiških tekmovanjih. Deležni pa smo tudi razmeroma obilne podpore s strani občinske telesnokulturne skupnosti ter delovnih organizacij.

Brez problemov seveda niste?

Doslej nismo imeli lastnega prostora za treniranje in smo se morali seliti sem in tja. Poslej se bo tudi to uredilo. Prostor dobimo v starem otroškem vrtcu, ki bo postal naš dom. V red ga bomo spravili s prostovoljnimi delom.

Vaši cilji?

Množičnost – in skoznjo kvaliteta. Šolati pa nameravamo tudi lasten voditeljski kader. Na srečo je na našem območju v Postojni, Pivki, Idriji, Kopru in Novi Gorici precej dobrih ekip in dovolj možnosti.

In kaj priporočate mladim ob desetletnici kluba?

Kratko: pridite v klub karateja; vsak, kdor je poskusil, je le stežka odšel od nas. To pa seveda velja za vse odrasle, kajti za športno udejstvovanje ni nikoli prepozno.

★

Toliko iz dopisniške mape Petra Nikolića.

Podpora reorganizaciji

Tudi letošnja septembrska seja predsedstva občinskega odbora ZZZB NOV je izzvenela v domala enakih tonih kot tista pred letom dni, ko je tekla beseda o podružbljanju kadrovske politike v občini in širši družbeni skupnosti.

Na dnevnem redu je bila namreč obravnavana predvidene reorganizacije upravnih organov občinske skupščine Radovljica, razen tega pa tudi merila za dodeljevanje odlikovanj, priznanj in nagrad.

Ze takoj kaže povedati, da obeti za uresničitev lanskih predlogov in stališč predsedstva in občinskega odbora ZZZB NOV Radovljica niso bili izpolnjeni, so presojali člani predsedstva. Ne samo v kadrovski politiki in tozadevnih določilih družbenega dogovora. Tudi administracija se še naprej bohoti in duši učinkovitost samoupravnih in delegatskih teles. Krepi se vpliv posameznih upravnih (oblastnih) organov, od napovedanega učinka številnih pred leti ustanovljenih družbenih svetov in raznih delegatskih odborov in komisij pa ni bilo pravega haska. Kar precej se jih niti enkrat ni sestalo v zadnjih dveh letih!

Podružbljanje kadrovske politike terja po mnenju članov predsedstva tudi kar najbolj široko razpravo o vsakem osnutku akta o novi organiziranosti in sestavi upravnih organov, zategadel naj se organizirajo v vseh temeljnih okoljih: v KS, OZD in v krajevnih oz. osnovnih organizacijah DPO. Tako pomembne odločitve ne morejo biti zgolj pristojnost (ali monopol) posameznih referentov, funkcionarjev ali kolegičev, kot se še pogosto dogaja. Izkušnje namreč potrjujejo, da je tako utečeno sprejemanje teh aktov pomenilo nič drugega kot prikrivanje potrebam (in željam) ozkega kroga zaposlenih v teh organih, ne pa delovnih ljudi in občanov, katerim naj bi organi služili.

Predsedstvo občinskega odbora ZZZB NOV Radovljica je kljub temu, da so predlagatelji začasno ustavili razpravo o novi organiziranosti upravnih organov, izreklo polno podporo tej akciji, prepričano, da bo združitev vseh doslej razdrobljenih delovnih skupnosti v enotno delovno skupnost vseh upravnih organov le v prid boljšemu, racionalnejšemu, sodobnejšemu, predvsem pa humanejšemu odnosu in poslovanju z občani ter povezovanju s krajevno samoupravo in združenim delom. Sočasno je treba izboljšati kadrovske sestavo vseh organov in določiti natančna merila za vsako delovno mesto, so menili člani predsedstva. Pri tem bo nujna večja selekcija zaposlenih, ki bodo razen strokovnim, odgovarjali tudi družbenopolitičnim merilom. Združena delovna skupnost bo hkrati priložnost za odpravo sleherne familiarnosti in nenazadnje za zagotavljanje večje delovne discipline, korektnostnega odnosa do strank in pravičnejšega vrednotenja del in nalog zaposlenih.

Organizacija ZZZB NOV Radovljica je še posebno zainteresirana, da se v reorganizirani občinski upravi določi ali ustanovi ustrezní upravni organ za zadeve borcev in vojaških vojni invalidov, varstva spomenikov in obeležij NOB ter za sprotno reševanje vseh odprtih vprašanj, ki pestijo zdaj že dokaj ostarelo in bolešno populacijo udeležencev NOB. Kritična mnenja v zvezi s tem pa so bila izrečena tudi na račun razporejanja prihodkov občinskega proračuna za delo posamezne DPO v občini, kjer je ZZZB NOV, kljub navidezni širokosrčnosti razpolagalec proračunskih sredstev, potisnjena daleč v ozadje!

Velik pomen, ki je bil izražen že v lanskoletnih stališčih občinskega odbora ZZZB NOV, borci pripisujejo delu in odgovornosti občinskih funkcionarjev. Zdi se, da jih je vsako leto več! Zavoljo tega je neobhodno določiti njihov status in seveda število, ki bo ustrezal obsegu dela in veličini občine. Ne gre zgolj za nagrajevanje, pač pa tudi za merila, ki jih mora vsak funkcionar izpolnjevati; v prvi vrsti za načela reelekcije, neomejenega delovnega časa, programa dela in njegove družbenopolitične in društvene aktivnosti v bazi. Morali bi se primerjati (izenačevati) s podobnimi ali enakimi zaposlitvami oz. delovnimi nalogami v SIS in v občinskih upravah v drugih občinah.

Na področju politike podeljevanja odlikovanj, priznanj in nagrad je radovljiško predsedstvo ZZZB NOV zavzelo stališče, ki sicer sploh ni izvirno, pač pa premalo upoštevano, da morajo vsi predlogi kandidatov za odlikovanja, priznanja in nagrade izhajati iz baze; se pravi iz krajevnih oz. osnovnih organizacij DPO oz. temeljnih teles KS, OZD in društev, ne pa, kot so bili pogosti primeri – iz raznih neformalnih ozkih skupin: kolegičev in forumov. Pri predlogih ali pobudah je treba odločno vztrajati na tem, da se upošteva delo in zasluge kandidatov v zadnjem obdobju oz. od takrat, ko je predlagani pre-

jel zadnje odlikovanje. Nesprejemljiva je praksa, da se dodeljujejo odlikovanja in priznanja nekemu za njegovo funkcijo ali položaj, ko je vendar vsakdo plačan za svoje delo. Prednost bi morali imeti amaterski in nepoklicni družbenopolitični in društveni delavci! Te žal pogostokrat pozabljam. Predlogi tudi ne bi smeli mimo pristojnih kadrovskih teles občinskih DPO, ker utegnejo biti dostikrat nesprejemljivi in proti njihovim stališčem in pričakovanjem,

JR

To so bili hudi časi

Ze nekaj let borci krajevné skupnosti Krašnje in Zlatega polja organizirajo tovariško srečanje v eni ali drugi krajevni skupnosti. Na teh srečanjih obujajo spomine na dan, ko so Nemci 8. julija 1942. leta, zaradi nekaterih domačih izdajalcev, v vasi Koreno zmetali v goreče hiše 17 živih ljudi, med njimi tudi 75-letno starko. Dne 2. avgusta 1942 pa so Nemci zažgali vasi Zlato polje, Brezovico, Obrše, Malo Lašno, Podgoro in Trnovče, skupaj 70 hiš in 50 gospodarskih poslopij ter izselili čez 220 ljudi. 70-tim ljudem pa je uspelo po-

begniti in se vključiti v NOB. Danes KS Krašnja, z vasio Koreno, šteje 608 prebivalcev, KS Zlato polje pa 217. Od teh je v KS Krašnja 55, v Zlatem polju pa 41 članov ZB NOV. Veliko krajanov je padlo v NOV, veliko pa jih je za vedno ostalo v raznih nemških taboriščih.

Letos, ko so v vasi Koreno organizirali tovariško srečanje, so prišli Zlatopoljci z okrašenim traktorjem s prikolico, na katerem so bili mladi in stari. Krajanje Korena pa so vas okrasili z zastavami in svojim praporom. Vse so pogostili s partizanskim golažem. Na to srečanje je z veseljem prišel tudi generalpolkovnik Janko Sekirnik-Simon, prvi komandant Šlandrove brigade. Prišli pa smo tudi člani občinskega odbora ZZZB NOV Domžale, med nami narodni heroj Franc Avbelj-Lojko, ki je tudi domačin KS Krašnja. Povabili so tudi vse preživele borce, ki danes živijo drugje po Sloveniji.

Ko smo obujali spomine na tiste hude čase, sta mi dva pripovedovala, da sta avgusta 1942 bila stara 10 in 14 let, ko so jih Nemci izselili iz svojih domov. Toda, čeprav sta bila otroka, izseljena skupaj s starši, sta se odločila pobegniti iz zbirnega taborišča Goričane pri Medvodah. Uspelo jima je pobegniti, čeprav nista vedela, kam naj gresta. Zato sta si vzela za smer Šmarno goro, od tam pa sta krenila v smeri Radomelj in naprej proti Zlatemu polju. Hodila sta dva dni brez hrane. Ljudje jima niso dali hrane, ker so se bali, da bosta otroka povedala, če ju ujamejo Nemci. Kaj vse sta doživela med potjo od Goričan do Zlatega polja, bi se dalo še veliko pisati. Omenim naj le to, da sta tretji dan, ob mraku le srečno našla očeta, ki je takrat bil v partizanih.

Vesele razpoloženo na srečanju ni bilo konec niti ko se je znočilo, saj je za petje in ples skrbel mož, ki se je 1942. leta rodil v taborišču. Ni kaj, fant je delavec in kmet, ki mora trdo delati, zato se tudi rad razveseli, kadar je za to priložnost. To srečanje pa je bilo prepleteno predvsem s spomini na hude čase našega boja.

ALFONZ AVBELJ

Praznovanje pod Krvavcem

Prebivalci krajevnih skupnosti Cerklje, Brnik, Zalog, Poženik in Senturška gor so izbrali 4. oktober za praznični dan. Tega dne 1944. leta je Drugi bataljon Šlandrove brigade v Bolkovih hiši v Zalogu uničil štab Črne roke za Gorenjsko in izdajalcev domovine in slovenskega naroda. Partizani so poslopje minirali, pri tem pa je bilo ubitih devet najpomembnejših organizatorjev Črne roke na Gorenjskem. Pri tem napadu je padel tudi komandant Drugega bataljona Šlandrove brigade – Juda. S tem je bil preprečen nadaljnji pokol, mučenje in trpljenje naših ljudi na Gorenjskem in po vsej Sloveniji.

Zadnjih nekaj let je bilo v marsičem prelomno za krajevné skupnosti pod Krvavcem. Lahko rečemo, da so delovni

uspehi vidni na vseh področjih. Zivljenje in delo sta v vseh pod Krvavcem razgibana in živahna, sicer pa so krajanje tod znani kot pridni delavci in dobri gospodarji. Na celotnem cerkljanskem območju je bila prav gotovo največja skupna akcija izgradnja telefonskega omrežja. Na novo je dobilo telefon več kot 800 naročnikov, od tega 150 na Brniku, 60 v krajevni skupnosti Poženik in 90 v krajevni skupnosti Zalog. Na Senturški gori bodo izročili svojemu namenu novo zgrajeno telefonsko omrežje, v Sidražu, Viševci in Vrhovju pa nov vodovod. V Cerkljah so asfaltirali poti v naselju Trnovlje in obnovili dvorano za kulturne prireditve, kjer bo v soboto, 4. oktobra, osrednja proslava. Tudi načrtov za prihodnje jim ne manjka. V Cerkljah nameravajo pričeti z gradnjo mrliških vežic, v Lahovčah bo otvoritev novega doma gasilcev in podbno.

V petih krajevnih skupnostih cerkljanskega območja so za letošnje praznovanje pripravili številne prireditve. Organizirali pa bodo tudi tekmovanja v streljanju na glinaste golobe in tarčo srnjaka, v košarki, rokometu, kegljanju otvoritev lovskega bivalja in strelišča in 4. oktobra, ob 18. uri, bo promenadni koncert godbe iz Vodice, ob 19. uri pa slavnostna akademija, v kateri bodo sodelovali moški pevski zbor KUD Davorin Jenko in dramska skupina ter folklorna skupina iz Podblice. Nato bo od 20.30 dalje v zgornji dvorani ples, igral bo Krvavški kvintet. V nedeljo bo ob 8. uri v Cerkljah tekmovanje traktoristov, ob 8.30 v Poženiku tekmovanje v teku na rokah in v Zalogu ribiško tekmovanje. Ob 14. uri pa bo zaključna prireditev – proslava v Sidražu.

S. KUJAR

Šišenski gasilci najboljši

Potem, ko so se zvrstila tekmovanja, vaje in obračuni v znanju gašenja namišljenih požarov med industrijskimi gasilskimi društvi, gasilskimi enotami civilne zaštite in teritorialnimi društvi ljubljanskih občin, je najbolje uvrščene ekipe in desetine čakala še ena preizkušnja, in sicer boj za naslov najboljšie ekipe in pokal Mestne gasilske zveze Ljubljana.

Tekmovanja za naslov najboljšie ekipe ali desetino, organizirala ga je OGZ Ljubljana-Siška v soboto pred Litostrojem, se je udeležilo 37 ekip, od tega kar 14 ženskih ekip, ki so tekmoval v suhem gašenju požara. Moške ekipe in posamezniki pa so se morali izkazati pred dokaj strogimi sodniki v znanju in spretnosti pri mo-

krem gašenju namišljenih požarov s podiranjem tarč.

Pri ženskah se je najbolje odrezala prva ekipa GD Senkov turn, na drugo mesto se je uvrstila ekipa GD iz Sostrega in tretje mesto pa druga ekipa GD Senkov turn. Tudi pri moških je bila najboljša ekipa GD iz Šenkovega turna. Druga je bila ekipa GD Bukovica-Utik, tretja pa ekipa IGD Papirnica Vevče. Sobotno tekmovanje je izzvenelo v znamenju dvajsete obletnice Mestne gasilske zveze Ljubljana in meseca požarne varnosti.

JOŽE ČURIN

Spomenik Avgustu Pavlu ob 100-letnici rojstva

Minulo nedeljo je bilo zelo slovesno na Cankovi v Prekmurju, kjer so svojemu rojaku, dr. Avgustu Pavlu ob 100-letnici rojstva odkrili doprni kip, darilo mesta Szombathely na Madžarskem. Avgust Pavel je namreč kot jezikoslovec, prevajalec, zgodovinar, etnolog in pesnik svoje življenje v glavnem prebil na Madžarskem. S prevodi številnih del slovenskih pisateljev v madžarščino je veliko prispeval k zbliževanju kultur dveh sosednjih narodov.

To je poudaril tudi slavnostni govornik, ki je odkril kip Avgustu Pavlu na Cankovi, podpredsednik Republiške konference SZDL Slovenije Ciril Zlobec. Med slavnostnimi gosti je bil v Cankovi tudi dr. Marin Mandič, generalni sekretar Demokratske zveze južnih Slovanov na Madžarskem in član prezidija LR Madžarske ter hčerka in sin dr. Pavla, Judita in Laszlo. Na Madžarskem tega našega rojaka častijo kot zvestega sina dveh narodov in zatorej je tudi program proslave na Cankovi minulo nedeljo potekal v obeh jezikih, slovenskem in madžarskem. Izvedli so ga šolarji cankovske osemletke in domačega KUD Avgust Pavel ter pevski zbor z enakim imenom iz Gornjega Senika v Porabju na Madžarskem.

V čast 100-letnice rojstva dr. Avgusta Pavla je Pomurska založba iz Murske Sobote izdala v slovensčini in madžarščini knjigo Kralj Matjaž, v prevodu tega jezikoslovca in prevajalca. Med znanimi deli je dr. Pavel prevedel tudi Cankarjevega Hlapca Jerneja in njegovo pravico.

F. MATKO

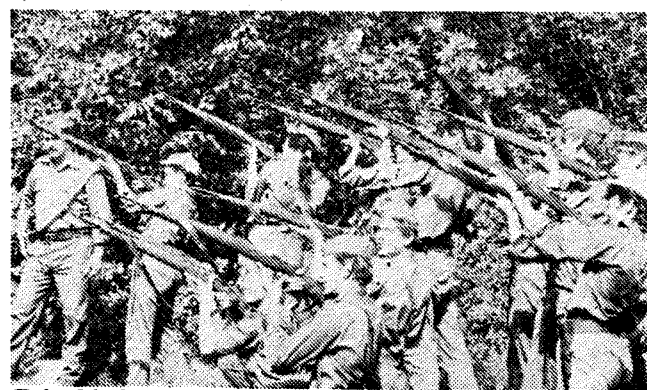
Obrambno usposabljanje izvenšolske mladine Veliko so se naučili

V Jugoslaviji si prizadevamo, da bi bili delovni ljudje in občani čim bolj vključeni v sistem SLO in DS. Ena od oblik takšnega vključevanja je tudi obrambno in samozaščitno usposabljanje mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Pred dnevi je v centru obrambne vzgoje v Kostanjevici na Krasu potekalo takšno usposabljanje petinpetdesetih mladink in mladincev iz novogoriške občine.

»Rezultati in izkušnje, ki smo si jih pridobili in dosegli v teh nekaj letih, so dobri, morda celo presegajo naša pričakovanja,« pravi poveljnik učnega centra Zvonko Lipovšek, ki je skupaj z Borisom Jugom, Marjanom Dovžakom, Erikom Markočičem, Francem Andreškom, Jankom Špacapanom, Andrejem Humarjem in Martinom Livijem vodil usposabljanje. »Glede na sestavo mladih, ki so se obrambno usposabljali, med njimi je bilo triindvajset deklet, njihovo dokaj slabo predznanje, začetno domotožje, ki je značilno za bivanje v zanje novih, nenavadnih pogojih, nam je uspelo po strokovni strani doseči dobro raven znanja. Veliko pozornosti smo namenili tudi družbenopolitični vzgoji, varnosti in družbeni samozasčiti in aktualnim problemom v naši občini. Mladi odhajajo domov tudi s praktičnim znanjem, ki jim bo koristilo pri njihovem vsakdanjem

Bratuš, doma iz Gornjega Lokavca.

Med triindvajsetimi dekleti je bila na usposabljanju tudi Vanja Kulot, doma iz Vrtojbe,

Tako bi obstreljevali nizkoleteča letala in helikoptere.

ki je med pogovorom dejala: Lani sem bila na obisku pri svoji prijateljici, ki je bila na obrambnem usposabljanju. Do podrobnosti mi je razložila

holizma ter še z marsičem,« je povedal Harik Arčon iz Vrtojbe.

Zvonimir Tancoš iz Lukežičev je pripovedoval: »Ko sem spomladi končal osemletko sem se zaposlil v Vozilih Gorica kot čistilec tovarniških hal. Osební dohodek je bil nizek in nikoli večji od trideset tisoč dinarjev. Zaradi tega sem dal avgusta odpoved. Sedaj sem v skrbeh, kje bom dobil delo in zaslužek, da bi se lahko preživljal. Tukaj se počutim sijajno. Nobenih težav nimam. Menim, da mi bo pridobljeno znanje koristilo in da ga bom med služenjem vojaškega roka še poglubil in razširil. Zelo sem zadovoljen s pogoji dela in življenja. Kulturno zabavne in

Jordan Bratuš

Vanja Kulot

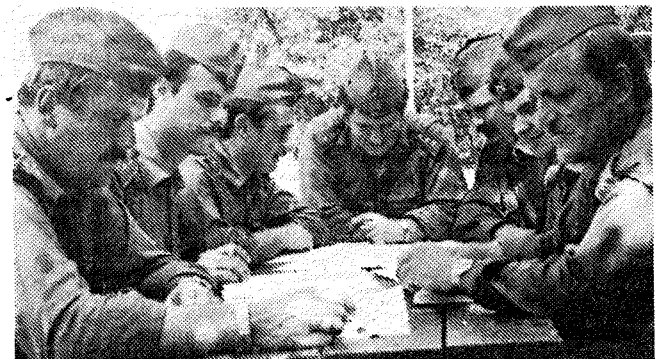
delu in življenju,« je med drugim poudaril poveljnik Zvone. Pri izvedbi tako obsežnega programa, ki je obsegal 134 učnih ur, so starešinam pomagali tudi socialni delavci, družbenopolitični in drugi aktivisti novogoriške občine. Del delovnega dneva pa je bil namenjen tudi prostim dejavnostim. To so bile predvsem kulturno-zabavne in športne dejavnosti, s katerimi se je marsikateri mladinec ali mladinka srečala prvič.

»V osemnajstih dneh smo se veliko naučili in pridobili kopic novih znanj, vendar mislim, da je takšnemu usposabljanju odmerjeno premalo časa, zlasti za tiste, ki ne bodo služili vojaškega roka. Naša generacija je imela letos več kot sedemdeset odstotkov poka na terenu. Imeti pa bi ga morali še več, saj je teorija za mladega človeka mučna in skoraj neučinkovita. Težko je sedeti mirno in poslušati. Red, disciplina in medčloveški odnos so bili zelo dobri, tudi s starešinami smo se dobro razumeli. Hrana je bila zelo dobra in veliko je je bilo. Veseli me, da sem se naučil vojaških veščin, ravnanja z orožjem in z minsko-eksplozivnimi sredstvi in še to, da sem spoznal toliko novih prijateljev. Prav nič mi ni bilo težko, kar prehitro se bomo morali ločiti od prijateljev in oditi domov,« je med drugim povedal Jordan

Harik Arčon

dela in življenje mladih v obrambnem centru. Ko sem dobila poziv me je postalo strah. Spraševala sem se, kako se bom znašla v kolektivu in kako me bo ta sprejel. Najbolj me je skrbelo ob misli, da bom morala streljati z ostrim strelivom in se sploh naučila ravnanja z orožjem. Skrbelo me je tudi, ali bom znala vzpostaviti pravilen odnos do drugih. Zdaj sem zelo vesela vsega, kar sem se naučila na usposabljanju. Med seboj se dobro razumemo in prav žalostno bo, ko bomo odhajali domov,« je sklenila Vanja, delavka v DO Ciciban in Mirna.

»Učni program je bil zelo pester. Pri vojaškostrokovnem usposabljanju smo se mladinci seznanili z uporabo pehotnega orožja, spoznali smo osnove vojaške teorije in med drugim tudi, kako se giblje po bojišču, kaj so ABK Sredstva, prva

Starešine med pripravo za pohod.

Za prizadevnost, tovariško obnašanje, disciplino, dosežke pri pouku in vse drugo je mladinska organizacija razglasila za najboljše mladince Vanjo Kulot, Jordana Bratuša, Harika Arčona in Zvonimira Tancoša. Zanimivo je, da je ta odločitev mladinske organizacije enaka naši oceni,« je dejal komisar telovadne enote Boris Juh.

Mile Gojković

Vpis na srednje vojaške šole in akademije Kandidatov je vedno manj

Kljub velikem trudu, da bi se število slovenskih oficirjev in nižjih oficirjev v Jugoslovanski ljudski armadi povečalo, se to število na žalost iz leta v leto zmanjšuje. Vzroki za to so različni, glavni pa je ta, da se vsako leto vpiše manj slovenskih fantov v srednje vojaške šole in akademije.

Letos se je za šolanje na srednjih vojaških šolah prijavilo 208 kandidatov, kar je devetintrideset kandidatov manj kot lani, na šolanje pa so jih sprejeli sto enajst. Povečanje števila sprejetih kandidatov je sicer na prvi pogled ugodno, v bistvu pa pomeni, da so imele vpisne komisije milejše kriterije. S tem pa so se povečale možnosti, da bo tudi osip med šolanjem večji.

Kot že nekaj let doslej se je največ kandidatov vpisalo na Splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman - Stane v Ljubljani in sicer dvainšestdeset. Iz naše republike je letos bilo veliko manj prijav za šolanje na Mornariški tehnični srednji vojaški šoli, na Splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman - Stane v Ljubljani in na Srednji vojaški šoli vojnega letalstva in protiletalske obrambe.

Zaskrbljuje tudi dejstvo, da se je letos povečalo število občin v naši republiki, ki niso imele nobenega kandidata za šolanje na srednjih vojaških šolah, in sicer

dvanajst. Lani je bilo takšnih občin samo sedem.

Za šolanje na vojaških akademijah se je letos prijavilo še manj kandidatov kot lani. Iz srednjih šol jih je bilo samo enajst, med njimi tudi trije študenti Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo in skoraj cel četrti letnik Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman - Stane v Ljubljani. Veliko premalo je bilo kandidatov za šolanje na Vojaški akademiji kopenske vojske, za Vojaško akademijo vojnega letalstva in protiletalske obrambe in Vojaško tehnično akademijo.

Kandidata za vpis na vojaške akademije je imelo le devet slovenskih občin, in sicer ena izmed mariborskih občin in Jesenice, Celje, Šmarje pri Jelšah, Ravne na Koroškem, Ormož, Murska Sobota, Kranj in Kamnik. V vseh ostalih pa niso imeli niti enega kandidata izmed srednješolcev, ki bi želel nadaljevati šolanje na vojaški akademiji, čeprav v približno polovici slovenskih obstajajo med srednješolci objektivni pogoji za tovrstne dejavnosti. Zastavljeni načrt vpisa na vojaške akademije letos spet nismo uresničili. Na te šole se je vpisalo 71,15 odstotka načrtovanega števila gojencev.

Bojan Kuntarič

Številna tekmovanja ob mesecu požarne varnosti

Mesec oktober je tudi mesec požarne varnosti in temu so namenjene številne vaje in tekmovanja gasilcev ter enot civilne zaštite. Gasilske zveze ljubljanskih občin že vrsto let namenljajo največ pozornosti usposabljanju svojih društev, njihovo izurjenost pa preverijo na tekmovanjih.

Eno takšnih tekmovanj je bilo pred dnevi med Stanežičami in Guncijami pri Ljubljani. Prvi dan so tekmovala ekipe industrijskih gasilskih društev ter gasilske enote civilne zaštite, nato pa so svojo znanje pokazale ekipe prostovoljnih gasilskih društev. To tekmovanje je pripravila Gasilska zveza občine Ljubljana Šiška.

»Kot izvajalci požarne varnosti se člani in društva gasilskih organizacij zavedajo svojih dolžnosti in nalog. Tako namenljajo vse več pozornosti protipožarni ozaveščenosti delovnih ljudi in občanov v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. S preventivnimi ukrepi, pregledi, poučevanjem o ravnanju z ročnimi gasilnimi aparati, opozarjanjem na zaščito okolja in ukrepi pri požarih opravljajo osnovno preventivo,« pravi predsednik občinske gasilske zveze Ljubljana Šiška Alojz Kogovšek.

Lani se je v tej občini začelo izobraževanje v gasilskih društvih. Podatki kažejo, da so v nekaterih delovnih organizacijah premalo pozornosti namenjali varstvu pred požari. V prvi polovici letošnjega leta pa se je položaj vendarle poboljšal ker dokazuje tudi število pri-

javljenih ekip na tem tekmovanju.

Protipožarno usposabljanje ljudi je še kako potrebno v tistih organizacijah združenega dela, kjer so možnosti, da bi izbruhnil velik požar. Zato je nujno, da takšne organizacije čimprej pripravijo obrambne načrte in usposobijo člane svojih gasilskih društev za dejstvo. Zanimivo je tudi poročilo občinske gasilske zveze o lanskem delu. Iz njega je razvidno, da je poklicna gasilska brigada na njihovem območju posredovala kar dvainpetdesetkrat. V enaintridesetih primerih je šlo za požare v stanovanjih. Poročila gasilskih društev pa kažejo, da je pri gašenju devetnajstih požarov sodelovalo devetnajst društev s skupno dvesto osemindesetimi gasilci, ki so tako opravili skupaj sedemsto osemindeset delovnih ur. Zelo dobra je strokovna usposobljenost vseh društev. Mnogi člani so napredovali, v njihovih vrstah pa je vse več žensk.

Iz leta v leto je več požarov, vse pogostejše so nesreče, ki onesnažujejo človekovo življenjsko in delovno okolje, glavni krivec za to pa je tako imenovani »človeški faktor«.

Slaba protipožarna kultura in brezskrbnost do družbene in tudi zasebne lastnine sta del nas in našega življenja. Zato ni nič čudnega, če gasilce poznamo le tedaj, ko jih potrebujemo ...

Priprava in izvedba protipožarne varnosti je zelo zahtevno delo. Zato je treba k sodelovanju pritegniti čimveč sposobnih ljudi, iz ozdov in tudi iz krajevnih skupnosti. V primeru vojne bi v krajevnih skupnostih primanjkovalo sposobnih ljudi, zlasti mladih, zato je še kako dobrodošel predlog občinskemu organu naj bi v vsaki krajevni skupnosti pustili vsaj šest vojaških obveznikov za uspešno operativna dela na domačem terenu.

Predsednik občinske gasilske zveze Ljubljana Šiška Alojz Kogovšek pa je tekmovanje ocenil takole: »Razveseljuje me udeležba ekip industrijskih gasilskih društev. Lani so na podobnem tekmovanju sodelovale le štiri ekipe, tokrat pa jih je devet. Tudi rezultati so dobri. Ne moremo pa biti zadovoljni z udeležbo ekip civilne zaštite iz krajevnih skupnosti. Tem bomo morali v prihodnje nameniti več pozornosti.«

Na tekmovanju pa so po posameznih kategorijah zmagale ekipe gasilskih društev Avtomontaže, Dekorativne, Sinkovega turna, Bukovice - Utika, Colorja in znova Sinkovega turna.

Jože Čurin

Ekipa IGD Avtomontaža

Sposojeni komentar

Od pobude do političnega primera

Pasti molka

Ko so se še pripravljali kongresni dokumenti, še zlasti pa v predkongresnih razpravah, je bilo bočevskim funkcionarjem pogosto in skoraj neizbežno namenjeno vprašanje, ali so borci kritizirali ali pa so preprosto jasni in odmerjeni, zaradi česar jih nekateri uvrščajo med pogumne kritike nekaterih deviantnih pojavov, ne glede na to, kdo jih povzroča in kje se le ti pojavljajo. Pogosto se je to napihovalo do takšne mere, da je bilo videti, kot da borci izražajo avantgardizem, ki v tem političnem trenutku in družbenem ustroju ni primeren. Tem bolj, ker je pasivnost nekaterih komunistov in celih organizacij ZK očitna in zaskrbljujoča. Seveda nikomur ne pride na misel, da bi borcem oporekal povsem realne potrebe in pravice, lastne njihovem revolucionarnemu in borbenemu duhu, ki jim narekuje kritičnost do pomanjkljivosti na vseh področjih družbeno-ekonomskega in političnega življenja, četudi včasih ostajajo pri tem tudi osamljeni.

Podelitev plakete zveze borcev Milošu Zanku je avgusta razburkala javnost in sprožila plaz številnih razprav o rehabilitacijah, ki še danes trajajo. Kazanje s pristom na privilegije (proti njim so se borci vedno borili) ob izjemnih nacionalnih pokojninah ali, kot jih imenujejo »nacionalkah« kot sočasnem anahronizmu in tudi reagiranje borcev ob spremembi imen nekaterih šol v občini Srb sta le najbolj sveža primera takšnega, borcem svojstvenega odnosa. Vsak od teh primerov je zgodba zase.

Morda jih niti ne bi takole zvrstili niti načenjali zdaj, ko so že postali »slagerji«, ki vzbujajo hude reakcije in proteste ter ne puščajo javnosti ravnodušne, če ne bi takšna reagiranja borcev skrivala v sebi tudi nekaterih nevarnih pasti. V teh slikovitih razpravah lahko vsakega, četudi površnega analitika, moti raba, lahko bi pa tudi rekli – zloraba, omenjenih pobud.

V razpravah o rehabilitaciji, po že objavljeni tihi reha-

bilitaciji Miloša Zanka, ni težko uzreti produciranja novih političnih primerov, izkoriščanja človeških usod v nekakšne druge namene, prekopavanja po preteklosti, obračunavanja izmišljenih računov, do radikalizma, ki grozi, da bo spreobrnil demokracijo dialog v anarhijo, demokratizacijo odnosov v partiji, (ki s popraviljanjem nekaterih lastnih napak kaže svojo moč) pa njeno diskvalifikacijo celo do, kot je nekdo rekel, nekaterih protitovskih programov.

To, da je »počila buča« v samih borčevskih vrstah ob primeru nacionalnih pokojnin (predsednik je podpisal predlog za nacionalno pokojnino sekretarju, sekretar pa predsedniku), ni sramota sama po sebi, ampak dokaz, da je treba stvari najprej urediti v lastni hiši. To pa zato še ni vzrok za odmerjanje zaslug, ki so že tolikokrat (s priznanji, odlikovanji in tudi z zaupanjem pomembnih političnih in delovnih funkcij) dokazane, da se diskreditirajo posamezniki (ker je med predlaganimi tudi en domobranec) in celo cele organizacije.

Kadar se, glede na to, načenjajo takšne teme, je treba biti zelo pazljiv in treznih misli. Res je sicer, da se resnica sama brani, to pa še ne po-

meni, da ji ni treba včasih tudi pomagati. Morda je tudi res, da imamo v tem trenutku pomembnejše naloge, vendar pa ni nič pomembnejšega od človeških usod. Toda tudi v teh primerih bi, kot v številnih prejšnjih, izginile številne dileme in pasti, če bi organizacije (zveza borcev in zveza komunistov) reagirale enotno, z jasnim, odkritim in opredeljenim stališčem, ki bi prispelo pred vsem iz najvišjih forumov. Zbiranje glasov je pogosto bolj škodljivo kot koristno prav zaradi praznega prostora, kamor se uvrščajo tisti, ki tja ne sodijo.

Treznješe, demokratičnejše soočanje s samim seboj, organizirano nastopanje (ne pa posamično, v svojem imenu), bi omogočilo objektivni politični pristop, zasluge bi dobile ustrezno mesto, odgovornosti pa ne bi obšli, ampak bi jo podvojili. Molč in ukvarjanje »s pomembnejšimi nalogami« ne bosta utišala razburkane javnosti. Če bi se pa to vendarle zgodilo, ne bi mogli uiti grenkobi in občutju nemoči. Temu pa sledi (čemur se ne kaže čuditi), zapiranje vase, pomanjkanje pobud in pasivnost. To pa je tisto, čemur nikakor ne najdemo zdravila.

Spomenka Vlatković
(Četrty jul)

Včeraj seja Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Tekoča gospodarska gibanja, sklic RO

Včeraj so na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije namenili osrednjo temo gospodarjenju in tekočim gospodarskim gibanjem. O tem je zbranim spregovoril Vlado Klemenčič, član predsedstva CK ZKS, (o čemer bomo več zapisali v naslednji številki).

Na tej seji je borčevsko predsedstvo tudi imenovalo (na predlog komisije za kadrovske in administrativne zadeve) ter po krajši razpravi, člane posameznih delovnih teles Predsedstva RO ZZB NOV. Tako so bili imenovani člani komisije za socialno-zdravstvena vprašanja, komisije za vojaške invalide, komisije za bивše politične zapornike, internirance in izgnance, komisije za vojne ujetnike, v svet za tradicije, v zgodovinsko komisijo, v koordinacijski odbor enot in služb NOV in POS, v komisijo za ekonomska vprašanja, v komisijo za mednarodne stike in zamejstvo, v komisijo za SLO in DS, v časopisni svet TV-15 Naš tovariš ter v komisijo za vloge in pritožbe.

Prvo sejo RO ZZB NOV Slovenije po junijskem borčevskem kongresu so sklicali za konec oktobra.

Iz mednarodne borčevske dejavnosti

Srečanja, dogovori

Prihodnji teden, v torek, se bo v Beogradu sestala komisija za mednarodno dejavnost pri Zveznem odboru ZZB NOVJ, ki bo poleg drugih vprašanj obravnavala priprave na svetovno srečanje predstavnikov borčevskih organizacij na Dunaju. To bo predvidoma prve dni letošnjega decembra.

Predvčerajšnjim se je v Celovcu mudil tudi predsednik slovenske borčevske organizacije Božidar Gorjan, ki se je s tamkajšnjimi predstavniki borčevskih in nekaterih demokratičnih združenj nekdanjih taboriščnikov in političnih zapornikov dogovarjal o predvidenem vsakoletnem srečanju borčevskih organizacij avstrijske Koroške, Štajerske, Furlanije in Julijske krajine, Slovenije in Hrvaške. Letošnje srečanje bo v Celovcu, predvidevajo pa, da bo v decembru. Natančnejši datum bodo organizatorji uskladili z vsemi sodelujočimi.

Predstavniki Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Stane Repar se je v italijanski Cremoni udeležil kongresa italijanske odporiške organizacije ANMIG, s katero ima poleg ANPI tudi naša zveza borcev dobre odnose.

Z 2. seje Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

Sistemska povečevanje invalidskih prejemkov

Republiški komite za borce in vojaške invalide je na svoji 2. seji 26. septembra 1986 obravnaval informacijo o družbenem varstvu udeležencev NOB in drugih vojn.

Informacija zajema celotno problematiko varstva udeležencev NOV in drugih vojn v SR Sloveniji in podaja pregled pravne ureditve njihovega položaja po zveznih, oziroma republiških predpisih. Namen informacije je ugotoviti dejansko stanje pri izvajanju teh predpisov in iz tega izhajajoče naloge za prihodnje.

V razpravi je bilo predlagano, da se v informaciji celovitej prikaže stanovanjska problematika udeležencev NOV, ki se v SR Sloveniji uspešno rešuje v okviru stanovanjskih skupnosti, ob sodelovanju stanovanjskih komisij pri občinskih odborih ZZB NOV Slovenije. Ugotovljeno je bilo, da je bilo v zadnjih petih letih borcem preko solidarnostnega stanovanjskega sklada dodeljenih 1549 stanovanj, od tega v letu 1985 24, medtem ko je bilo v istem letu odobrenih 766 stanovanjskih kreditov. Posebej so opozorili na vprašanje stanovanjske problematike mironodobnih vojaških invalidov, ki je bila izpostavljena tudi na zvezni ravni.

Kar zadeva občinske priznavalnine, so posebej opozorili na nujnost poenotenja kriterijev in meril pri podeljevanju priznavalnin, tako da bi imeli udeleženci NOV s približno enakim socialnim položajem in osebnim prispevkom v NOB približno enake mesečne prejemke iz vseh virov in naslovov.

pri organiziranju domačega in izvenomskega varstva udeležencev NOV, so menili, je potrebno v večji meri angažirati Rdeči križ Slovenije in druge socialnohumanitarne organizacije.

Skladno s prejetimi kriteriji in merili je potrebno tudi vnaprej zagotavljati ustrezen obseg in kvaliteto zdraviliško-klimatskega zdravljenja borcev in vojaških invalidov, katerim je na podlagi medicinskih indikacij takšno zdravljenje nujno potrebno.

Na podlagi predložene informacije ter pripomb in predlogov iz razprave so člani komiteja ocenili, da je s sprejetjem zadnjih sprememb družbenega dogovora o priznavalninah udeležencem NOV ter sprememb zakona o vojaških invalidih in zakona o civilnih invalidih vojne, zaokrožen sistem pravne ureditve socialnega in zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov v SR Sloveniji, strokovne službe komiteja ter pristojni organi SIS pa naj si prizadevajo sprejete predpise, stališča in usmeritve čim uspešneje reševati. V ta namen bo informacija posredovana Izvršnemu svetu Skupščine SR Slovenije, Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, samoupravnim interesnim skupnostim s področja socialnega in zdravstvenega varstva, Zvezi društev civilnih invalidov vojne Slovenije in vsem občinskim upravnim organom, pristojnim za zadeve borcev in vojaških invalidov ter občinskim odborom ZZB NOV Slovenije.

Izvajanje dopolnilnega borčevsko invalidskega varstva glede na spremembe zakona o vojaških invalidih in zakona o civilnih invalidih vojne, bo predmet posebne informacije.

Poučno srečanje

V nedeljo, 7. septembra, je bilo tradicionalno srečanje ranjencev in zdravstvenega osebja skrivnih bolnic iz območja Kozjanskega v zaselku Sela pri Jurkloštru na kmetiji Bezgavšek.

Srečanje je organiziral pododbor skupnosti Kozjanskega odreda, ki je bil pred kratkim ustanovljen, s pomočjo občinskega odbora ZZB NOV Laško. Vsakoletno srečanje organizirajo na območjih, kjer so med vojno okoliški kmetje vzdrževali in varovali te bolnice.

Na območju Kozjanskega so od leta 1943 naprej delovale štiri skrivne bolnice, ena zasilna in ena premočna bolnica z zmogljivostjo 215 ranjencev v eni izmeni. Delovala je tudi terenska lekarna s skladiščem sanitetnega materiala. V bolnicah so se zdravili borci Kozjanskega odreda, druge strukture odpora na Kozjanskem ter borci 14. divizije, ranjeni v boju na Kozjanskem. V teh bolni-

cah so pozdravili tudi ameriškega pilota Karla Laniera, ki so ga 19. marca 1944 ranili v grlo ob sestrelitvi ameriškega letala nad Bohorjem.

Že sama graditev bolnic je bila zahtevna naloga glede na izbiro terena, priprave materiala. Tudi sama graditev je bila težka, saj so morali upoštevati najstrožjo konspiracijo, zanesljivost ljudi, pomanjkanje materiala, posebno še sanitetnega, brez katerega ni mogla delovati. Le-tega se je največkrat dobilo s pomočjo ljudi iz okupatorjevih zdravstvenih ustanov.

Posebna težava je bilo pridobivanje zdravstvenega osebja. Zanje so organizirali tečaje. Težave so bile tudi s prehrano ranjencev in dovolom do bolnic; vzpostavljena je bila najstrožja konspiracija in popolno samozadržno delovanje vseh sodelujočih, posebno pa še okoliških kmetov. Varovali so jih kot svoje ranjence, kar je bi-

lo največje zagotovilo, da te bolnice ni odkril sovražnik.

Reševanje in zdravljenje ranjencev tudi na Kozjanskem ni zadostno opisano in prikazano. Skrivne bolnice bi se morale ohraniti kot zgodovinsko obležje, saj je to verodostojen dokaz, da so si naši borci z velikimi človeškimi in materialnimi žrtvami pridobili svobodo. V težkem in krvavem boju s premočnimi okupatorjevimi silami je bila njihova edina moralna premoč v duhu odpora proti zlu. To je krepilo tovarštvo in skrb za tiste, ki so v boju darovali dele svojih teles. Zato je življenje, ta največja človeška vrednota, postalo simbol narodnoosvobodilnega boja. Ob tem naj pogostejše uporabljamo besede, kot so pogum, tovarštvo, samopremagovanje, nesebična pomoč, patriotizem.

Tudi okupator je občutil partizansko moralno premoč. Po vsej sili je hotel odkrit skrivne partizanske bolnice ali pa kmetije, pri katerih so bili skriti ranjenci. Če mu je slučajno uspelo odkriti nekatere primere skriva-

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČE

Borci Kosovelove brigade so zborovali

Trinajstega septembra so se v prijazni vasi Kobdil pri Štanjelu srečali nekdanji borci 19. slovenske narodne osvobodilne udarne brigade Srečko Kosovel.

To tradicionalno srečanje so izkoristili tudi za izvolitev novega odbora Skupnosti borcev svoje brigade. V nov odbor so izvolili 15 članov, za predsednika pa Eda Kodriča iz Nove Gorice. Ob tej priložnosti je pripravil dosedanj odbor skupnosti poročilo za preteklo mandatno obdobje, ki ga je podal dosedanj predsednik Miro Škapin. Zlasti je bila poudarjena aktivnost na področju prenašanja tradicij NOB na mlado generacijo, postavljanju spominskih obležij na krajih, kjer se je brigada borila in v krajih, ki so zgodovinski pomembni za našo NOB.

V bogati razpravi so nekdanji borci našli številne probleme, s katerimi se vsak dan srečujejo. Komisar brigade Mirko Bračič, ki se zaradi bolezni ni mogel udeležiti letošnjega srečanja, je poslal soborcem pismo. Med drugim je tov. Mirko poudaril, da nekdanji borci želijo manj besedičenja in pisanja o vsakovrstnih težavah, pa več konkretnih dejanj in akcij in ne nazadnje več osebne odgovornosti za neizpolnjene naloge. Borci so bili med NOB navajeni brez velikih besed izpolnjevati vojne naloge, nesposobne so odstavljali, neustrašne borce pa postavljali na odgovorne komandne položaje. V pismu je še omenil, da bi bilo treba izpolniti obljubo, ki smo jo dali Stanjalcem (Štanjel), da bomo po osvoboditvi porušeni Štanjel obnovili, da bo še lepši kot je bil poprej. Na žalost ta obljuba po več kot 40 letih ni izpolnjena. Zato imamo vsi, nekdanji partizani, borci 19. SNOUB »Srečko Kosovel«, pravico in dolžnost, da iz tega zbora odločno pozovemo slovensko javnost in vse strokovne in politične odgovorne, da dajo obnovitvenim delom v Štanjelu vso prednost, kajti Štanjel ni samo kulturnozgodovinski spomenik, temveč tudi partizanski spomenik – spomenik našega boja in revolucije.

Pevski zbor »Kraški bori« in dramska skupina »Klasje« iz Štanjela sta pripravila lep kulturni spored. Po končanem uradnem delu srečanja se je med borci, med njimi so bili tudi taki, ki se niso videli že več let, v sproščenem tovariškem pogovoru obujali spomine na slavno pot, ki so jo skupaj s Kosovelovo brigado prehodili v dolgih letih vojne. Obujali so spomine na doživljanje ob ustanovitve brigade 23. septembra 1943 v Gabrovici na Krasu, prek mnogih akcij in bojev od razorožitve karabinerjev na Pliskovici, boja na Oživiljekom, rušenja železniških prog, bojev na Predmeji in v Baški grapi, pa na slavnem pohodu v Benečijo. Zlasti so bili prisotni vtisi in spomini težkih bojev na Štanjelu in okoliških krajih in ne nazadnje tudi na boje v zadnji nemški ofenzivi okoli Vojskega in tragičnih dogodkov na Poreznu. Vsi pa so se z velikim veseljem spomnili zmagovitega pohoda na Trst, s katerim je brigada »Srečka Kosovela« izpolnila naročilo njenega prvega komandanta, narodnega heroja Ivana Turšiča-Iztoka, ki ga je dal na prvem posvetu komandantov bataljonov in štaba brigade v Gabrovici, ko je dobesedno dejal: »Zapomnite si, Kosovelovci morajo prvi vkorakati v Trst!«

Srečanja v Kobdilu se je udeležilo poleg velikega števila Kosovelovcev, iz Slovenije in zamejstva tudi veliko njihovih svojcev in domačinov iz okoliških vasi, zlasti pa mladine.

Stojan Bratina

Brata Tollazzija – šestdesetletnika

V ponedeljek, 22. septembra, sta brata-dvojčka Bojan in Mitja Tollazzi proslavila šestdeseti rojstni dan. Že od rojstva ju drži skupna usoda in skupna ustvarjalna volja. Skupaj sta se rodila, skupaj odšla k partizanom, skupaj bila ujeta, skupaj odšla v mornariško vojno akademijo in bila – pred dvema letoma – skupaj tudi upokojena, oba kot kapitana vojne ladje. Z

upokojitvijo pa njuna življenjska aktivnost ni prenehala: posvečena je hoji po slovenskih hribih in notranjskih partizanskih domačijah ter negovanju revolucionarnega izročila o Notranjskem odredu.

Kakšen je bil njun delež v osvobodilnem gibanju, pričajo nekatere arhivske listine. Prva govori o Mitju, ki je

imel ilegalno ime Aljoša. Iz Logatca je hodil na Bežigradsko gimnazijo, ki je bila znana po svoji revolucionarni naravnosti. Tam je zašel v krog komunističnih mladincev in bil že decembra 1942 sprejet v SKOJ. Postal je sekretar aktivna in nato sekretar rajonskega komiteja ZKM v Logatcu. Od tam je skupaj z Bojanom odšel k partizanom in 8. julija 1944 postal borec

3. čete 2. bataljona notranjskega odreda. Druga listina pove, da sta Bojan in Mitja Tollazzi obsikovala nižji bolničarski tečaj od 16. avgusta do 17. septembra 1944 in ga uspešno končala. Tretja listina poroča o tragičnem dogodku pri Sv. Ani pod Križno goro, kjer so domobranci 13. januarja 1945 presenetili in skoraj popolnoma uničili 1. in 3. četo notranjskega odreda. Takrat sta bila Bojan in Mitja z mnogimi drugimi borci ujeta. Le trohici minute in čudnemu naključju se imata zahvaliti, da ju izdajalski vojščaki niso postrelili kakor druge njune tovariše. Začelo se je najtežavnejše obdobje na njuni življenjski poti. Da sta se izmuznila iz objema smrti, gre zahvala nekaterim nemškimi oficirjem, ki so bili vseeno bolj človeški kakor njihovi hlapci slovenskega rodu. Predvsem pa je bil pomemben nagel tok dogodkov, ki je bil za Nemce in izdajalske domobrance vse bližje popolnemu porazu. Tako sta bila Bojan in Mitja po štirih mesecih spet na svobodi in v krogu svojih bojnih tovarišev, ki sta se jim takoj pridružila kot vojaka naše osvobodilne armade.

Zdaj dvojčka Tollazzi zavzeto delujeta v odboru Notranjskega odreda. Zlasti o Mitju, ki je predsednik odbora že drugo leto, gre glas, da je kakor motor. Pod njegovim vodstvom je odbor zaznamoval nekaj pomembnih krajev na bojni poti Notranjskega odreda ter priredil

mnoga srečanja njegovih borcev. Vsa ta in druga dejavnost ima namen ustvariti gmotno in snovno podlago za nastanek monografije o vseh štirih Notranjskih odredih. Gotovo je, da bomo o

prvem večjem uspehu na tej poti lahko poročali že v kratkem. To pa bo najlepša čestitka Bojanu in Mitju Tollazziju za njun življenjski jubilej.

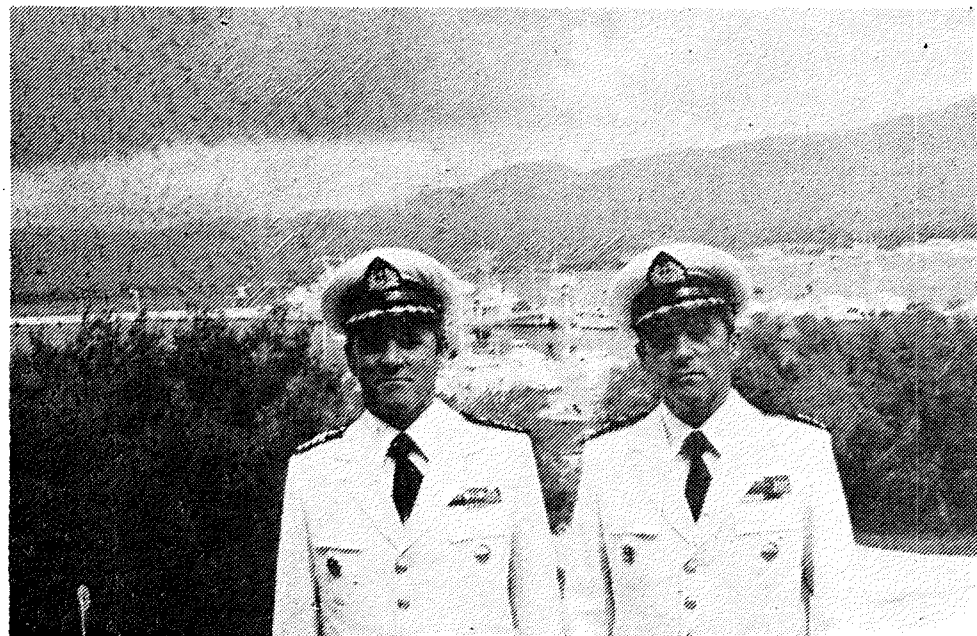
S. F.

Ura za kruh in klobaso

V zimi 44/45 je bilo za poloperativne enote za nastavitvev in prehrano še slabše kot za brigade. Brigade so se v nenehnih bojih z Nemci izčrpavale in osipale. Stevilčno stanje brigad je bilo že pod sto in tudi streliva jim je zmanjkovalo. Se večji osip pa je bil v enotah komandnih mest in področij. Tako so na Štajerskem, v Zasavju in Savinjski dolini delovale neoperativne enote. S prvim delom te enote je šel komandant področja Modras in komisar Šefman, drugi del pa je bil prepuščen meni kot šefu oddelkov. Partizani so bili večinoma doma iz revirjev in bližine Zasavja, potikali pa smo se v glavnem po Menini planini in Šipku. Izmikali smo se pač hajkam, kakor smo mogli in znali. No, tudi moja polovica enote se je zelo krčila, na skrbi pa sem imel še nekaj bolnih in ranjencev. Na Šipku in Menini planini je bilo do hrane prav težko priti. Ostala nam je edina možnost, da smo kaj dobili iz Tuhinjske doline. Tako smo nekje pri Motniku pri kmetu naleteli na vonj svežega kruha. Le-ta je bil namenjen mladim pujskom, saj je bil iz ovsene in ječmenove moke. Kmet nam ni in ni hotel odstopiti tak hlebec kruha. V zameno sem mu ponudil svojo ročno uro. Kmet je sam uvidel, da je ročna ura bila v redu. Poleg toplega kruha nam je dal še eno klobaso. Vse to pa je bilo potrebno razdeliti med dvanajst prestradanih ljudi.

Tako hudo, kot je bilo v italijanski ofenzivi leta 1942, pa le ni bilo. Čeprav so takrat za hrano skrbeli drugi, smo nekoč jedli ščurke in ruse (pa ne iz SSSR) v enolončnici s fizolom. O tem pa sem že pisal.

Srečko Grašič

Brata Bojan (levo) in Mitja Tollazzi (desno)

Spomini na prve dni kurirske službe

Kurirska pošta R linija je pričela delovati že pred majem 1944, povezovala pa je 9. korpus z Glavnim štabom.

Bil sem na postaji R 2, ki je obsegala območje okrog Javornika in vzdrževala zvezo med R1 in R3 (R1 je pokrivala območje okrog Predmeje, R3 pa okrog Bukovja, tako je tudi ostalo do konca vojne). Sprva, ko še ni bilo toliko pošte in literature, smo hodili po kurirskih poteh posamič in ne v dvoje kot kasneje. Zato je bilo tudi bolj nevarno, če si se znašel v nepričakovani in neprijetni situaciji.

Bilo je lepega dne v avgustu 1944. Iz postojanke sem odšel ob 10. uri, brez težav prekorčil cesto Col-Črni vrh (po domače pri Cencu) in zavil v gozd. Ko sem tako stopal po stezi, sem na njej opazil sledi vojaških škornjev. Trava je bila vsa pomendrana. Sklepal sem, da je skupina vojakov šla tod, ter da ni minilo veliko časa, kajti sledi so bile še sveže.

Ko sem prišel iz gozda na plano, sem približno v razdalji 150 m zagledal dva vojaka. Bila sta brez kape in imela sta mitraljez.

Sklepal sem, da sta na izvidnici. Previdno sem odšel naprej in ju opazoval (stala sta in mitraljez sta imela na tleh) – pazil sem, da se ne bi sklonila k mitraljezu in seveda začela streljati.

Hotel sem proti hribu, da bi ga prešel, a sem še pravočasno zagledal Nemce, ki gredo v strelcih proti meni. Rekel sem si: »Zdaj bo pa vroče!« Malo po dveh, malo po štirih sem se vrnil v smeri, od koder sem prišel. Tačas sta mitraljezca na nasprotnem hribu že začela streljati v duetu z Nemci. Krogle so švigale na vse strani, a mi je vseeno uspelo priti do zidu, ki mi je kril umik v gozd. Po gozdu sem ubral drugo pot in tako sem prišel na rob gozda. Zaslišal sem glasno slovensko besedo – nekdo se je po slovensko pogovarjal in misleč da so to tovariši-partizani, sem se spustil po hribu navzdol k hiši, ki je stala približno 100 metrov niže, z namenom, da jih opozorim na prihajajoče Nemce.

Ko pa sem pritekel v bližino hiše, sem videl, da pred hišo niso partizani, ampak močna belogradistična patrulja, zraven pa sta bila še gospodar hiše in njegova žena.

Zaradi strmine hriba se nisem mogel takoj ustaviti, čeprav sem si to zelo prizadeval. Ustavil sem se šele 30 m značne črte pred njimi v hribu. Belogradisti so me začeli nagovarjati, češ naj stopim na njihovo stran, obljubljali so mi, da bom dobil čin, dobro plačo... V tem pa je iz hiše stopil poveljnik in takoj spustil proti meni rafal. V istem trenutku sem se tudi jaz vrgel na tla, tako, da so mislili, da sem mrtev. Zato so bili zelo prešenečeni, ko se nenadoma spet dvignem in vržem proti njim bombo. To jih je zbegalo, meni pa se je ponudila priložnost, da se rešim. Pohitel sem navzgor po hribu. Čeprav so streljali name, sem le srečno prišel čez hrib na drugi hrib nad Črnim vrhom.

Sprevidel sem, da se ne bom več rešil (vsaj ne podnevi), ker sem bil obkoljen. Zato sem pošto skril, sam pa sem se postavil v zaklon, da bi počakal temo. Vendar je bil še dan dolg in vroč, bil sem zelo izčrpan in žejen, tako da mi je preostalo samo, da sem pil svoj urin, ker drugega nisem imel (to se je dalo še prenašati, ker je bil urin neslan).

Nekako sem le dočakal noč in se srečno

umaknil iz obroča in prišel na postojanko. Tovariši so bili veseli in presenečeni, naj so me zaradi streliv odpisali.

Čez par dni sem s tovariši slučajno prišel k nekemu terencu, ki nas je pogostil s kozarčkom domačega in kosom kruha. V hiši sta bili tudi dve tovarišici in ena nam je povedala, kaj se je dogajalo pred nekaj dnevi pri njeni hiši z nekim kurirjem. Izrazila je tudi dvom, če je tisti kurir sploh še živ, ker bi to bilo res srečno in čudno naključje – pri vsem tistem streljanju.

Pa sem stopil k njej k mizi in se predstavil, da sem jaz tisti kurir. Začuden me je pogledala, me spoznala, prišla k meni in me močno objela in poljubila, od veselja, da sem ostal živ. Takoj nam je plačala štefan vina, nato smo se skupaj še nekaj časa veselili in prepevali partizanske pesmi, seveda pa smo prej postavili enega na stražo.

Takrat, ko je tisti belogradist spustil rafal in sem se jaz vrgel na tla, mi je padla titovka z glave. Pozneje sem od domačina zvedel, da so jo belogradisti pobrali, jo nesli s seboj v Ajdovščino, jo po mestu dvigali visoko v zrak ter glavno razglašali, da so ubili patizana... Jaz pa sem kljub temu ostal živ!

Vladimir Furlan

Silvo Grgič-Šimen

Napad na letališče

Ob obletnici ustanovitve Cankarjeve brigade

Še enkrat o napadu na cerkljansko letališče

Še enkrat sem zapisal zaradi tega, ker so dosedaj nekateri tovariši bolj in manj podrobno opisali omenjeni napad. Ponovil bi predvsem dejstvo, da je to bil prvi napad slovenskih partizanov na sovražno letališče. Tudi v tem je nekaj opravičila, da akcija ni popolnoma uspela. Za take in podobne akcije res nismo imeli prav nobenih izkušenj. Ravno ta neizkušeni obremenjen z nesrečnim naključjem je precej vplivala na to, da kljub primernemu vremenu za približevanje na idelno izhodišče za napad le ni uspelo takšno presenečenje, da bi neposredno obrambo letališča napadli takrat, ko bi bila skoraj popolnoma nepripravljena.

Častna naloga, da izvede napad na cerkljansko letališče in da po možnosti uniči hangarje in letala ter da zapleni prenosno opremo, je pripadla, kot sem že omenil, 2. bataljonu Cankarjeve.

Kot je ob 15-letnici napada na to letališče v Borcu navedel borec tega bataljona in udeleženec te akcije Leopold Dečko, ki je

doma nedaleč od tam, iz tedanjega Sv. Križa pri Kostonjenci (danes Podbočje je 2. bataljon, ki sta ga tedaj vodila komandant Ivan Majnik-Džems in komisar bataljona, Alojz Colarič, prekoračil cesto Cerklje – Brežice pri Župecu vasi. Od tu ni več daleč do letališča.

Dečko se spominja, da je imel 2. bataljon smolo že od začetka. Kakor ostale enote obeh brigad je najprej tudi 2. bataljon zaradi slabih vodičev začetek akcije zamudil za več kot dve uri. Potem se je od brigadne kolone odcepil in šel proti letališču. Tedaj je prišel bataljonu nasproti oddelek vojakov z letališča. Prišlo je do spopada. Bataljon je Nemce sicer razbil, pri čemer jih je nekaj padlo, ostali pa so se razbežali. Na žalost pa je ta kratki spopad spravil na noge celotno osebje na letališču.

Nemci so 2. bataljon, ki je bil že na čistini ob robu letališča, zaustavili z navzkrižnim ognjem nekaj mitraljezov. Vendar so na srečo streljali na slepo, saj so partizane bolj slutili kot videli. Borci so se kljub mitralješkim rafalom še bolj približali letališču in se priplazili končno še bolj proti letalom, ki

2

so jih včasih zagledali v soju svetlečih izstrelkov in nevihtnih bliskov. Nevihta se je ravno tedaj razdivjala. V svetlobi raket, ki jih je spuščala letališka obramba, so opazili, da so že ob letalih.

Seveda je bataljon ogroženo odgovarjal. V taki situaciji ni bilo časa niti možnosti za kakršnokoli miniranje letal ali zažiganje, ko so se enkrat dokopali do samih letal. Take načrte so sicer imeli pred začetkom napada. Nekateri borci so imeli v rokah sekire in z njimi so razbijali bo najbolj občutljivih delih dosegljivih jim letal.

»Bencinskih rezervoarjev se nismo mogli lotiti, ker so nas Nemci iz razmeroma majhne razdalje srdito obstreljevali«, se spominja Leopold Dečko. Napisal je tudi, da se je kmalu nato začelo dani. Iz streljanja okoli Cerklje pa je bilo mogoče upravičeno sklepati, da se letališču bliža pomoč, ki bi jo bilo prav nespametno pričakovati na ravnici. Zaradi tega se je bataljon umaknil in je skupaj z ostalimi enotami že sredi belega dne med sedmo in osmo uro prebredel Krko.

Zanimivi so spomini na napad na letališče, ki jih je po pripovedovanju samega poveljnika Janeza Majnika-Džemsa zapisal soborec iz Cankarjeve in novinar Djuro Šmicberger. O tem je pred tremi leti objavil članek v TV-15.

»Nikakor ne moremo trditi, da je bila neuspešno izvedena druga glavna naloga brigade, zaupana 2. bataljonu«, se spominja Džems, ki je letos na žalost umrl. Na dan pred omenjenim napadom, ki ga je vodil, je imel šele 21. rojstni dan. »Presenečenje Nemcev na letališču bi bilo precej večje, če

ne bi zaradi vodičev zamudili za dve debeli uri začetka napada. Tako pa se je noč že prevesila v jutro, ko postaja sen bolj rahel,« je nadaljeval Džems.

V svetlobi bliskov nevihte, ki je trajala že nekaj časa, so ugotovili, da so ob letalih.

»Naša glavna naloga je bilo uničenje letal«, je povedal Džems.

»Bila so zloglasna letala tipa Messerschmitt oziroma, kot smo jim rekli, »Štuke«, strmoglavci, znani po zoprnem tuljenju ob pikiranju na cilje. Verjetno jih je bilo na vzletni stezi okoli 15 do 20.«

Džems je nadaljeval: »Vso zadevo smo si predstavljali preprosteje, zlasti ker smo imeli med seboj partizane, ki je služil kot letalec v nekdanji jugoslovanski vojski. Na žalost pa tega tipa letal ni poznal prav dobro. Zato smo se pač nestrokovno lotili zadeve, zlasti ko tudi po streljanju v rezervoarje ni hotela na dan niti kapljica bencina, da bi zažgali letala. Trgali smo žice v kabinah, razbijali razne inštalacije, vsak si je pomagal, kakor je vedel in znal z orodjem, ki smo ga imeli pri rokah. Menim, da smo za določen čas onesposobili pet ali šest letal, več nismo utegnili opraviti, kajti neusmiljeno se je bližal svit in morali smo se odločiti za umik.«

V času, ko se je to dogajalo na letališču, se je tudi v samih cerkljah nadaljevala rekvizicija pri Kočevarjih, vendar tudi pri nadaljnji blokadi žandarske postojanke ni manjkalo razburljivih dogodkov.

(Se bo nadaljevalo)

Mučeniška pot do dravograjske elektrarne

Pred petinštiridesetimi leti, v septembru, je nemški okupator v Dravogradu na reki Dravi začel graditi hidroelektrarno. Končal naj bi jo do 1. decembra 1943. Zaradi številnih težav se je gradnja zavlekla tja do 1945. leta. Ivan Pirtovšek, upokojenec iz Dravograda, takrat zaposlen kot stikalec električnih naprav v elektrarni, je o vsem vrsto let zbiral gradivo.

S to gradnjo so povezane mnoge tragične usode ne samo Slovencev, temveč tudi pripadnikov nekaterih drugih narodov. Med njimi so bili najbolj izpostavljeni ruski, najmanj pa angleški vojni ujetniki.

Pred gradnjo so ugotovili, da bo potrebno oskrbeti okoli 5.000 ton betonskega železa, 20.000 ton cementa in 100.000 ton betona. Seveda tudi ostali tehnični material. Delavcev tedaj še niso imeli. Na desni strani v bližini železniške postaje Dravograd so ob reki Meži za vojne ujetnike postavili več barak. Ne pa tudi za ruske. Barake niso bile kaj dosti drugačne od tistih v koncentracijskih taboriščih. Tudi red in delo sta bila podobna tistim razmeram. Poleg ujetnikov so delavce še nasilno mobilizirali iz Neodvisne države Hrvatske, okupirane Slovenije (marsikje s Koroške, Štajerske in Gorenjske so jih odgnali s kmetij in jih odtegnili še od drugih del). Francije, Češkoslovaške, Ukrajine in Belorusije. Pobrli so še nekaj Italijanov.

Delati so morali po 12 ur

na dan. V zimskem času je bilo celo do -30°, poleti pa večkrat zelo vroče. Delovna zaščita in varost pri delu sta bili zelo nizki. Zgodilo se je precej delovnih nesreč. Mrtev so v glavnem zagrebli v okolici Dravograda ali pa v Černečah, svojcev o tem sploh niso obveščali. Tudi evidence o tem niso vodili.

Zjutraj so jih vodili na delo posebni skupinovodje. Zanje so bili to oštevilčeni sužnji moderne dobe. Tako so jih tudi vsako jutro klicali. Njihova hrana je bila pogosto zasmrajena. Bilo je malo in bila je brez kalorične vrednosti. Ne samo da so jim jo kradli, namerno so dopuščali, da je propadla. Z ujetniki so ravnali neverjetno strogo. Pri tem so kot svoje »sodelavce« vabili še prevajalske in dravograjske gestapovce. Eni in drugi, ki so bili v glavnem Avstriji, so bili že pred vojno znani po svoji okrutnosti. Ujetnike v barakah je stražila od 40 do 50-članska stražarska posadka.

Delavcev je bilo še vedno premalo. Čeprav je bila še tako natančna kontrola, je tu in tam kakšen tudi pobegnil. Pojavljale so se še sabotaže. Zelo znana je bila skupina, ki jo je vodil Franjo Golob, zaposlen kot skladiščnik pri elektrarni in je delovala po nalogu PK KPS za Štajersko že v letu 1941. Žal je bila izdana in njene članke so ustrelili. Kljub še tako strogi kontroli, terorju, vohunjenju in provokatorstvu so se na gradbišču rojevale simpatije

in celo sodelovanje z narodnoosvobodilnim bojem.

Vodja gradbišča Lietke se je obrnil na dr. Zieslerja, takratnega šefa vojaške uprave v Zagrebu, in na Flechtnerja, polkovnika komandanta ujetniškega taborišča v Wolfsbergu v sosednji Avstriji. Prvi naj bi oskrbel določeno število delavcev, drugi pa vojne ujetnike.

Spomladi v letu 1942 naj bi s Hrvaške prišlo okoli 377 delavcev, ki so jih popolnoma osamili, da zanesljivo ne bi prišli v stik s Slovenci. Kmalu za tem jih je kar 122 ušlo. Iz ujetniškega taborišča pa so 22. novembra 1941 prignali 399 ruskih vojni ujetnikov. Med njimi so bili mlajši, starejši pa tudi že si volasi možje.

Nekateri še danes živeti Dravograjčani se spominjajo, kako so jih na smrt sestradane, izmučene in na pol žive vodili skozi trg. Bili so živi okostnjaki, ki so se med hojo opotekali. Odgnali so jih v taborišče blizu Černeč. Tamkaj so zanje že imeli pripravljene barake, obdane z bodečo žico in s stražarskimi stolpi; okna so bila zamrežena. Taborišče je bilo za javnost hermetično zaprto.

Zanje so menili, da so manjvrednostno blago. Na sukniču so morali nositi (podobno kakor Židje v času nemške okupacije šestoro krako rumeno Davidovo zvezdo) sramotilni naštejek belomodri barvi z napisom OST. Za najmanjši prekršek so jih stražarji hudo kaznovali. Bili so brez potrebnega počitka in najnujnejše bolniške higijene. Med njimi so poleg mraza, vročine in izčrpanosti razsajali še: pegavica, tifus in griža. Pa vendar jih je pobegnilo 23, in teh ni so nikdar izsledili.

Na tem kraju počiva 197 zavezniških vojakov, sovjetskih vojni ujetnikov, ki so izstradani in izmučeni umrli pri gradnji elektrarne 1941-1942. Obležje je postavljeno pred Černečami.

Ruski vojni ujetniki so množično umirali. Samo v štirih mesecih od njihovega prihoda jih je umrlo 192. Pravzaprav še več. Že med hojo iz Černeč do gradbišča jih je večkrat kar precej obležalo na cesti. Te so ponoči v največji tajnosti pokopali na najbližjem kraju. Kar 86 pa so na pol živih, ker niso mogli več delati pri elektrarni, poslali nazaj v taborišče Wolfsberg. Le ti so med potjo pomrli.

Za 14 dni sta prejemale

	ruški	angleški
mesa	500 g	1300 g
margarine	260 g	542 g
kruha	4.200 g	5.200 g
in moke	6 kg	neomejeno
krompirja	16 kg	neomejeno
repe		

Poleg tega so angleški dobivali še: sir, skuto, kavo, testenine, krompirjev škrob in marmelado.

Za angleške vojne ujetnike so spomladi 1943 leta našli železniško postajo v Dravogradu postavili posebne barake. V aprilu tega leta so jih sem-

kaj pripeljali 70. Zaposlovali so jih pri montažnih ali vzdrževalnih opravilih, ruske pa pri najtežjih in najbolj nevarnih delih.

Angleški vojni ujetniki so delali po 8 do 9 ur na dan. Imeli so celo več ugodnosti kakor nemški delavci. Pri delu so lahko pili pivo. Od Rdečega križa in iz Anglije so dobivali posebne pošiljke. V njihovo taborišče so prihajale posebne mednarodne komisije. Kako so se počutili angleški ujetniki, govori naslednji podatek. Neke noči 1944, so partizani uspešno napadli in zavzeli železniško postajo v Dravogradu. Ko so povabili angleške vojne ujetnike, če bi šli z njimi, so jim odgovorili, da tam pač nimajo kaj iskati, da se jim tukaj ne godi slabo.

Vojna se je bližala h koncu. Kljub temu so se 4. januarja 1945 pojavila zavezniška letala, ki so bombardirala elektrarno in njeno stanovanjsko naselje. Zračni napadi so se pojavili še v marcu in celo aprila istega leta. Zavezniška letala naj bi odvrгла okoli 800 bomb v teži 250 do 500 kg. Dravograjsko elektrarno so hudo poškodovali. Bilo je tudi nekaj žrtev. Graditelji v naši novi domovini so morali napeti vse sile, da so jo čez čas usposobili in da je dravograjska elektrarna lahko obratovala.

Drago Miklavc

Čestitki Odlikovanje na pravi naslov

Predsedstvo republike je odlikovalo tov. Franca Jernejška z redom dela s srebrnim vencem. Odlikovanje mu je izročil predsednik obč. odbora ZB NOV Maribor-Pesnica, tov. Jože Sever, na krajsi slovesnosti 8. avgusta. Aktivnost tov. Franca Jernejška sega v NOB, po vojni pa je opravljal razne dolžnosti že v okrajnem odboru OF Maribor-okolica, bil komandant delovne brigade na Pohorju, odbornik občinskega odbora Lenart v Slov. gor., član raznih komisij in odborov, direktor mizarskega obrata Bor-Pesnica, nato enote Marlesa v Lenartu, med delom doštudiral na Višji šoli, vsa leta tudi aktiven v KK SZDL, ve let tudi predsednik kraj. organizacije ZB NOV Pesnica pri Mariboru, že peto leto tudi predsednik Sveta KS Pesnica, delegat DPZ itd. Vse našteje in še druge dolžnosti in odgovornosti opravlja kot ustvarjalen član SZDL, odgovorno in z velikim uspehom. Sodelavci in prijatelji mu čestitamo in želimo, da bo še dolgo aktiven med nami.

A. K.

Ob življenjskem jubileju

V začetku meseca julija je Ciril GROSELJ iz Vrhopolja št. 1 pri Moravčah praznoval 60-letnico rojstva. Bil je udeleženec NOV, sedaj je praporščak in družbenopolitični delavec v krajevni skupnosti VRHOPOLJE-ZALOG in član upravnega odbora KO ZB NOV Vrhopolje. Iskrene čestitke in najboljše želje za še veliko let zdravlja in plodnega dela želijo krajevna organizacija ZB NOV, krajevna skupnost, družbenopolitične organizacije in krajani.

Želijo si tovariškega stiska rok

V kmečki svet Razborja, ki leži severovzhodno od Šoštanj in severno od Plešivca in Uršlje gore, redkokdaj zaidejo izletniki. Številne kmečke domaćije so bile še pred nedavnim oddaljene od prometnih cest. Ljudje so najbolj navezani na Slovenj Gradec, do koder je tri ure hoda. Od časa do časa jih obišče kakšen družbenopolitični delavec, da se na sestankih pogovorijo o novih dogodkih. Sestanke radi obiskujejo, saj so željni novic, posebno radi pa razpravljajo o kmetijstvu in gozdarstvu.

Tudi tod so bile hude bitke v narodnoosvobodilni vojni; mnogo mož in fantov je dalo življenje za svobodo. Tistim, ki so se vrnili, so hvaležno stiskali roke, štiriindvajsetim padlim borcem, ki so izkrevavali na

Razborju pa so postavili spomenik. Toda vse poredkeje obiskujemo partizanske mame in svoje padlih borcev, da bi se z njimi pogovarjali o preteklosti in sedanjosti, zlasti pa o življenju in napredku teh ljudi, ki so tako oddaljeni od kulturnih središč.

Zdaj je v teh krajih mirno. Tišina se razliva nad gozdovi in strmimi kočeninami. Pred desetletji so tu regljale strojni ce in pokale puške, čez dan in v nočnih urah pa so trkale na okna partizanske patrulje in se h kratkemu počitku ustavljale brigade. Noben partizan ne bo pozabil gostoljubnosti radodarnih kmečkih mamic in starih očakov, ki so radovedno prisluškovali političnim uram čet in bataljonov na svojih skednjih.

Tu in tam se dvigajo ruševine kmečkih domov. V njih ni več življenja. Ostali so neme priče minule svetovne vojne, ki je sejala grozote tudi v tem kmečkem svetu. Na ruševinah trpkih spominov se v samotnih domačijah prebujajo novo življenje.

Razborški kmet je danes delaven bolj kot kdaj prej. S prostovoljnim delom in lastnim denarjem ter seveda s pomočjo družbe so marsikaj zgradili, med drugim tudi avtomobilsko cesto in se z njo povezali s svetom. Skozi majhna okna kmečkih domačij pa se razliva prijeten sij električnih luči. Sto in sto elektromotorjev, najrazličnejši stroji so danes nena-domestiljivi pomočniki hribovskih kmetov.

Adolf Ankon

Vinko Trinkaus Za ranjence

Peto nadaljevanje novele

Vrata so se sunkovito odprla. Grebenc je zagledal cev brzostrelke, nato postave treh policistov. Sprva jim obrazov ni razločil, nato so se mu zdeli ostri, izklesani. Prvi je šel naprej proti njemu, ga sunil s pestjo v prsa in zavpil: »Banditi!«. Spustil je brzostrelko in ga začel klofutati. Udarce je pospremil s klici, ki so bili morda kletvice. Grebenc je le čutil, kako za svojo postavo močno udarja. Ne po licu, po vilicah, tako, da se mu je zameglilo.

»Ste ranjenega bandita odpeljali z vozom?« se je oglasil eden od preostalih dveh policistov. Grebenc je imel solzne oči, ni ga razločil. Le glas, ki je bil razločno slovenski, mu je vival strah: »Videli smo prepotene konje. To vas izdaja.«

Ne konji, prej nekdo drug, je pomislil Grebenc. Zaradi prepotenih konjev, odej,

ki so jih videli, ne more tajiti. Kaj če bi poskusil z lažjo, ga je spreletelo.

»Prisilili so me,« je vpil, ker policista še zmerom ni razločil. »Kaj lahko napravim, če pridejo z orožjem?«

»Niso vas prisilili, hoteli so pristanek,« je precej pobil njegovo laž policist. »Če ste bili že prisiljeni, takoj bi morali javiti policiji. Vi pa domov, konje v hlev, mirno zajtrkujete. Niste hoteli prijaviti.«

Vedo, morali so zvedeti, se mu je razkrilo. Gledal je le Malko, upal, da bo razumela. Nekdo je prijavil, povedal, da so partizani vprašali, niso ga prisilili. Res bi moral po cesti naprej, če bi hotel prijaviti. Našli so ga, s prepotenimi konji, ki jih je razpregel, pri žgancih.

»Peljal sem, zagrozili so mi, da moram biti tiho,« je rekel. Imelo ga je, da bi še povedal, kako kmet ne more nič zoper vojaške, z dveh strani. To je bilo tudi res, a ni držalo zanj. Odločil se je, na to je bil celo ponosen. Zakaj bi to umazal? »Peljal sem proti Malkovcu in tam v gozdu odložil ranjenega.«

Ime vasi je imelo presenetljiv učinek. Policist, ki ga je tepel, je prijel za črno usnjeno torbo in iz nje potegnil zemljevid. Grebencu je v glavi še šumelo od udarcev, vendar je škilil na zemljevid. Ni razločil drugega kot lise. Policisti pa so s prsti iskali po zemljevidu, nato so se vse bolj začudeni

spogledovali. Zaobrnilo so se proti njemu. Osuplost, ki jo je Grebenc razbral iz njihovih pogledov, ki so postajali vse bolj jezljivi, mu je razkrila, da laži niso scela pogotili. Vodja je nekaj naračal policistu, ki ga je ogovoril slovensko.

»Niste ga oddali v gozdu pred Malkovcem! Premajhen gozd, naokrog so v glavnem travniki, njive, gozdički. V takem banditi ne skrijejo bolnice. Hitro povejte, kam ste ga odpeljali?«

Ponovil je, kar je že povedal. Vodja je kriknil, izročil brzostrelko drugemu in ga začel tepsti. Malka je kričala, se pripravljala, da plane na policista in ga prime za roke. A je le nihala, se pripravljala, skočila pa ni. Kmalu so soba, ljudje zaplesali pred njim v krogu. Grbil se je in čakal, da bodo udarci prenehali. Ko se je to le zgodilo, je policist vpil, naj pove, kam je zares peljal bandita. Grebenc je široko razklenil roke, hotel z obrazom povedati, da ni lagal. Silovit udarec ga je podrl na tla. Ko je vstajal, je bilo vpitje še silovitejše. Spet vprašanje, le da je tokrat Grebenc odgovoril. Slišal je, da mu grozijo. Zbežan ni vedel, kaj bi odgovoril, pa je le s strahom čakal, kaj se bo še zgodilo.

S sunki so ga policisti spodbudili, da se je opotekel iz sobe. Na dvorišču je eden od policistov stopil naprej, on je moral z njim. Z sunki, trdimi, najbrž od puškega kopi-

ta, ga je policist priganjal, da so pohiteli navzdol. Strašno se jim je mudilo. V tem je Grebenc zasluhl težavo več.

Pred avtomobilom, ki je stal ob robu ceste, je glavni spet naročil policistu, ki je znal slovensko, naj Grebenc vpraša, kam je peljal bandita. Ponovil je laž, si prislužil hud udarec v hrbtenico, nato pa so ga zbasali v avtomobil.

Do ječe bodo najbrž mirovali, je pomislil. Potlej pa se bo začelo hudo. Slišal je za mučenja vseh vrst. Ni vedel, če je vse resnica, a grabil ga je strah. Ga bodo res tepli, mučili vsak dan, zbuiali ponoči, da bo manj zbran in bo povedal, kar želijo?

Na vse to ga je mlinar opozoril. Njemu je užaljen obljubil, da ne bo govoril. Seveda takrat ni slutil, da bodo prišli tako hitro ponj, da bodo imeli dokaz in skušali zvedeti resnico. Je v takem še zavezan na besedo? Naposled šli so v boj, upirajo se, tvegajo, da jih ubijejo, mučijo. On se ni odločil iz svoje volje, želje, da bi se upiral. Le pomagati je hotel, v nesreči, ko se mu je ranjeni smilil. Naj zdaj poizkuša še naprej tajiti, zdržati muke? Jih bo lahko zdržal?

V življenju mu je bilo velikokrat težko, v primerjavi s tem, kar je že doživel in ga še čaka, mu je bilo pravzaprav kar lepo. A kaj bi to. Za njim je, komaj šteje, poglavitno - kaj ga še čaka?

(se bo nadaljevalo)

Usposabljanje vojaških starešin pred ustanovitvijo vojaške šole

Skupnost borcev vojaškega šolstva NOV in POS si prizadeva, da bi čimprej napisali zgodovino tega šolstva in ob tem kolikor je mogoče celovit prikaz usposabljanja starešin za zahtevno vodenje enot v narodnoosvobodilnem boju. Avtorji bodo pri pripravi tega zgodovinskega sicer uporabljali arhivsko gradivo, vendar je le-to dokaj nepopolno. Zato bodo hvaležni, če jih bodo nekdanji starešine partizanskih enot ter predavatelji in tečajniki posameznih vojaških šol opozorili na morebitne pomanjkljivosti in netočnosti pri obdelavi posameznih vsebin. Prav s tem namenom bomo v TV-15 občasno objavljali kratke sestavke o oblikah usposabljanja partizanskih starešin in o delovanju posameznih šol. Prosimo bralce, da pošiljajo pripombe in predloge na naslov: Skupnost borcev vojaškega šolstva NOV in POS, Vrtača 11, Ljubljana.

Vodenje enot v narodnoosvobodilnem boju je bilo izrazito težavno in zahtevno delo. To je pogojevalo dejstvo, da so bile razmere, v katerih je potekal boj, zelo težavne, obenem pa so se te in bojne zmogljivosti partizanskih enot neprestano spreminjale. Zato je bilo treba spreminjati tudi način bojevanja.

V prvem obdobju narodnoosvobodilne vojne je bilo treba uporabljati izrazito partizansko taktiko. Napade na sovražnika je bilo treba pripraviti popolnoma tajno, izvesti jih iznenada s kratkim in močnim dejstvom, nato pa se hitro in neopazno umakniti. Pohode in premike je bilo treba opravljati neopazno za sovražnika in prebivalstvo in s primernim zavarovanjem. Dobro je bilo treba zavarovati tudi tabor enote in ga večkrat menjati. Vse delovanje enote pa je moralo temeljiti na dobri obveščevalni službi, zlasti na učinkoviti obveščevalni mreži, razporejeni na celotnem območju delovanja enote.

Med partizanskimi starešinami je sicer bilo manjše število aktivnih oficirjev nekdanje jugoslovanske vojske in nekoliko več rezervnih oficirjev, toda tudi ti so imeli le skromno znanje o partizanskem načinu bojevanja in o vodenju enot v takšnih razmerah, saj se v nekdanji vojski niso pripravljali na tak način vojskovanja. Tudi maloštevilni nekdanji španski borci niso mogli bistveno izboljšati razmer. Tako so nekatere partizanske enote zaradi pomanjkljivega vojaškega znanja in bojnih izkušenj njihovih starešin poleti in jeseni 1941. leta pretrpele občutne izgube (Storžiški bataljon, Revirska četa, Belokranjska četa). Te izgube so bile v veliki meri posledica bodisi premalo konspirativno pripravljenih bodisi premalo preudarno izvedenih akcij na sovražnika, slabega zavarovanja na pohodih oziroma v kraju bivanja in predolga zadrževanja v istem taboru.

Vsa ta dejstva so narekovala potrebo po primernem vo-

jaškostrokovnem usposabljanju starešin. Toda možnosti za tako usposabljanje so bile, zlasti v prvem obdobju boja, zelo omejene. Praktično tedaj ni bilo možnosti za ustanovitev primerne šole. Tako je v Sloveniji prva šola za usposabljanje vojaških starešin začela delovati šele v avgustu 1953. leta, torej dobri dve leti po začetku vstaje. To je bila Vojaška šola pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije.

Dotlej je bilo seveda treba uporabljati druge primerne oblike za usposabljanje starešin. Potrebo po tem so čutili Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet in starešine sami in hkrati iskali primerne oblike zanj. Tako teh oblik niti ni bilo tako malo.

Že 10. avgusta 1941 je Glavni štab narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije (tako se je tedaj imenoval) objavil v 1. številki svojega biltena prve smernice za delovanje partizanskih enot, in sicer pod naslovom Naloga narodnoosvobodilnih partizanskih odredov. Smernice so dokaj podrobno določale način delovanja partizanskih enot in njihovo taktiko bojevanja.

Približno v istem času je Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet pripravilo in izdalo Partizanski zakon. To je bil nekak pravilnik o sestavi, delovanju in nalogah partizanskih enot v Sloveniji. Partizanski zakon je močno pomagal organizatorjem in starešinam prvih partizanskih enot pri njihovem organiziranju, urejanju notranjih odnosov in discipline v enotah, prav tako pa tudi

pri pripravljanju moštva za bojno delovanje.

Kot drugo obliko usposabljanja starešin, zlasti v prvem in drugem letu narodnoosvobodilnega boja, naj omenimo objavljane ustreznih člankov v partizanskem tisku. Tako je tovariš Kardelj v Delu z dne 3. septembra 1941 objavil članek z naslovom Iz obrambe v napad. V njem je nastajajočo vojsko usmerjal v ofenzivno delovanje in ji dal napotke za taktiko bojevanja. Glasilo Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Slovenski partizan je v oktobru istega leta objavilo članek vrhovnega poveljnika partizanskih enot Jugoslavije z naslovom Naloga narodnoosvobodilnih partizanskih odredov. Poleg nalog je tovariš Tito v njem obdelal tudi taktiko bojevanja partizanskih enot. Glasilo Slovenski poročevalec, Delo in Slovenski partizan pa so objavila še več drugih člankov poučne in usmerjevalne vsebine, namenjenih partizanskim starešinam.

Toda Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je kmalu ugotovilo, da je treba poveljnikom in komisarjem partizanskih enot dati popolnejše in bolj sistematično obdelano učno gradivo o organiziranju, usposabljanju, delovanju in vodenju enot. Tako je na pobudo tega poveljstva dr. Marjan Dermastja-Urban, rezervni oficir nekdanje jugoslovanske vojske in prvi komandant Kamniškega partizanskega bataljona, napisal konec leta 1941 brošuro z naslovom Kratek tečaj za partizanske poveljnike. Brošura je imela 46 strani in je prvič izšla v aprilu 1942, skupno pa je doživela tri izdaje. Pri njenem pisanju je dr. Dermastja uporabil izkušnje iz prvih partizanskih bojnih Kamniškega bataljona in njegovih čet ter izkušnje nekdanjih španskih borcev, ki jim je uspelo pobegniti iz koncentracijskih taborišč in

se vrniti domov. V brošuri je obdelal sestavo partizanske čete, odnose in življenje v njej, organizacijo pohodov in zavarovanja na njih, zavarovanje v taborih, način bojnega usposabljanja borcev in taktiko bojnega delovanja čete pri opravljanju raznih bojnih nalog.

Leta 1942 je izšla tudi brošura partizanski politikomisar, ki jo je napisal Dušan Kveder - Tomaž Poljanec, udeleženec španske državljanske vojne. Pri njenem pisanju je uporabil izkušnje iz španske državljanske vojne in dotedanj izkušnje v našem narodnoosvobodilnem boju. V njej je obdelal naloge komisarja, odnose med poveljnikom in komisarjem, poudaril vlogo komisarja pri utrjevanju discipline in tovarišstva v enoti ter njene bojne pripravljenosti, naloge pri politični vzgoji moštva in starešin, pri razvijanju propagande in kulturne dejavnosti ter pri preprečevanju kakršnekoli sovražne dejavnosti ali kriminala v enoti.

K usposabljanju starešin je pripomogel tudi vojaški in politični pouk v taborih, ki ga je organizirala večina partizanskih enot. Vojaški pouk je bil namenjen zlasti usposabljanju mladih borcev, ki so pravkar stopili v enote, niso pa imeli nikakršnega vojaškega znanja, ker prej niso služili vojaškega roka. Usposabljali so se v ravnanju s orožjem, za opravljanje stražarskih dolžnosti, v bojnih veščinah, ponekod pa tudi za veziste, minerje in bolničarje. Vojaško in politično znanje, ki so si ga pridobili pri pouku, so lahko uporabljali ne le kot borci, ampak tudi kasneje kot starešine. Kot starešine so ga lahko prenašali na svoje borce in ga uporabljali pri vodenju enot v bojih in pri opravljanju drugih nalog.

Poleg tega temeljnega pouka za borce so v nekaterih taborih organizirali tudi poseben pouk za starešine. V

taboru 2. partizanskega bataljona na Pugledu so, na primer, v začetku leta 1942 organizirali posebne tečaje iz taktike in topografije za komandirje čet in vodov.

Ena od oblik usposabljanja starešin so bili tudi pogovori in razglabljanja pred akcijami o tem, kako naj se posamezna akcija izvede, ter kritične ocene akcij, potem ko so bile te izvedene. Pred akcijo so se poveljnik in komisar enote in nižji starešine v njej na skupnem sestanku dogovarjali o tem, kako naj se načrtovana akcija izvede, kako naj se enota razporedi in deluje, na kaj je treba zlasti paziti in kako reagirati na posamezna dogajanja. Po končani akciji pa je sledila kritična analiza akcije, in sicer ponavadi najprej na skupnem sestanku vseh starešin, nato pa še skupaj z borci. Na teh sestankih so ocenjevali, kaj je bilo v akciji dobro opravljeno, kaj slabo in zakaj. Tako so si starešine na podlagi vsake akcije bogatili svoje izkušnje in izpolnjevali svoje znanje.

To so bile avtorju članka znane oblike usposabljanja partizanskih starešin do ustanovitve Vojaške šole.

S krepitvijo narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji, z ustanovitvijo brigad v letu 1942 in 1943 ter 14. in 15. divizije v juliju 1943. leta so se stopnjevale tudi potrebe po starešinskem kadru. Vojaške akcije so postajale obsežnejše in bolj zapletene, zahtevnejše pa je bilo tudi vodenje enot v njih. Tako se je potreba po vojaško-strokovnem šolanju kadrov vse bolj stopnjevala. Da bi rešil ta, v tej fazi razvoja narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji vsekakor zelo pereč problem, je Glavni štab NOV in POS 3. avgusta 1943 ustanovil Vojaško šolo. Vojaška šola je bila torej prva šolska ustanova za vojaškostrokovno šolanje partizanskih starešin v Sloveniji.

Polde Štukelj

Nadaljevanje in konec spominskega zapisa

O smrti

Ivana Jelenca-Ivka

Ävtor kronike Gubčeve brigade je zabeležil: »Tudi z administrativnimi ukrepi so poskušali izboljšati razmere v brigadi. Brigadno poveljstvo je odstavilo enega bataljonskega političnega komisarja, dva četna politična komisarja, tri komandirje, enega namestnika političnega komisarja in enega bataljonskega obveščevalca.«

Pravica in poštenost sta bili lastni tako Radetu kot Ivku. Za ponazoritev naj bo naslednji dogodek: bilo je septembra leta 1942, po roški ofenzivi. V tretji četi prvega bataljona smo imeli partizana - borca, ki je večkrat odšel domov, kadar se je četa zadrževala v bližini njegovega doma. Ob nekem takem odhodu domov na obisk k svoji materi, pa je bil partizan - borec osumljen, da namerava pobegniti k beli gardi. Na njegov dom so poslali patruljo, ki je partizana našla spečega za pečjo. Odpeljali so ga v štab bataljona, kjer je bil obsojen na smrt. Toda komandir in komisar čete, Rade in Ivko, sta toliko časa nadlegovala bataljonsko sodišče, da je smrtno obsodbo nad partizanom razveljavilo. Partizan je bil poslan v neko drugo partizansko enoto. Kasneje je prav ta partizan postal komandant bataljona!

»Na Ajdovcu, konec decembra leta 1942, potem ko je naša brigada uničila belogardiščno postojanko, sem še govoril z Ivanom Jelencom-Ivkom« in pravi Rarjer. »Bil je kurir v štabu drugega bataljona. Kasneje pa nisem več prišel z njim v stik. Po mojem mnenju je po Ajdovcu odšel v neko drugo enoto. Moral je oditi v Levstikov bataljon, morda nazaj v Zapadnodolenjski odred, lahko pa tudi v Tomšičevo brigado; pa tudi četrte variante ne smemo izključiti, namreč, da je odšel med kurirje.«

Ob tem zapisu je nujna še tale ugotovitev: v kroniki Gubčeve brigade Ivana Jelenca-Ivka ni v seznamu padlih brigade, niti ga ni v seznamu Gubčevcev, niti ni omenjen v kakšni drugi zvezi!

Jože Černe in njegov brat Stanko sta tudi bila v četi, v kateri je bil Ivko - Ivan Jelenc

komisar čete. Skupaj so bili do 25. oktobra 1942, ko je bil Ivan Jelenc Ivko zaradi cigaret razrešen komisarja čete, partijsko kaznovan in poslan za kurirja v štab drugega bataljona Gubčeve brigade. Dogodek je Jože Černe opisal podobno kot Alojzij Rajer-Miško. Po 25. oktobru 1942 - Ivana Jelenca-Ivka ni več videl!

Jože Černe se Ivana Jelenca-Ivka dobro spominja in pove še tole: »Bilo je konec julija 1942 v taborišču tretje čete prvega bataljona Zapadnodolenjskega odreda v bukovem gozdu nad cesto, ki povezuje Zagradec in Ambrus. Ivko me je kot komisar čete sprejel v partijo, navzoč pa je tudi bil Janez Vipotnik, ki je prišel iz štaba bataljona!«

Nekaj dni pred sprejemom Jožeta Černeta v partijo se je v taborišču tretje čete zgodilo naslednje: »Moj brat Stanko 20. in Ivko sta nekega dopoldneva čistila Ivkovo pištolo znamke Stayer. Stala sta si nasproti, ko je nenadoma počilo. V cevi je bil naboj! Kroglja je Ivka ranila med prsti roke in se zarila v Stanetov kolk ter obtičala v mehkem delu. Stane je odšel v bolnico Stari log in se v čeno vrnil nekaj dni pred roško-italijansko ofenzivo. V bolnišnici mu kroglice niso mogli izrezati in tako jo je nosil v telesu do smrti leta 1971. Ivko ni potreboval zdravljenja v bolnišnici.

Bilo je okrog 5. septembra leta 1942, po roški ofenzivi. Dva neoborožena partizana iz delavskega bataljona, starejša človeka, sta bila poslana na politično delo na domači teren. Na poti domov sta se ustavila pri nekem kmetu v Selcah pri Dobrniču. Prosila sta za hrano. Dobil sta jabolčnik in obljubo, da jima bodo skuhali. Sedla sta na klop ob hiši pod okno. Medtem ko sta čakala na kuhano hrano, sta domača fanta presenetila oba partizana in ju zvezala. Potem sta ju s pomočjo še nekaj vaščanov odpeljala v Trebnje v fašistično postojanko, kjer so ju ustrelili. Nekaj dni zatem, ko je štab prvega bataljona zvedel za dogodek v Selcah, je poslal k kmetu močno patruljo, ki jo je vodil komisar čete Ivko. Toda oče obeh

fantov je trdil, da ju ni doma. Ob preiskavi hiše se je pokazalo, da sta se skrivala v kleti, vendar jima je uspelo pobegniti. V razburjenju, ki je nastalo med partizani, je nekdo ustrelil kmeta.

Partizani so namreč vse take zločine hitro kaznovali, če so seveda zvedeli za njih. S tem namenom so tudi prišli v Selca.

O dogodku je Franček Saje v knjigi Belogardizem zapisal: »Kmetje, ki so se rajši odločali za italijansko orožje kot pa za internacijo, niso takoj oborožili. Nekatere so z ročnimi bombami kot vohune poslali domov, da bi se prej izkazali, če so vredni fašističnega zaupanja. Svojo zanesljivost so kmalu dokazali, o čemer so Italijani 5. septembra 1942 poročali:

Danes 5 t.m. so prebivalci Dobrniča v bližini vasi umorili dva komunistična razbojnika. Vojaški posadki v Trebnjem so predelali ženo, ki je pripadala neki skupini in oboroženega komunističnega razbojnika, ki je bil ustreljen. ...

Ivan Jelenc (na levi) in Lojze Povše, ki živi v Kamniku (na desni). Fotografiral ju je leta 1940 Stane Mikec.

Čez tri dni so zapeljanci iz Selc pri Dobrniču ujeli partizana Ignaca Cankarja iz Ljubljane in Petra Zalarja iz Male vasi. Izročili so ju italijanskim fašistom v Trebnjem, ki so ju »po ostrem odporu ustrelili«

Zaradi teh zločinov je v noči na 9. september v vasi okrog Dobrniča prišel oddelek partizanov, ki je s smrtjo kaznoval kmeta Janeza Novaka in čevljarja Lavrenca Trunklja iz Rožempeja, ostali krivci pa so zbežali k fašistom v Trebnje. O tem so belogardiščni organizatorji 17. septembra poročali svojemu ljubljanskemu vodstvu, lažno prevračajoč krivdo na partizane:

»Ker so v Dobrniču zadnje dni partizani poklali več ljudi in še drugim grozili, je prebivalstvo zbežalo v Trebnje. Tu so danes oborožili kakih 50 fantov. Zvečer naj bi odšli proti Dobrniču.«

»V noči na 18. oktobra 1942 je tretja četa prvega bataljona Gubčeve brigade v vasi Spodnje Brezovo pri Višnji gori razorožila belogardiščno vaško stražo. Zaplenili smo tri puške in nekaj streliva. S četo je bil tudi Ivko kot komisar,« je še povedal Jože Černe.

Marko Jerman-Mirko je povedal: »Prav dobro se spominjam Ivana Jelenca-Ivka. Bilo je januarja leta 1942. Zdi se mi, da nas je bilo pet, ki smo se že nekaj časa zadrževali v neki zidnici v Straški gori; med temi je bil tudi Ivan Jelenc-Ivko. Konec januarja smo odšli na Jelenico (Rog!) in kasneje na Toplo reber, kjer je bil 3. marca 1942 ustanovljen Dolenjski bataljon. Ivko je prišel na Jelenico nekaj dni za menoj!«

Stane Žura-Džuro pa je povedal: »Bilo je 8. februarja 1942. V Stražo sem prišel iz Novega mesta, kje so mi popravili udarno iglo za pištolo. V Straži se mi je po partizanski zvezi priključil Ivan Jelenc-Ivko, ki je šel z mano na Jelenico. 8. februarja 1942 sem se zapomnil zato, ker so tega dne Italijani prepovedali civilistom uporabljati smuč!«

Od konca decembra leta 1942 do konca maja 1943, od Ajdovca do vasi Zališec, kjer so Ivana Jelenca-Ivka, težko ranjenega, belogadisti zverinski ubili, še vedno ostaja praznina. Precej sem se trudil, da bi pojasnil, kje je bil v letu 1943 in kateri enoti je pripadel v trenutku smrti, toda brez uspeha.

Ivan Jenko

Ne morem in ne smem več molčati

Prisvajanje zaslug drugih

Prosim, če objavite priloženo pisanje. Je sicer neprijetno, vendar nujno.

K navédbam v TV-15 31. julija 1986, ki jih je pod naslovom »Aktivistka s košem« zapisoval Jože Vidic in se nanašajo na Ano Demšar iz Škofje Loke, je tudi Danila Gril pristavila svoj lonček. To je hvalisanje, ki smo ga brali že v njenih prejšnjih prispevkih, tako v TV-15, 11. novembra 1983 v Glasu in še v nekaterih. Na primer: da so od njih (Grilovih) odšli v partizane nekateri fantje, z njimi v partizane pa sta šli tudi Grilova mama Marija in hčerka Danila. Saj so res šli, a Grilovi sta šli zato, da so jima odhajajoči pomagali nositi stvari, ki sta jih onidve hoteli prenesti v svoj rojstni kraj na Primorsko. Tja sta bili namenjeni. To dobro vem jaz, Angela Rantova iz Bukovšice, ki sem bila poslana po te borce, ki jih navaja Grilova.

Prvi vzrok, da sta šli od doma, je bil ta, da bi jih drugi dan, ko ni bilo teh fantov na delo (Čopi itd), iskali pri Grilovih. Drugi vzrok pa je bil ta, da Grilovi brez teh ljudi ne bi imeli od česa živeti, saj je bilo kuhanje in njihova oskrba njun edini zaslužek.

Iz Ljubljane, kjer sva tedaj živela z mojim nečakom Ivanom Tomažinom, sva se v juniju 1941 po navodilih Ivana Majcna, in kjer sva že bila organizirana v OF, vrnila v svoj roj. kraj v Bukovščico nad Škofjo Loko. Tu sva uspešno delovala. Moški, ki so nekateri stanovali pri Mariji Gril na Kalvariji v Stražišču pri Kranju, so bili z Ivanom Tomažinom dogovorjeni, da gredo v partizane, čim bodo obveščeni in poklicani. Vodstvo Cankarjevega bataljona je to nalogo poverilo meni. Bilo je 7. dec. 1941.

Ko sva prišla na Kalvarijo k Grilovim, je bila doma samo mati Marija in Stanič, ki je stanoval pri njih. Ta se je takoj s kolesom odpeljal po ostale, ki so tedaj kegljali v Predosljah (bila je nedelja). Kmalu so prišli in se tudi hitro pripravili na odhod, da bi lahko že ob prvem mraku odšli na pot. Takrat pa sta se Grilovi, mati in hči Danila, odločili, da gresta na Primorsko (in ne v partizane) v svoj rojstni kraj. Zato smo morali čakati skoraj do 11. ure zvečer, da sta s pomočjo fantov pobrali v hiši vrednejše stvari. Obloženi z velikim tovorom smo po bližnjih in skrivnih stazah ob enih ponoči premočeni prišli do Kocjanovih (Tomažinovih) v Laškem nad Bukovščico. Poklicala sem sestro Francko (poročeno pri Kocjanu-Tomažinu), gospodinjjo, ki je takoj vstala in zakurila veliko kmečko peč, da so se ti ljudje najprej posušili.

Jaz sem od tam odšla naprej, navzdol domov v Bukovščico, do kamor je 15 minut hoje. Komaj sem dobro zaspala, že so me domači in sestra Micka (to je bila tista, ki je tudi s košem nosila partizansko pošto v Kranj in drugam) zbudili in povedali, da so Nemci že v Knapih, to je le kakih 10 minut od nas, od Bukovšice. Brž sem se spet oblekla in šla nazaj h Kocjanovim, da smo fante odpravili naprej na Mohor, kjer je tedaj taboril Cankarjev bataljon.

Ne vem, zakaj Danila ni šla s fanti v bataljon, vendar pa pravi, da je bila v partizanih. To pa ne drži. Namesto, da bi Grilovi odšli naprej na Primorsko, kot so bili namenjeni, sta ostali pri Kocjanu in tam ilegalno živeli na toplem in siti. Ona pa navaja, da »sta po navodilu partizanskega poveljstva ostali pri Kocjanovih, kjer sta skrbeli za ranjence in za zvezo z aktivisti iz Stražišča«. No, ta je pa res prehuda. Danila, Nila smo ji pravili, je na Kocjanovi topli peči, v zapečku, prebrala veliko Mohorjevih knjig! Ves čas, ko sta bili Grilovi pri Kocjanu, nobena niti čevljev ni zmočila. Tako je bilo to.

Pa o onem okoli ranjencev po dražgoški bitki, ko so aretirali Kocjanono družino.

Da se ti dve ženski zadržujeta pri Kocjanovih, je kmalu ugotovil njihov sosed Adolf Jelenc, ki je bil po očetovi strani Kocjanov so-rodnik. Prej je imel pri Kocjanu veliko zaslonbo, potem pa so ga nekoliko zapostavili. Odločil se je in o vsem, kar se je po njegovih ugotovitvah dogajalo v tej hiši, je šel poročat na gestapo v Škofjo Loko. Tako so 20. januarja 1942 (po dražgoški bitki, ko je bilo pri Kocjanu še nekaj več ranjencev) prišli Nemci. Kocjanovi otroci pa so bili vedno na straži in k sreči jih je opazil Zdravko Tomažin (domači sin, drugi po vrsti, ker je bil najstarejši Ivan tedaj že pri partizanih). Kakor velikokrat sem tudi tokrat bila pri Kocjanu, in s sestro Francko sva pravkar prevezovali ozeblene borce, ki so po dražgoški borbi na Jelovici dva dni stali v hudem mrazu in v snegu. Na bunker, ki je bil pri Kocjanu že pripravljen, so se tedaj spravili vsi ranjeni in ozeblji borci, razen enega, ki je bil tako hudo ranjen, da ga je oče Kocjan (moj svak) nesel. Nekateri so res lezli po vseh starih, vendar so v bunker prišli sami. No, s temi ranjenci sta šli v bunker tudi Grilovi, da jih ne bi dobili v hiši. Da je Danila šla zadnja in da je s predpasnikom streliva padla na borce (tako piše nekje), je pa tudi bosa, saj ona nikoli – in še danes ne – ni nosila predpasnika in kaj šele strelivo.

Jaz pa sem tedaj hitro pospravila pribor za striženje las, ker naj bi nekatere, ki so imeli že zelo dolge, ostrigla. Zdaj tega ni bilo mogoče in odšla sem nasproti Nemcem (znala sem nemško). Prvi so bili že blizu hiše, ki stoji v strmini. Ko me je tisti, ki jih je vodil zagledal, mi je pomignil naj pridem k njemu. Seveda sem šla »rada«. Spraševal me je za »Tomašin«. Ker je na sosednjem hribu res kmetija po domače pri Tomažinu, sem mu kazala tja. Vedela sem, kaj iščejo, pa se nikakor nisva mogla »razumeti«, samo da sem pridobila na času, da so pri Kocjanu kar se je dalo, pospravili.

Potem sem šla naprej v dolino in s strahom pogledovala nazaj, če se bo kaj pripetilo. Priznati pa moram, da Nemci tokrat niso bili preveč natančni (to sem zvedela pozneje), saj je bil sanitetni material pod lonci in v peči le slabo skrit. Bolj so se zanimali za klobase, ki jih je ta dan naredil oče Kocjan. V hiši (v veliki sobi) je na obealniku visel moški »reklc« in v njem so našli neko legitimacijo. Tam ga je pustil Cveto Novak (kurir), ki je tedaj spal v zgornji sobi. Kot so rekli Nemci, so Kocjanove odpeljali zaradi te legitimacije. Očeta Janeza, mamo Francko, hčerko Ančko in sina Pavla so odgnali kar takoj; po ostale: Zdravka, Jožeta, Marjana in Lada pa so prišli čez kake tri dni. Tako so se vsi znašli v škofoških zaporih. Bili so v dveh sosednjih sobah. Po gasperčkovci cevi so se uspeli dogovoriti tako, da ne bodo nič priznali, tudi obeh Grilovih ne. Pozneje mi je sestra Francka, Kocjanova mama, povedala, kako je šlo vse to. Iz Škofje Loke so jih potem odpeljali v Šentvid, od tam pa očeta Janeza čez en teden v Begunje.

Medtem sta se Grilovi odpravili proti Primorski in na tej poti so ju neke v loških hribih Nemci zajeli ter ju odpeljali v Škofjo Loko, nato pa v begunjske zapore, Cveto Novak, ki ju je vodil, pa je ušel. A Danila piše, da je po teh novih okoliščinah Lojze Kebe-Stefan dal navodilo, naj Marijo Gril ilegalno spravijo v Ljubljano, od koder naj bi šla na aktivistično delo na Primorsko. ...

Radovedna sem, kako je Lojze Kebe mogel dati navodila za Grilovi, kam naj gresta, saj je bilo za odhod vsega skupaj le pol ure časa. Odšli sta tja, kamor sta že vseskozi želeli – na Primorsko. Poleg tega: kdo ve, kje je bil tedaj Lojze Kebe, ki Grilovih verjetno nikoli ni videl? Pri Kocjanovih ga kkrat prav gotovo ni bilo.

Sestra Francka mi je potem tudi povedala, da je v škofoških zaporih kar otrpnila od strahu, ko so tja pripeljali tudi Grilovi. Pri zaslišanju sta takoj priznali (razumljivo, da je bilo nekaj treba povedati), da sta hoteli iti na Primorsko, da sta se na tej poti za dlje časa ustavili pri Kocjanovih, kar je bilo tudi res. A zaradi takih izjav je bilo Tomažinovim tudi res hudo. Ker so iz Škofje Loke Grilove in svaka Ivana Tomažina odpeljali v Begunje, kot sem že omenila, so se tam spet srečali. Ker oče Tomažin na zglišanjih ni hotel »poznati« Grilovih, so ga gestapovci več tednov zasliševali tako surovo, ga pretepali in mučili, da ni mogel sam niti hoditi.

Tudi soočili so jih in Tomažin je spet rekel, da Grilovih ne pozna. Onidve pa sta izjavljali zaslisevalcem, da sta bili pri njih, pri Kocjanovih, kar je oče Kocjan – Tomažin seveda dobro vedel, saj sta bili pri njih domala poldrugi mesec. Po štiritedenskem mučenju so očeta in svaka Tomažina 30. marca 1942 ustrelili med talci. Med tem se je seveda zgodilo še veliko drugega.

Grilovi sta že na gestapu v Škofji Loki povedali zame, da sem skupino (kakor je že povedano), 7. decembra jaz pripeljala h Kocjanu. Da bi bilo še hušje, je bil to neki človek iz Stražišča, rekli so, da Kumerdajev po domače, ki je bil nekaj časa na naši strani, potem pa se je udinjal pri Nemcih. Ta je veliko vedel o našem delu in ljudeh in tudi to, da je neka ženska odpeljala borce iz Kalvarije (Stražišče) h Kocjanu in zraven tudi Grilove, ni pa vedel za njeno, to je moje ime. To pa sta povedali Grilovi. In tako so gestapovci tudi mene aretirali. To se je zgodilo 10. marca 1942, odpeljali so me na gestapo v Škofjo Loko. Zasliševali so me iz zapisnika z njunimi podpisi, kar sem dobro videla. Zdaj mi ni kazalo tajiti, pač pa sem se na hitro odločila, da bom pač povedala kar bo treba. Rekla sem, da Grilovi nista s partizani imeli nobene zveze, da je mati Marija samo tarnala za svojim prašičkom in za kokošmi, hčerka Nila pa da je po večini poležavala za pečko in brala Mohorjeve knjige. To je bilo tudi res. Da nista imeli namena iti v partizane (saj je bilo tedaj in še v hudi zimi res to nekaj hudega), je v dokaz tudi to, da sem obema oskrbela tudi osebne izkaznice, seveda na drugo ime in sicer na priimek Meze. Fotografije sem dobila v Lunarjevem malnu (mlinu), kjer so se res pisali Mezeg. Na fotografijah sta bili mama Ana in hčerka Micka. Zaradi poznanstva in prigovarjanja mi jih je naredil Lojze Šmid, ki je bil tedaj na občini v Selcah tajnik. Zdaj sem se tudi bala, če so gestapovci pri Grilovih dobili tudi ti izkaznici, kar ne bi bilo hudo le zame, temveč tudi za imenovanje, ki so pri tem pomagali. A niso jih našli. Verjetno sta jih kje le odvrgli, kar jima edina lahko štejem v dobro. Gestapovcem sem zagotavljala, ko so spraševali o partizanih, da pri Kocjanovih ni bilo nobenega, če bi pa le kdaj bil, bi ga jaz prav gotovo morala videti. Seveda sem povedala tudi, da sem teta Kocjanovih otrok, da sem bila večkrat pri njih, da sem jih učila družabnih iger in glasbo, s katero sem se sama veliko ukvarjala. Kazalo je, kot da so mi verje-

li, pač so me potem prepeljali v begunjske zapore, kjer sta bili tudi Grilovi.

Grilovi sta v Begunjah povedali, da sem takrat, 7. decembra, prišla po borce in zraven vzela še njiju, tako kot je bilo. Ni mi kazalo drugega, da sem priznala. Toda povedala sem, da sem bila v to prisiljena in da pravzaprav nisem vedela, za kaj gre.

Po tem mojem zaslišanju so bili Kocjanovi precej razbremenjeni in so razen očeta vse odpeljali v Nemčijo, v izseljeništvu. Od tam so se razen nečaka Pavla, ki se je tik pred osvoboditvijo smrtno ponesrečil, vsi vrnili.

Ko sem torej za Grilovima prišla v Begunje, da njiju nisem bila sovražna, čeprav sem dobro vedela, da sta prav onidve, mi lo rečeno, povedali o nas. Tako je bilo potem tudi v Ravensbrücku in pozneje doma. Z mam o in Ančko (nečakinjo) smo se ob svobodi dogovorile, da Grilovih glede na to, da sta bili tudi v taborišču, ne bomo preganjali, saj se tem ne bi oživil mrtvega moža, očeta in svaka. Namesto tega smo jima dali celo pozitivne izjave, ki jih nista zaslužili. Vse bi še bilo v redu, če se Nila ne bi začela hvaliti po časopisu in si prilascati dejanja, ki jih ni storila, a vse sebi v slavo, naše delo pa je bizničevala.

Kako pa je bilo v internaciji, kako po vojni, o tem, pa o tem, kdo in kako je skrbel za ranjence pri Kocjanu, o tem pa tu ne bi govorila.

ANGELA RANT

Jordanov primer

Dopolnila k zapisu J. Jakomina-Crnege, objavljenem v TV-15

Pred kratkim sem dobil od odbora ZB Kočevje in od odbora Kočevskega odreda prošnjo, da jim dam oziroma opišem svoja opažanja o bivanju v tem odredu. To željo sem jim izpolnil glede na postavljena vprašanja z njihove strani, čez nekaj dni pa sem prebral v TV-15 članek zgoraj omenjenega avtorja, ki me je presenetil. V tem članku so omenjeni dogodki, ki sem jih tudi sam opisal in doživel, vendar v njem niso poimenovali imenovani prizadeti borci, ki so bili v sporu z Jordanom.

Zdi se mi, da je dogodke v zvezi z Jordanom potrebno dopolniti, še posebno, ker sem jih sam doživel v času mojega bivanja v 2. četi Kočevskega odreda.

Ob formiranju čete sem bil dodeljen v 2. vod za pomočnika puškomitraljeza Francu Kumu-Botru iz Kočevja, po njegovem odhodu v Slov. Podstene pa sem jaz prevzel orožje, moj pomočnik pa je postal nek Jože, doma iz Delačev pri Kostelu.

Prvi napad čete je bil nočno obstreljevanje na italijansko postojanko Gasparci. Ponoči smo od kapelice s. Srebotnik izstrelili po dva rafala z mitraljeza in puškami, potem pa je sledil umik, s strani Italijanov pa je bilo slišati samo en strel iz puške. Akcija je bila s tem končana in se nam je zdelo vse skupaj zelo čudno.

Sledil je marš na Rake Brigo in Ravne ter taborjenje nad Cvarovo žago. Meni so določene posebnosti v Jordanovem obnašanju vzbudile nezaupanje. Zakaj je vedno nosil italijansko artilerijsko čelado; v času počitka sta Jordan in njegov pomočnik Andrej stalno nekaj šepetala; Jordan je imel navado držati pištolo na maršu, v zasedi ali v napadu, pa čeprav ni imel pred seboj sovražnika. Zgodilo se je tudi, da se je cela enota nahajala na odprtem prostoru in da so se Italijani nahajali v neposredni bližini in so nas videli, pa vseeno niso streljali na nas. Reševala nas je Jordanova čelada – tako predvidevam.

V času taborjenja enote nad Cvarovo žago je morala četa opravljati stražo in patrole in na stražo je bil odrejen mlad fant, ki je prišel k partizanom pred par dnevi iz okolice Sl. Laz. Fant je bil nepoučen, kaj je njegova dolžnost na stražarskem mestu. Ko je bil pozno ponoči na straži in je dež rahlo rosil, je fant zadremlal in tako ga je dobila nova izmena. Komandir straže je o tem raportiral Jordanu, ta pa je skupaj s pomočnikom dal odlok, da se fanta ustrelji. Padla je komanda za zbor, Jordan pa je prebral naredbo o straljanju. Dal je nalog za izvršitev, Jordanovi prostovoljci so se pripravljali za straljanje, drugi pa z lopatami za zakop. Jordan vpraša, ali ima kdo kaj proti; nekateri so zmigali z rameni, sami jaz sem se oglašil in rekel, da je bil fant prvič na straži in da ne ve kaj se pravi biti vojak, da je komaj prišel od maminega krila sem in da je to prehuda kazn, čeprav je to velka napaka zaspati na straži. Omenil sem tudi, da bi bilo povsem nekaj drugega, če bi jaz zaspal na straži, ki sem že odslužil vojaški rok v stari jugoslovanski vojski. Ta dogodek sem moral omeniti, da bi vse tiste, ki so še živi in ki so bili prsotni pri tem dogodku, da jih pretrese ta zločin. Zaradi tega mojega pregovarjanja sem prišel na Jordanov spisek za likvidacijo.

Vse, kar je Crni omenil v svojem članku o Jordanovih sabotajah in prepovedi streljanja na sovražne enote, bom opisal kakor sem jih

sem doživel, saj so me pripeljale do tega, da izgubim glavo ali pa pobegnem in iščem pravičo v drugih partizanskih enotah.

Ena od akcij je bila napasti Italijane, ko bodo prodirali iz Broda na Kolpi proti Fari. Naša četa je prišla do s. Kozelic in si tam razgledala teren. Ker sem bil domačin, sem teren dobro poznal in sem si sam izbral mesto za moj mitraljez nad vasjo Petrine. Komaj smo se dobro namestili, je prišla kolona Italijanov, ki je bila namenjena v Faro. Ko so prišli do kapelice, je bil dan znak napad in jaz sem izstrelil cel seržer in ko sem začel streljati z novim seržerjem, me je nekdo brnil v noge in ko sem se obrnil sem zagledal Jordana s pištolo v roki. Grozil mi je, naj se umaknem. Dvignil sem se brez panike in gledal, kako so se Italijani vrgli po tleh ob cesti in bi se lahko streljal nanje vendar nisem smel. Ko sem prišel na vrh hriba, sem v globeli zagledal hišo, kjer je stanoval neki romar, ki je postal po prihodu Italijanov njihov dober sodelavec, saj je znal italijanski jezik. Nosil je fašistično sekirico na klobuku in hodil s fašisti po vaseh ter izdajal partizanske družine. Ko sem videl, da stoji pred hišo z nekom in gleda od kod se strelja, sem naslonil mitraljez na drevo in izstrelil rafal. Razdalja je bila velika, toda krogle so vseeno padala po strehi in videl sem, kako sta jo ubrala v hišo. Jordan je ponovno zakričal name, zakaj streljam brez njegovega povelja. Ko smo se umaknili do pogorele vasi Kozelic, so začeli Italijani streljati s topovi proti Stružnici, lahkega orožja pa ni bilo slišati. Čudilo me je, da nas je Jordan na tem terenu zadrževal vse do popoldneva, mene pa je dvakrat poslal v izvidnico proti Grivcu (to je moj rojstni kraj), da bi ugotovil prisotnost Italijanov. Moje mišljenje je bilo, da nas mislijo Italijani obkoliti iz dveh smeri in sicer Grivac – po potoku do izvira – Kozelic in z druge smeri Pirče–Štajer–Kozelic. Če bi v tem trenutku streljali s topovi in minometi proti Stružnici, bi bili v težki pasti. Ker se Italijani niso prikazali, smo se pomaknili proti taborišču.

Naslednja akcija je bila zaseda nad vasjo Fara ob cesti nad potočkom, kjer je bil tunel. Ko je kolona Italijanov prišla do ovinka pri potočku, sem dal rafal stoji z naslonom na drevesu. Ko sem hotel zamenjati okvir, mi je Jordan ukazal umik in kazal s pištolo, v katero smer. Verjetno bi skupil tudi kakšno kroglo, da ni bil za menoj moj pomočnik s strelivom. Ob umiku smo maširali nad Codarskim klanecem do vasi Nova Sela. Tam je eden naših šel do terenca Klariča, ki nam je prinesel jesti in to vse na čistini brez vsakega zavarovanja. Ko me je Klarič videl z mitraljezom, mi je rekel, da sem slabo straljal in, kakor je slišati, da sta bila samo eden ali dva Italijana ranjena. Ko sem se hotel opravičiti, da nisem smel več streljati, me je Jordan prekinil, naj molčim.

Ob prihodu Italijanov iz Osilnice proti s. Čačicu in proti Dragi, ki ga je opisal Crni lahko rečem, kako smo se pomaknili brez streljanja. Na položaju nad vasjo Čačič nas ni bilo veliko borcev, imeli pa smo lep pregled iz zaklonov. Ko so se Italijani pomikali od vasi Čačič proti Dragi, je Jordan dal komando za umik ter, da se ne smemo odkriti, da jih bomo lahko napadali v dolini Draga. Jordan se je pomikal s šlemom na glavi in s pištolo v rokah in čeprav so Italijani dobro videli njega in nas, niso streljali vse do našega prihoda na vrh. Očitno je bilo, da je Jordanova čelada dogovorjeno znamenje za Italijane.

Naslednji primer je bil, ko so prodiral Italijani iz Plešcev proti Mandlji in vasi Bezgari in sva bila v zasedi dva puškomitraljezka. Ko je bil dan znak za napad, sva skupaj streljala in ko so videli Italijani, da nam nič ne morejo, so začeli streljati z minometi. Umaknila sva se navzgor do mesta, kjer je bil Jordan in ko sva prišla do njega, je obstreljevanje iz strani Italijanov prenehalo pa je tudi z naše strani, ker je dal tak ukaz Jordan. Ko sem nadaljeval pot proti Dragi, sem dohitel terenca Toneta Ožbolta, ki je opazoval vas Plešče. Videla sva, kako se vračajo proti vasi Italijani in tedaj mi je Tone rekel, naj dam en rafal, da bi videla, če bodo Italijani bežali. Ulegel sem se ob neko posekano drevo, pomeril in zaradi velike oddaljenosti postavil nišan na najvišjo točko. Izstrelil sem en saržer in videl, kako so se Italijani razbežali na vse strani. Ko sem se vrnil v taborišče, je prav malo manjkalo, da ni prišlo do streljanja, tako se je Jordan jezil nad menoj. Komaj sem čakal, da dobim Toneta Ožbolta in, da mu povem o dogodku. Tedaj mi je povedal, da je Jordan svojevrstno trmast in, da se mi zato ni treba bati.

Naslednji dan je bil počitek, urejanje in pregled orožja. Pomočnik Jordana je pregledoval posameznikom puške in ko se je eden vrnil od pregleda, ga slišim, ko je omenil, da mu je na puški ošpičil iglo, ker da je bila topa. Na to njegovo izvajanje se noben ni upal oglasiti, pa čeprav nas je dosti služilo vojaški rok. Čez nekaj časa je poklical tudi mene, da bi mi pregledal mitraljez, vendar sem odklonil z opravičilom, da je moj mitraljez v redu in, da to orožje dobro poznam že iz vojske. Vesel sem bil, da sem imel dosti tovarišev na svoji strani in lahko rečem, da so me varovali.

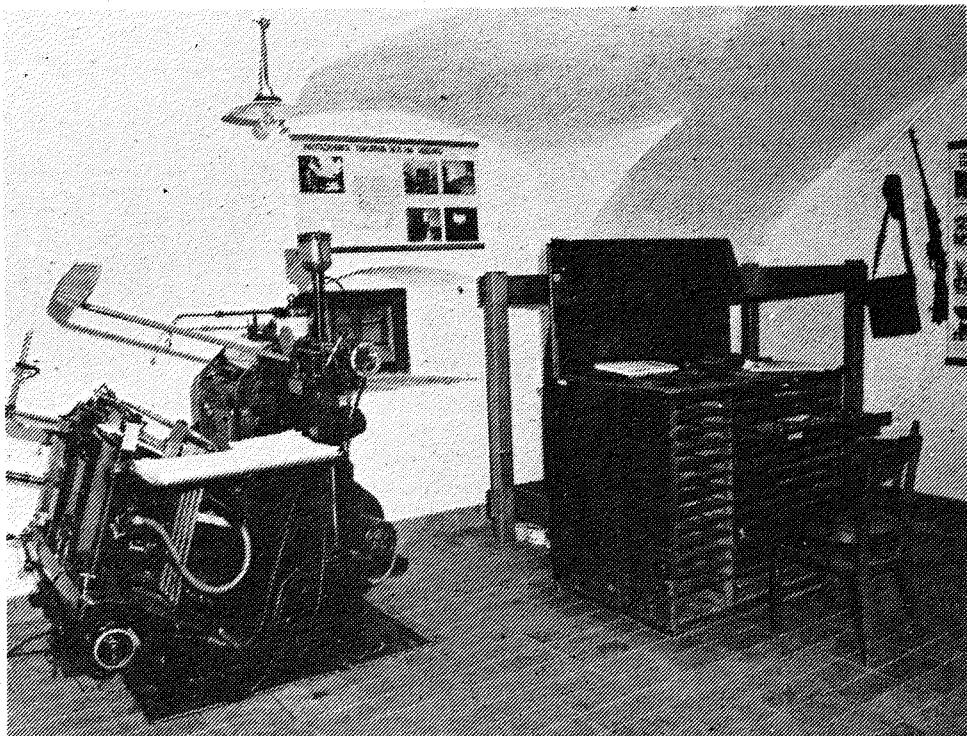
MARTIN BUTARA

(nadaljevanje in konec zapisa bomo objavili danes teden)

Muzejska zbirka o partizanskih tiskarnah in tehnikah v kamniškem okrožju

Občinski odbor ZZB NOV je Kulturno skupnost Domžale spodbudil, da v počastitev 45-letnice množične vstaje v kamniškem okrožju 27. in 28. julija in ustanovitve prvega odbora OF za domžalsko območje 14. septembra 1941 na Krumperku, v gradu postavi stalno muzejsko zbirko o razvoju in delovanju partizanskih tiskarn in ciklostilnih tehnik na domžalskem in kamniškem območju oziroma v medvojnem kamniškem okrožju. Otvoritev je bila 13. septembra 1986 ob prazniku domžalskih krajevnih skupnosti.

Partizanske tiskarne in tehnike v kamniškem okrožju so z velikimi količinami narodnoosvobodilnih glasil, brošur in drobnega tiska uspešno izvajale svoje naloge pri informiranju prebivalstva s svetovnimi in domačimi dogodki ter ga usmerjale k še večji aktivnosti v boju za nacionalno in socialno osvoboditev. Skromni začetki delovanja ciklostilnih tehnik so povezani že z začetkom NOB, največji razmah partizanskega tiskarstva pa je bil od poletja 1943 do sredine naslednjega leta. Tedaj je bilo poleg okrožne ciklostilne tehnike ustanovljenih tudi šest rajonskih – okrajnih tehnik, decembra 1943 je začela delovati v Radomljah partizanska tiskarna OK KPS Kamnik – 7 A, prva na Gorenjskem, konec pomladi 1944 pa še dve tiskarni, 4 M na Vinjah in 30 A na Viševku, ki je bila ena najbolje opremljenih grafik na Slovenskem. Skupaj so vse tri tiskarne kljub pogostim prekinitvam delovanja zaradi sovražnikovih hajk izdelale 96 raznih tiskov na 660 straneh v nakladi 226.460 izvodov. Pri tem moramo poudariti, da so grafični delavci v tiskarnah kamniškega okrožja uspešno skrbeli za visoko kakovost tiskov. Natisnili so tudi nekaj zelo zahtevnih del. Iz kamniškega okrožja so osrednji glasili Slovenskega poročevalca in Ljudsko pravico ter brošure pošiljali na Gorenjsko, Štajersko, v Prekmurje in na Koroško do Ziljske doline. Zaradi sovražnikove ofenzivnosti so morali jeseni 1944 tiskarne iz kamniškega okrožja preseliti v osvobodeno Gornjo Savinjsko dolino.

Delavska enotnost, redno so izdajale radijska poročila, tudi v nemškem jeziku, razmnožile so mnoge brošure, zlasti veliko pa so izdelale letakov in parolnih lističev. Literaturo so pošiljale v litjsko okrožje in smledniški okraj, nekatere tiske pa tudi na druga območja Gorenjske. Iz kamniškega okrožja so prek okrožne tehnične intendance in nabavnega oddelka Centralne tehnike KPS pošiljali velike količine papirja in tehničnega materiala tudi na Gorenjsko, Dolenjsko in Štajersko.

Tiskanje in razmnoževanje partizanske literature je bilo ena najuspešnejših dejavnosti v NOB v kamniškem okrožju v letih 1943/44, pomembno pa je bilo tudi v širšem slovenskem merilu in zato zasluži predstavitev v posebni muzejski zbirki. Ker so blizu Krumperka, na območju Trojice, Vinj, Oklega in Krtine, delovale partizanske tiskarne in tehnike, je ureditev razstave o njihovem razvoju v grajskem stolpu posebno ustrezno mesto. Muzejska zbirka je urejena tako, da ponazarja opremljenost tiskarne 30 A na Viševku na Moravskem, z izbranim fotografskim in arhivskim gradivom in narodnoosvobodilno literaturo pa je prikazan razvoj in delovanje vseh partizanskih tiskarn in ciklostilnih tehnik v kamniškem okrožju. Gradivo za razstavo so prispevali Muzej ljudske revolucije Slovenije, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Gorenjski muzej in Zavod za spomeniško varstvo iz Kranja ter Muzej Kamnik, ki izvaja muzejske naloge tudi na območju domžalske občine. Tiskarski stroj Heidelberg in črkovno gradivo je prispeval Muzej ljudske revolucije

Slovenije, ki je opravil tudi vsa tehnična dela pri postavitvi razstave. Fotografije, dokumente in tiske so iz svojih zbirk prispevali tudi partizanski tehniki in tiskarji ter politični delavci kamniškega okrožja, ki so s pričevanji prizadevno sodelovali tudi pri osvetlitvi razvoja partizanskega tiskarstva. Bogato novo arhivsko gradivo in pričevanja bodo dragocena tudi za pisanje vodnika po muzejski zbirki, ki bo kmalu izšel. Muzejsko zbirko je strokov-

no pripravil M. Stiplovšek, likovna postavitev in oprema je delo arhitekta Vlasta Kopača, organizacijska dela pa sta izredno požrtvovalno vodila Alfonz Avbelj-Savo in Lojze Praprotnik-Samo. Stalna razstava o partizanskih tiskarnah in tehnikah je obogatitev Spominskega parka revolucionarnih tradicij občine Domžale ter nov prispevek k njihovem nadaljnjemu razvoju in negovanju.

Miroslav Stiplovšek

Spomini na pesnika Simona Gregorčiča

Skušala bom napisati nekaj spominov, ki se oglašajo v mojem srcu in v srcu mnogih Slovencev še posebno Primorcev, ob osemdesetletnici njegove smrti. Umrli je 24. novembra 1906 v Gorici. Želel je, da bi ga prinesli v njegov rojstni kraj. Njegov pogreb, nazaj v planinski raj, se je uresničil. Velika množica ljudi je spremljala mrtvega pesnika, od Gorice, po lepi Soški dolini, naprej tja gor pod veličasten Krn, na griček Sv. Lovrenca. Tam so ga izročili v objem domače zemlje, ko jo je tako ljubil.

Skušajmo obuditi spomin na njega, berimo njegove preproste pesmi, ki so se uresničile v I. in II. svetovni vojni! Že Prva knjiga njegovih poezij, ki je izšla leta 1882, je našla med ljudstvom pravo mesto. Ljudje, ki so komaj znali brati, so pesmi na glas brali ob petrolejki, ki je le slabo razsvetljevala prostor.

Tudi danes bi bilo prav, da bi vsaka družina imela njegove poezije, da bi jih brali mladi ljudje in bi se tako približali in spoznali pesnika.

Pesmi, ki jih je napisal pesnik z neko čudovito daljnovidno pesniško močjo, nas je bodrila med NOV.

Še posebno starejši ljudje, ki smo preživeli dve svetovni vojni, smo spoznali, da kar je pesnik čutil, smo mi doživeli, še posebno v II. svetovni vojni v našem narodnoosvobodilnem boju. Brali smo jih in naši otroci so jih recitali ob vsaki priložnosti. Ob stoletnici rojstva Simona Gregorčiča smo 22. 10. 1944 nastopili v svobodni vasi Čadrg. Naše pionirke in mladinke so recitirale njegove pesmi in še druge, primerne za tisti čas.

S tem kulturnim nastopom smo uspeli na veliki volilni konferenci za Tolminsko. Pesnik Simon Gregorčič nam je bil kot luč v temi, klical je: Pridi, zvezda naša, pridi! Kot, da bi nam zaupal skrivnost, da bo naš narod vstal resnično, da bo uničil naklepe črne. To vero v zmago nam je vlil v srce, da smo še z večjo vnemo delali za OF, za osvoboditev slovenskega naroda.

Ko nam je bilo najhujše, ko so padali junaki in goreli domovi, smo razmišljali o pesmi, ki pravi: »Kalvarijo svojo naš rod je imel, zdaj že raduje se zore, a dan še slavnější mu bode prišel.«

In glejte, vso to srečo smo dočakali mi. To so zgodovinski dogodki, enkratno doživetje, ki je ljudstvo združilo v NOB.

Vse, kar je pesnik naročal reki Soči, je prišlo v srce petindvajset let zatiranega primorskega človeka, da je dobil tisto bojno moč, da je sodeloval v veliki revoluciji, osvoboditvi domovine, uresničile so se njegove preroške zamisli. Po srečnem doživetju, osvoboditvi in zmagi nas vabi v svoji pesmi: »Le vkup, le vkup komarji, zdaj na delo vsi zidarji zdaj.« in ljudstvo je zagrabilo za delo, da se je porušena domovina obnovila, zgradila in oplešala.

In spet nam je pesnik nekako zasepetal v neki sreči, ki jo je čutil: »Učakal rad bi srečen dan, dan našega združenja.«

Vse to smo ob osvoboditvi dočakali mi. Tudi danes, v teh kriznih časih, opazimo v njegovi pesmi opomin, ki pravi: Tudi v bodoče se hrabro bojujmo za narod in njegov obstoj.

S temi vrsticami počastimo osemdesetletnico smrti – spomin na umrlega pesnika Simona Gregorčiča.

Terezina Skočir

Revija Borec 8/9

V dvojni številki Borca, ki je pravkar izšla, se nadaljuje razprava na temo: Romansirana zgodovina – da ali ne? Na to vprašanje, ki ga je bil malo pred smrtjo odprl Milan Guček, tokrat odgovarjata znana publicista dr. Taras Kermavner in Bojeh Stih. Medtem ko Kermavner na podlagi primerov iz svetovnega, jugoslovanskega in slovenskega slovstva razčlenjuje razmerja med kritično in apologetsko literarno obravnavo historičnih dogajanj, zavzemajoč se pri tem za pošteno osebno distanco, se omeji Stih na trditev, da »ni v dosegu človeških moči romansirati tako imenovane zgodovinske teme«.

Osrednji prispevek v številki je pogovor z akademikom prof. dr. Janezom Milčinskim. Spraševalec Janez Strehovec si je intervju prizadeval usmeriti v prvi vrsti na vsebino, ki izhaja iz predsedniške funkcije J. Milčinskega v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, marsikaj pa bralec izve tudi o sodnomoedicinski, partizanski ter sodobni družbeni in osebni izkušnji tega znamenitega slovenskega zdravstvenika.

Literarni del številke prinaša črtico Kurir Mišo izpod peresa Milorada Grujića v prevodu Milana Vincetića in pripoved Počena škatlica iz žada, ki jo je napisala Smiljana Stojanović-Stiplašek, prevedla pa Sončka Lorenci. Parizanske otroške pesmi je prispeval dr. Lev Svetek-Zorin, iz njegovega opusa pa je izbran tudi mladinski glasbeni prizor Kralj Matjaž se je prebudil.

Svetkova dela so pravzaprav že uvrščena v revialni prikaz, kako se v okviru festivala Kurirček ohranja in neguje naša partizanska ljudska pesem. Znotraj te tehtne – čeravno morda kar preobsežne antologijske priloge – so našli prostor znanstveni prispevki Mire Alečkovič, dr. Slobodana Markovića, Irene Novak-Popov, mag. Tanje Perić-Polonijo, dr. Petra Peršuta, dr. Tome Sazdova in dr. Ljubomira Zuko- vića. Te zapise, ki so bili prvič povedani ali prebrani na mariborskem simpoziju o partizanski ljudski pesmi decembra 1985, je prevedel in uredil Andrej Arko.

Sklepni del številke pod okvirnim naslovom »Ocenjujemo«, obsegajo trije kritični prispevki. Publikacijo Zgodovina zveze komunistov Jugoslavije obdeluje dr. Dušan Nečak in ugotavlja, da predstavlja zadovoljiv historiografski poskus in hvaležno berilo za širše občinstvo, medtem ko naj bi zahtevnejši bralec poiskal bolj poglobljeno tovrstno čtivo. Ob delu pisatelja Ivana Potrča Pravljičice o Vanču z ilustracijami Iva Šubica piše mag. Marija Švajncer, o zborniku Od ječe do ječe, ki so ga pripravile slovenske in jugoslovanske žene, zaprte v času NOB, pa piše z dolžnim priznanjem Nada Gaborovič.

V celoti ta dvojna številka Borca nedvomno predstavlja nadaljnji uspešen korak k začrtani uredniški zasnovi, ki jo urednica revije Milena Štrajnar razvija dosledno z usmeritvami izdajateljskega sveta in uredniškega odbora.

Z. K.

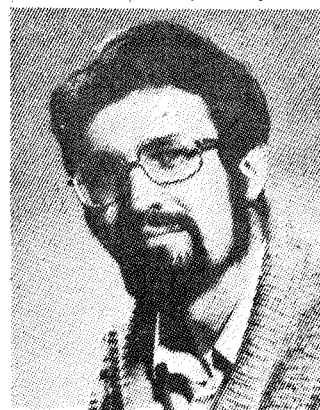
Franček Rudolf: Nagradno življenje

Slavist Tone Pretnar pravi v spremni besedi k tej knjigi, ki jo je izdala založba Borec, med drugim tole: »Junak, ki ga je naš čas ... neusmiljeno vklenil v uniformirana prostora (v vojaštvo in stanovanjsko gradnjo), stoji kljub objesnosti na uniformo in delovanje nekako ob robu teh prostorov, čeprav ... se nenehno zaveda, da svoboda ni nasilje, temveč tolerantnost: ta slutnja in zavest se preskuša in potrjuje ob dogodkih v bolnišnici za duševno bolne, v erotičnih in seksualnih doživetjih in v vsej grozljivosti pri ustvarjanju neuniformiranega prostora: lastnega doma, nagradnega življenja, ki mu je po »navodilih za igrico« žrtvovano drugo življenje in kamor pripelje junaka prav tista tolerantnost, ki je ob uniformiranih prostorih videti kot slabščina in neiznaddljivost.«

Knjiga hoče biti, kot pravi Pretnar dalje, taka, »da lahko v celoti zadosti tako književnega sladokusca kot široke bralske množice«. Torej takšna, da se loteva hkrati človekove svobode in v norišnico vtaknjenih usod slovenstva iz raznih generacij. Ustvarjalčeve travme in refleksije so podobe, iz katerih črpa ustvarjalec moč, da ne obleži pred svojim predmetom nag, ampak ga izniči s svojimi jetnišničnimi sagami v lepem, žrtvovanju voljnem, neuniformiranem jeziku. Junak knjige trpi zaradi blaznosti in čutnosti, ko sam sne-ma v sebi film (tu naj poudarimo, da je Franček Rudolf že dolgo povezan s filmom!),

ki se sam reflektira in se pogovarja s samim seboj o smislu te množične svetovne blaznosti – in »zanosi« sam s sabo hudiča in boga.

Roman ima tako po pravici podnaslov »grozljivka«, saj grozljivo prodira v vse pore prav tega našega izmalicenege življenja danes (alkoholizem, zadolženost, stanoni nasilje, temveč tolerantnost: ta slutnja in zavest se preskuša in potrjuje ob dogodkih v bolnišnici za duševno bolne, v erotičnih in seksualnih doživetjih in v vsej grozljivosti pri ustvarjanju neuniformiranega prostora: lastnega doma, nagradnega življenja, ki mu je po »navodilih za igrico« žrtvovano drugo življenje in kamor pripelje junaka prav tista tolerantnost, ki je ob uniformiranih prostorih videti kot slabščina in neiznaddljivost.«

vanjski problemi, zakonske ločitve, stari ljudje v hiralnicah itd.), tudi seks in norost (prava in igrana) sta tu, vse to pa povezujejo med sabo v mestu telefonske žice, kajti mesto je ... sestavljeno iz enih samih velikih kolektivnih možganov, ti možgani pa povezujejo desetstisoče glav v nekakšno novo superinteligentno celoto« (citat iz Rudolfa). Ta piše – lahko bi rekli – v današnji ljubljansčini in se stilno spretno kot riba vijuga iz ene situacije v drugo. Knjigo se lahko bere »požerljivo« in jo priporočamo vsem, ki radi berejo grozljive šokantne štorije.

L. K.

Kljub pogostim selitvam zaradi nevarnosti sovražnikovega odkritja so ciklostilne tehnike v težkih delovnih razmerah od avgusta do konca 1943 razmnožile 132.554 izvodov raznih tiskov, od maja 1944 do konca leta blizu 310.000 izvodov, tehnika Grintavec pa je delovala do osvoboditve maja 1945. Tehnike so poleg osrednjih glasil Slovenskega poročevalca in Ljudsko pravico in Kmečkega glasu razmnoževale vsa glasila množičnih organizacij OF, kot so Mladina, Slovenski pionir, Naša žena, Slovenke pod Karavankami,

svobodilno literaturo pa je prikazan razvoj in delovanje vseh partizanskih tiskarn in ciklostilnih tehnik v kamniškem okrožju. Gradivo za razstavo so prispevali Muzej ljudske revolucije Slovenije, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Gorenjski muzej in Zavod za spomeniško varstvo iz Kranja ter Muzej Kamnik, ki izvaja muzejske naloge tudi na območju domžalske občine. Tiskarski stroj Heidelberg in črkovno gradivo je prispeval Muzej ljudske revolucije

13. septembra je Donit slavil štiridesetletnico svojega obstoja in svoje uspešne rasti. Na osrednji proslavi so podelili 12 državnih odlikovanj. Poslušali so besede Mihe Ravnika, predsednika slovenskih sindikatov, ki je bil slavnostni govornik pred njo, na slavnostni seji delavskega sveta pa so zaploskali 40-im članom kolektiva, ki so prejeli Donitova priznanja za posebna prizadevanja in dosežene proizvodne rezultate. Nato so se podali k Sori, kjer so imeli v znamenju štiridesetletnice veliko tovariško srečanje Donitovih delavcev, upokoencev in študentov.

Na dan osrednje proslave so bili na ogled proizvodni prostori medvoških temeljnih organizacij, vso prvo polovico septembra si je bilo mogoče ogledovati tudi razstavo o Donitovih štirih desetletjih.

Zvrstilo se je (in se še bo) več kulturnih in športnih prireditev; nastopale bodo kulturniške skupine, ki delujejo pod pokroviteljstvom ali vsaj v tesnem sodelovanju z Donitom, med njimi predvsem Donitov orkester ter pihalni orkester Donit.

Konec oktobra se bo slavnostno leto izteklo s posebnim srečanjem Donitovih poslovnih partnerjev na Brdu pri Kranju.

namenjajo dobršen del sredstev, prav tako za razvoj specializiranih ambulant v okviru zdravstvenih ambulant.

Razvejena je tudi kulturna dejavnost zaposlenih: slikarske in druge razstave, orkester, pihalni orkester...

Samoupravno odločanje in obveščanje

V Donitu je bil prvi delavski svet ustanovljen leta 1950. Temu mejniku so sledili drugi pomembni samoupravni dogodki: združevanja in pripojitve, sprejemanje odločitev za naložbe, organiziranje delovne organizacije in tozdov skladno z Zakonom o združenem delu... V vseh tozdih in DSSS imajo delavske svete, skupno delo pa povezuje delavski svet delovne organizacije. V procesu demokratičnega odločanja imajo pomembno vlogo tudi družbenopolitične organizacije.

V Donitu za obveščanje že več kot 20 let izdajajo lastno glasilo, za samoupravno odločanje pa biltene in druga gradiva.

Sodelovanje s KS in DPS

Vsi Donitovi tozdi so tesno vpeti v delo KS, v krajih, kjer imajo svoje sedeže. Tako v sodelovanju z njimi in DPS

Kratek sprehod skozi Donit

Donit je bil ustanovljen 22. avgusta 1946 kot državno industrijsko podjetje Slovenije. Imenoval se je Tovarna tesnil Donit, sedež pa je imel v Medvodah. Takrat je bilo v podjetju 24 zaposlenih. Prvi direktor je postal Edo Bregar-Don. Ime podjetja so sestavili iz njegovega partizanskega imena Don in končnic besed gumi in azbest.

Leta 1947 so poleg tesnilnega materiala začeli izdelovati tudi avtomobilska tesnila, leta 1950 slojaste plastične mase, 1957. filtre in 1962. leta sintetična lepila. Vse našete proizvode so delali v Medvodah.

Leta 1965 se je Donitu pridružilo Splošno mizarstvo Medvode, leta 1970 tovarna sintetičnih smol in plastičnih mas Fenolit Borovnica (ki jo je ustanovil Don) in leta 1971 Pletilnica iz Sodražice. Svit iz Kamnika se je združil z Donitom leta 1976.

ma do leta 1965, ko se je pripojilo splošno mizarstvo Medvode. S pripojitvijo sosednjega podjetja je dobil Donit nove prostorske možnosti za širitev proizvodnje in spremljajoče dejavnosti. Že leta 1971 so dogradili večje skladišče in obrat lepil, dve leti zatem pa obrat za proizvodnjo filtrov. Leta 1975 so zgradili na Veliki loki pri Trebnjem novo tovarno za proizvodnjo avtomobilskih tesnil. Tudi v pridruženih tovarnah so zgradili nove obrate. Leta 1973 so v Pletilnici zgradili proizvodni obrat, v Fenolitu leta 1975 skladišče in začeli z gradnjo številnih novih prostorov ali pa začeli s posodabljanjem proizvodnje. V Plastorju v Križevcih so novo tovarno dogradili leta 1981, leto kasneje v Medvodah sežigalno napravo (in s tem rešili resen ekološki problem). Lani so namenu predali nova proizvodna obrata: v Pletilnici in Kemostiku.

Omenjenih je le nekaj večjih naložb, kajti posodabljanje proizvodnje in gradnja novih objektov je v Donitu način dela in življenja.

Donit danes

Donit je delovna organizacija, v kateri je enajst temeljnih organizacij (od tega tri skupnega pomena) in delovna skupnost skupnih služb. Delovna organizacija je članica sozda Kemija. V Donitu je zaposlenih 1950 delavcev.

Lastno znanje

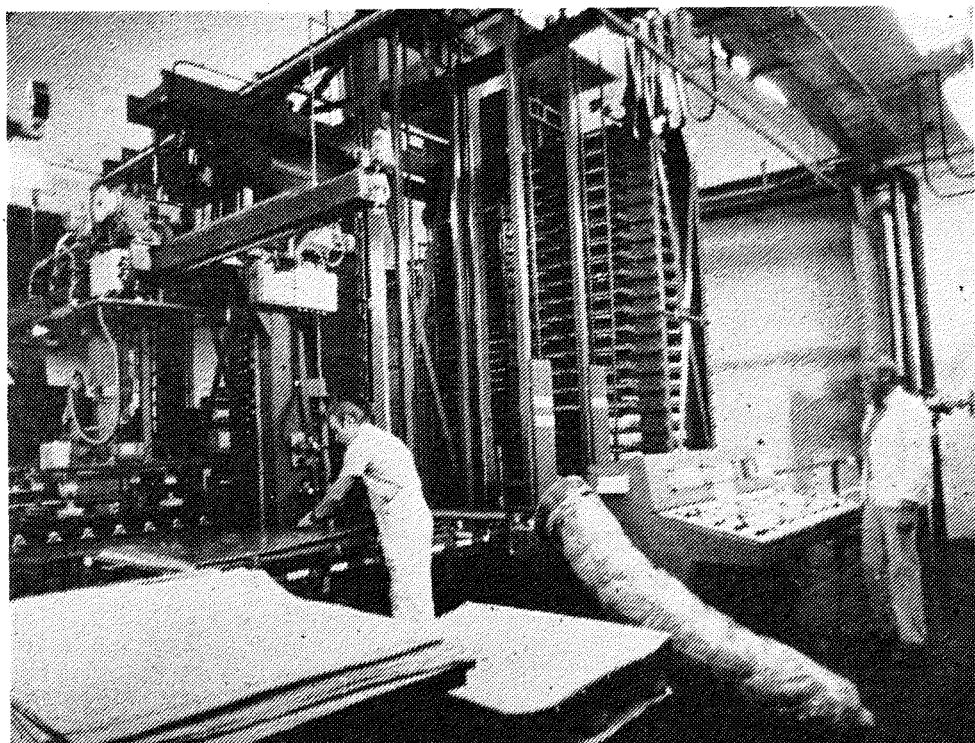
V Donitu ne poznajo tujih licenc, ampak se opirajo predvsem na lastno znanje domačih strokovnjakov. Donit je svojo tehnologijo celo izvažal: v Avstrijo, kjer je bila zgrajena tovarna filtrov, v Romunijo, kjer so zgradili tovarno tesnilnih plošč in drugim.

Družbeni standard zaposlenih

V vseh Donitovih delovnih okoljih imajo obrate družbene prehrane, za letovanje več kot 50 počitniških enot, organizirano rekreacijo in šport, rekreacijski oddih... Za stanovanjsko gradnjo

Naložbena dejavnost in rast tovarne

Prvi obrat so v Donitu zgradili leta 1947, nato pa so tovarno dograjevali postopoma

Edo Bregar-Don

Don je bil rojen leta 1918 v rudarskih Trbovljah, po poklicu pa je bil strojni tehnik.

O njem še danes krožijo številne anekdote, saj je bil izjemen in dinamičen človek. Najstarejši delavci Donita, ki so večinoma že upokojeni, so pripovedovali, da se je neljubim gostom v tovarni izognil tako, da je skočil skozi zadnje okno tovarne in peš odšel v hrib. Tako se je sicer izognil de-

nimo kakšnemu okrajnemu funkcionarju, ki ga ni želel srečati, vendar se je zgodilo, da ga je tak obiskovalec le videl. Posledice so občutili delavci, ki so se na primer zlagali, da ga že dva dni ni bilo v tovarni. Take in podobne anekdote pa ne gre pripisati samo Donu, ampak tudi razburljivim povojnim časom.

Don pa s svojo izjemno inventivnostjo ni vplival samo na Donitov proizvodni program (tesnilni materiali, tesnila, laminati, smole, bakelit), ampak tudi na proizvodnjo v drugih tovarnah. V tekstilni tovarni Medvode je pomagal pri snovanju proizvodnje brezkončnih filtrov, našel je pomembne tehnološke rešitve v tovarni celuloze in navsezadnje tudi v železarski industriji, kjer so imeli precejšnje težave, dokler niso začeli uporabljati Donitovega tekstolita.

Don je tragično preminil leta 1972.

rešujejo številne skupne probleme. Za razvoj krajev, kjer prebivajo delavci, poleg sredstev za zadovoljevanje skupnih potreb v DPS, name-

najo še dodatna sredstva za vzgojo in izobraževanje, za zdravstveno varstvo, šport in rekreacijo, komunalno opremo in za drugo.

Nekaj podatkov o Donitu

V prvem polletju letošnjega leta so proizvedli 13.350 ton. Celotnega prihodka je bilo blizu 16 milijonov. Na konvertibilno območje so izvozili za 6,25 milijona dolarjev (približno petino celotne proizvodnje). Čistega dohodka jim je ostalo 3.394.000 dinarjev – 102 odstotka več kot v lanskem prvem polletju.

Z mesečnim povprečnim netto osebnim dohodkom na delavca so se povzpeli na 101.175 din (ali: prek meje desetih starih milijonov).

Lotili so se nekaj večjih investicij: II. faze rekonstrukcije in modernizacije proizvodnje tehničnih laminatov (za impregnacijo), zgradnje novega razvojno-merilnega laboratorija, adaptacije nekdanjega medvoškega zdravstvenega doma za potrebe komercialne dejavnosti, izgradnje prototipne delavnice v tozd Pletilnice, dopolnitve kompresorske postaje v tozd Kemostik in še nekaterih.

Vse našeto priča o dinamičnem kolektivu in uspešni delovni organizaciji.

DONIT

DONIT KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE N. SOL. O.

KOMANDANTA STANETA 38, 61215 MEDVODE

TEL. (061) 611-106, TELEX 31365 YU DONIT

»Vsak dan sem hodila mimo krematorija«

Pogovor s Francko Uršičevo, našo sosedo, aktivistko NOB in interniranko

Že dolgo sva razmišljala, da bi se pogovarjala z gospo Uršičevo. Vedela sva, da je bila med vojno aktivistka in nato zaprta v taborišču. Na vrtu sva odrezala tri vrtnice, vzela beležki in svinčnike ter se odpravila v Šerčerjevo 22. Povzpela sva se po stopnicah. Ko sva pozdravila, nisva takoj povedala, zakaj sva prišla. Prijazna gospa Uršičeva nama je pomagala iz zadrege. Vprašala naju je, kaj bi rada. Takrat ni bilo več zadrege. Povedala sva, da bi se rada z njo pogovarjala o tem, kako je preživela vojno. Cvetja je bila vesela, potem se ji je pa zmrčil obraz.

Med vojno ste bili v partizanih zakaj in kdaj ste odšli?

»Ja, res je. Moj oče je bil kmet in zelo napredno usmerjen, saj je bil že pred vojno povezan s kamniškimi rodoljubi. Ko so se junija 1941 pri nas doma pojavili prvi oboroženi partizani, so nam razložili, kakšni vojaki so in proti komu se borijo. Prinesli so nam nekaj plakatov, na katerih je pisalo: »SMRT FAŠIZMU! NE

DAMO SE SELITI! ŽIVELA SVOBODA! SMRT IZDAJALCEM! Nas otroke so zadržali, da smo jih nalepili čim bližje Kamnika. Kasneje, tedaj sem bila stara sedemnajst let, smo take in podobne plakate sami pisali in jih razobešali. Postopoma smo iz Kamnika za borce nosili obleko in obutev, odeje, zdravila, hrano, orožje in ostali potrebni material, seveda tedaj že organizirano, po nalogu OF in mladinske organizacije.

V naši hiši je bilo mnogo sestankov, na katere so partizani klicali ilegalce iz Kamnika in drugod. Tedaj sem bila velikokrat na straži. Pri nas je bila partizanska javka. Januarja 1944. nas je nekdo izdal. Dobil smo sporočilo, naj takoj zapustimo dom. Nikoli ne bom pozabila očeta in matere, kako sta jokala, ko sta iz hleva spuščala govedo in prašiče.

Dodeljena sem bila v terensko četo kamniško-zasavskega odreda. Štiriindvajsetega februarja istega leta je bila četa izdana. Med krvavo borbo na Oklem pri Moravčah sem bila

ranjena skozi stegno desne noge in ujeta. Mnogi borci so se sami ubili. Od 120 borcev se jih je rešilo le dvanajst. Nemci in domači izdajalci so me pretepali, lasali in mi govorili veliko surovih besed. Ujetnike so nas odpeljali v kamniške zapore. Tu so nas zadrževali. Po enem mesecu so nas odpeljali v Begunje, kjer so me ponovno zadrževali in me brez sodbe obsodili na dosmrtni zapor. Slišala sva, da so vas zaprli v taborišče. V katerem taborišču ste bili?

»Poslali so me v žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Peljali smo se v živinskih vagonih. Bili smo skoraj brez hrane in vode.«

Kakšno je bilo življenje v taborišču in kaj ste tam delali?

»Tu so me ostrigli na balin, mi vzeli obleko in obutev. Dali so mi cikle na gole noge in rebrast obleko. Na rokavu leve roke sem nosila rdeč trak, kar je pomenilo politična jetnica, oznako J, kar je pomenilo Jugoslovanka in številko, ki se je več ne morem spomniti. Vem le še začetek 37 tisoč. V taborišču so bile jetnice vseh narodnosti. Zlasti veliko je bilo Židov, Ciganov, Rusov in Poljakov.

Delo je bilo zelo težko. Mokra, prezebljena in lačna sem bila. Ob vsakem vremenu sem vozila samokolnico s peskom. Nadzorovali so nas oborožene paznice in psi. Jetnice smo morale spravljati pesek iz ne-

kega močvirja. Vsak dan sem hodila mimo krematorija, kjer so sežigali še na pol žive ljudi.

Po štirih mesecih so nas neke noči premestili v podružnico Ravensbrück, Barth, pri Baltiškem morju blizu finske meje. Od celotnega transporta nas je neka nemška komisija izbrala le dvajst jetnic. Ocenjevali so zlasti velikost, moč nog in rok ter prstov na rokah. Imela sem malo sreče. Dodelili so me v kuhinjo, kjer smo kuhali za jetnice in jetnike, ki so že bili tukaj. Moški jetniki so bili zaprti v taborišču, ki je bilo v neposredni bližini našega. Tudi v kuhinji delo ni bilo lahko. Dan za dnem sem prenašala osemdeset kilogramov težke vreče, napolnjene z ovseno moko, krompirjem in drugim, seveda v dvojce.

Kakšna je bila hrana?

»Hrana je bila popolnoma zanič, skoraj v ničemer podobna hrani. Vsak dan sem dobila poleg črbe drobno rezino kot kamen trdega kruha. Ob treh zjutraj je prišla paznica po nas v blok in nas odvedla v kuhinjo. Za zapornike in zapornice sem prenašala težke kangle, napolnjene z mešano čorbo z zeljem, repo, korenjem in spinacem. To je bilo nezabljivo in zelo redko. Malokdaj se je našel kakšen krompirček.«

Kako so ravnali z vami?

»Bili smo le številke brez pravic. Z nami so ravnali nečloveško, neusmiljeno. Nekoč

sem ukradla dva krompirčka in ju dala v žep. To je opazila paznica. Za kazensko sem bila pet dni v bunkerju brez hrane, vode in odeje.«

Ste kdaj pomislili na beg?

»Na beg nisem nikoli pomislila, saj je bilo taborišče obdano z bodečo električno žico, visoko dva metra. Tiste, ki se jim je zmešalo in so hotele pobegniti, so zjutraj mrtve ležale pod žico ali pa so mrtve obvisle na žici.«

Ste bili zaporniki tesno povezani med samo ali je bilo kaj izdajalcev?

»Jugoslovanke smo bile med seboj tesno povezane. Predvsem smo se spoprijateljile z Rusinjami. Seveda smo imele tudi izdajalke, zlasti so bile to Ciganke in nekatere Poljakinje. Nanje smo bile pozorne.«

Kako in kje ste dočakali svobodo?

»To je dolga zgodba. Ob koncu aprila so nas jetnike esesovci peš vodili k Baltiškemu morju, da bi nas tam z ladjo potopili. (To smo kasneje izvedeli), ker se je bližal konec vojne. Hodili smo vso noč, sprejaj moški, zadaj ženske. Zeblo nas je in lačni smo bili, na smrt utrujeni. Od daleč smo slišali topove. Med potjo so mnogi omagali in za zmeraj tam obležali. Hodili smo mimo njih. Topovi so se oglašali vedno bližje nas. Bili so ruski in naši rabljali so se jih prestrašili ter zbežali. Nas pa so pustili na veliki planjavi. Bežali smo. Prišli smo do ruskih tankov. Ruski tankist, ki je spoznal, da smo Jugoslovanke, nam je dal kruha, kakršnega že dolgo nismo vi-

dele. Bile smo deležne tudi prijaznih besed.

Prišli smo v mesto Ribnitz. Tam so vihrale bele zastave (znak predaje). V tem mestu smo prvega maja dočakali svobodo. Volja do življenja je postala še večja. Neizmerna pa je bila želja vrniti se domov. Naše moči pa so bile tako majhne. Šli smo naprej. Lakoto smo si tešili s krompirjem, ki smo ga sličajno dobili.«

Kako ste se vrnili domov?

»Bilo nas je okrog dvajset Jugoslovank. Hodile smo skupaj. Izvedele smo, da je v Neubrandenburgu za jetnike zbirno taborišče, ki ga vodi mednarodni Rdeči križ. Šle smo tja. Tam smo čakale na transport, kajti za peš hojo domov se nismo mogle odločiti. Bile smo preveč izčrpane.

Domov sem prišla šele avgusta 1945. Peljali smo se s tovornim vlakom, ki je vozil zlo počasi. Tako smo potovali ves mesec.«

Kako danes gledate NOB?

»Danes ne gledam na NOB prav nič drugače kakor takrat. Zelo jo spoštujem. Prav gotovo danes ne bi hodili po naši lepi in dragi slovenski zemlji, če se njenim osvajalcem ne bi uprli.

Vsekakor se pa ne morem strinjati z nekaterimi nepravilnostmi, ki nam jih povzročajo posamezni predpisi. Tega res ne morem razumeti in mi je hudo.«

Za veliko spoznanje bolj bogata sva se poslovala od prijateljke gospe Uršičeve in se ji zahvalila za vse, kar nama je povedala.

SABINA KRAGL IN
PRIMOŽ CONRADI, 6. b
OŠ Slavko Šlander, Celje

JESENSKI KOTIČEK ZA POEZIJO

Neža Maurer

Zlati copati

Pride oktober –
zajce zazebe v podplate.
Pride oktober –
že jim drevesa
sešijejo zlate copate.
Mehki copati
kakor cekini zvenijo,
– zares so zlati –
zato jih zajci sezujejo,
kadar bežijo.

Iz oktobrskega Kurirčka

Vaši dopisi

Iz Ajdovščine

Planinski srečno mi je odmeval v ušesih

Doslej sem po planinah zelo malo hodil, vendar o njih precej vem iz tatovih pripovedovanj, ki je po gorah hodil že zelo veliko.

Večkrat mi je pripovedoval o lepota gora, veliko tega pa sem lahko tudi videl na barvnih diapozitivih, ki jih je posnel na svojih turah. Ob slabem vremenu pa znajo biti gore tudi zelo neprijetne. »Ljudje po planinskih poteh in v kočah pa so vedno prijazni, čisto drugačni kot v dolini«, je povedal tata. V gorah se nobeno srečanje ne zdi prvo, ampak kot da bi se srečali sami stari prijatelji in znanci.

Kako prijazni in tovariški so ljudje v planinah, pa sem lahko spoznal tudi sam ob nedavnem vzponu na Triglav. Čeprav je bilo vreme

grdo in je bilo ljudi malo, takih dogodkov ni manjkalo.

Po poti navzgor smo srečali dva Nemca, ki sta se vračala v dolino. Pozdravili smo se in si zaželeli srečo. Še posebej lepo se mi je ob tem zdelo, da sta tujca pozdravila po slovensko. Vsak izmed njiju je pozdravil vsakega izmed nas in obratno! Zato sem si zastavil nalogo: koliko besedic srečno je izgovorjenih ob srečanju petih ljudi? Naštel sem jih dvanajst.

Z lastnikom treh pridnih konjičkov, ki nosijo hrano iz Trente na Dolič, pa smo ob srečanju kramljali kot stari prijatelji. In tudi konjički so nas prijazno ovohavali.

Tudi ko smo prispeli v koč na Dolič, sem videl, kako ljudje drug drugemu pomagajo. Spraševali so se za

poti, vreme in še marsikaj. Cisto drugače kot v kaki gostilni v dolini, kjer se le redko kdo zmeni za gosta pri sosednji mizi!

Nas pa so pustili na veliki planjavi. Bežali smo. Prišli smo do ruskih tankov. Ruski tankist, ki je spoznal, da smo Jugoslovanke, nam je dal kruha, kakršnega že dolgo nismo vi-

kako je prišlo do tega, da je tata rekel, da sem bil prvič na Triglavu. Za nagrado so mi takoj dali bombon in me vprašali, če sem bil krščen. To seveda pomeni, če sem jih na vrhu dobil z vrvo po zadnjici. »To pa ne,« sem rekel, »nisem se pustil.« Tako sem se torej kmalu

Oktobrski Kurirček

Boris A., urednik, ki se rad igra, je za oktobrsko številko »svojega« Kurirčka napisal uvodnik, ki nas vabi in poziva k igri. »Igrajmo se z igračami, s prijatelji, z besedami«, pravi, »kajti igra je naj-

ogledamo in preverimo, ali s svojo vsebino ustreza pozivom k igrivim počutjem.

Naj kar takoj povemo, da ob večini sestavkov, naj se jim reče zgodbe, pesmi, sestavki ali rubrike, tokrat te igrive vne ne doživimo scela. Nekam preveč resnobni in poučni so in premalo taki, da bi zanetili iskre bralčeve radosti že na prvi mah.

So pa seveda izjeme. V verzih Neže Maurerjeve o mehkih in zlatih oktobrskih copatih, ki jih drevesa sešijejo zajcem, da jih ne bo zeblo v copate, zazveni nekaj teh zlatih cekinov. In v Partljičevem kramljanju, ki se duhovito poigrava s spomini, na čas »kadar se mačke ženijo« – to pa je bil in ostal zlasti čas spominov na otroštvo, ki je bilo ena sama igra in obenem »tekanje za napačno muco...« ali pa tudi ne.

Vmes, med zgodbami in »rubrikami«, je tudi nekaj prav imenitnih risb. Imenitne se nam zdijo predvsem upodobitve »mojega sveta domišljije« (kot ga vidi Patricia Ferč iz 6.a v Dobravljah, in še posebej upodobitve Janeza Gregorčiča iz 5.b kranjske osnovne šole Simona Jenka) – »Potovanje v domišljijo«, ki se mu prav radi prepustimo in ob njem tudi sami uživamo.

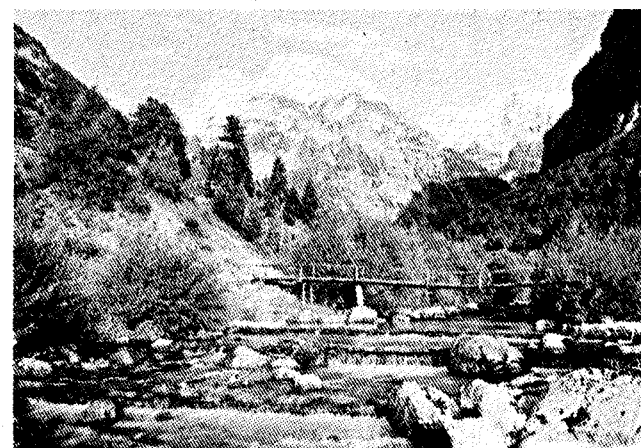
V. Konjar

bolj pristen človeški odnos do sveta« in še več: »igra je tovarštvo, igra je ljubezen, igra je življenje...»

Zatorej – igraymo se!

Nam, ki se z urednikovimi spoznanji strinjamo, ne preostane nič drugega, kot da si snopč oktobrskega Kurirčka, ki se s »sprednjico« in »zadnjico« povzpne na 32 polnih in pisanih strani,

vrnila sta nama enako uslugo.

Ko smo sestopili, smo srečali neko družino, ki je šele lezla proti Triglavu. Zopet smo se pozdravili in ne vem,

tudi sam prepričal o resničnosti tatovih trditvev, da so vsi ljudje v planinah dobri prijatelji.

ALEKSEJ ŠINIGOJ, 7. b
OŠ Boris Kidrič, Ajdovščina

Iz Artič

Celjski obrtni sejem

Celjski sejem je za malenkost boljši od lanskega. Razstavljene so gobe (strupene in užitne), veliko vrst računalnikov, tiskalnikov, kasetnikov in disketnikov. Razstavljeno je tudi orodje, hrana, igrače, rože... Najraje sem si ogledovala konfekcijo in pohištvo. Nekaj izdelkov razstavljajo tudi zdomci. Skratka, veliko paše za radovedne oči!

ANUŠKA MOTORE, 7. a
Nov. krožek
OŠ Artiče

Osmošolci na zaključni ekskurziji

Pri nas je že nekajletna navada, da gredo osmošolci na izlet že v začetku šolskega leta. Iz Dobove smo potovali z vlakom in na koncu še z avtobusom do Rovinja. Vreme nam je bilo zelo naklonjeno, saj smo preživeli nepozabne dni, čeprav se že vse skupaj tudi na morju nagiba že k jeseni.

Kar malo važni smo se pojavili med sošolci, ki so zavistno opazovali naše zagorele obraze.

NATAŠA ŠTARKL, 8. r
OŠ Artiče

Na »Veseli jeseni«

Člani hortikulturnega krožka smo se tudi letos odpravili na izlet. Prisluzili smo si ga z prizadevnim delom v preteklem letu. Odločili smo se za Pohorje.

Peljali smo se z gondolo, naprej pa smo šli peš do stolpa. Ogledali smo si vse lepote Maribora. Železničarski dom nas je bil žalost razočaral, saj je bil zaprt. Popoldne smo odkrili v Mariboru »Veselo jesen«, na kateri nas je seveda najbolj pritegnil Luna park. Ogledali smo si tudi ribnike in mariborski akvarij. Dan je bil kar naporen, a lep, ni kaj!

MOJCA MOLAN, 7. b
OŠ Artiče

Kompasove igre v Čatežu

Pomerila so se ekipe iz Čateža in Slovenskih Konjic. Razen tega je bila pripravljena tudi kulinarčna razstava kmečkih jedi. Pripravili so jo predstavniki Turističnih društev iz Artič, Pišec in Čateža. Popoldne so se odvijale športne igre, zvečer pa je bila dobra glasba in bogata modna revija. Najbolj smo bili seveda veseli drugega mesta artiških gospodinj na kulinarčni razstavi.

NATAŠA ŠTARKL, 8. r
OŠ Artiče

Frančiška Dienstman

Aprila smo se v Idriji poslovali od Frančiške Dienstman, rojene Likar 1913. leta v Idriji. Med NOB sta bila oba z možem opredeljena za OF. Februarja 1943. leta je njen mož še z drugimi možmi s Cegovnice, kjer sta živela, pobegnil k partizanom. Zatem so sledile preiskave. Njo so z majhnima otrokoma izgnali iz stanovanja. Mož je bil na Dolenjskem ujet in zaprt v tržakih zaporih, ona pa je delala naprej z ostalimi ženami na terenu. Prenašala je hrano, obleko in drugi material na javke za partizane. Bila je članica ženskega odbora Cegovnice, kasneje tudi njena predsedica z ilegalnim imenom Matevžka. Dvakrat je bila aretirana. Za zasluge med NOV je bila maja 1945. leta sprejeta v KP, odlikovana z medaljo zaslug za narod, prejela je občinsko priznanje ZZB Idrija.

Maksimilijan Makovec

V Šmarju na Vipavskem smo se junija poslovali od Maksimilijana Makovca, rojenega 1912. leta na Vrtočah. Leta 1941 je služil redno italijansko vojsko. Potem so ga Angleži zajeli in se 1943. leta pridružil četrti armadi, s katero se je bojeval vse do Trsta. Imel je čin podoficirja je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

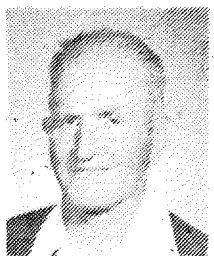
Marija Bricman

Konec junija smo se na pokopališču v Podkrajju pri Velenju poslovali od aktivistke in sodelavke NOG Marije Bricman, po domače Metleske mlinarice iz Šoštanj, ki je imela svoj mlin in hišo vedno odprto za kurirje, ilegalce in partizane, da so pri njej dobivali razne podatke in vse, kar so potrebovali. Najtežje ji je bilo ob kapitulaciji, ko se je umikajoča sovražna vojska na njenem terenu razoroževala in odlagala orožje.

Viktor Vidmar

Na pokopališču v Idriji smo se v začetku letošnjega leta poslovali od Viktorja Vidmarja, rojenega 1912. leta. Za cilje NOB se je opredelil že na vsem začetku. Do marca 1943 je bil podporni član OF, nato je bil mobiliziran v delavski bataljon. Septembra 1944 se je priključil Vojkovi brigadi. Prav v tem času se je ustanavljala godba na pihala pri 31. diviziji in k njej je bil poslan za godbenika. Za zasluge med NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

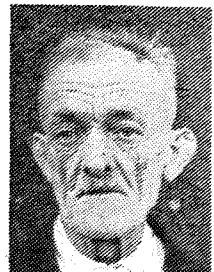
Franc Uršič

Maja smo se na kamniških Žalah poslovali od aktivista in člana ZB Franca Uršiča, rojenega 1914. leta iz Volčjega potoka pri Kamniku. Za NOG je začel delati jeseni 1941. leta, zaradi boleznih pa je moral delo na terenu opustiti.

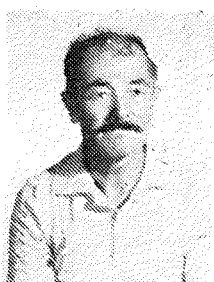
Marija Eberl

Julija smo se na zagorskem pokopališču poslovali od žene predvojnega komuniste Poldeta Eberla, Marije Eberl. Izseljena je bila v različna taborišča v Nemčiji, kjer ji je en sin umrl. Domov se je vrnila po vojni.

Karel Koren

Letos spomladi smo se poslovali od člana ZB Zagorje, Karla Korena, rojenega 1901. leta. V letu 1943. je podpiral OF, vse dokler se ni aktivno vključil v partizane. Ker je bil rahlega zdravja, je bil dodeljen delovni brigadi na osvobodjenem ozemlju v Črnomlju. Od njega smo se poslovali na zagorskem pokopališču.

Cveto Hvala

Sredi marca smo se na idrijskem pokopališču poslovali od Cveta Hvala, rojenega v Doleh 1919. leta. Leta 1939 je bil vpoklican v italijansko vojsko in že naslednje leto je bil ujet. Z drugimi ujetniki je bil poslan v Egipt in Libijo, kjer so čistili minska polja vse do 1943. leta, ko se je odločil za NOVJ. Dodeljen je bil artiljerijski enoti. Iz Afrike je odšel s svojo enoto v Bari in preko morja na otok Vis. Udeležil se je bojev za Mostar in Knin in preko Dalmacije je prišel 4. maja 1945. leta s svojo tankovsko enoto v Idrijo. Nato je nadaljeval pot za osvoboditev Koroške. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Matija Koritnik

Junija smo se na pokopališču v Podnanosu poslovali od borca Matije Koritnika, rojenega 1920. leta. Že kot mlad fant je okusil vso nemoč zatiranja, zato ga že kmalu srečamo med borci Dolomitskega odreda, kjer je bil do konca vojne in bil odlikovan.

Zdravko Albreht

V Podkrajju pri Velenju smo se julija poslovali od našega člana Zdravka Albrehta, rojenega 1928. leta v Topolšici. Kot 16-letni se je vključil med borce NOB v 7. korpus 2. armade. V JLA je ostal do demobilizacije do avgusta 1945. leta kot inendant, nato pa se je zaposlil v tovarni usnja v Šoštanju. Leta 1975 se je invalidsko upokojil.

Jernej Jereb

Rodil se je 1907. leta v Šmarci pri Kamniku. Od njega smo se poslovali januarja na pokopališču v Homcu. Septembra 1941. leta je začel sodelovati z NOG, v NOB pa se je aktivno vključil 1942. leta. Za svoje delo je prejel priznanja in odlikovanja.

Julka Benedičič

Maja smo se v Lescah poslovali od Julke Benedičič. Rodila se je leta 1900 v Zalem Logu nad Škofjo Loko. Zelo zgodaj sta ji umrla starša, zato je morala za pastirico. Pozneje se je zaposlila v Lescah pri gostilničarju Olipu, ki je bil pripadnik NOG, zato se je tudi sama opredelila za boj proti okupatorju. S konjem je Julka veliko prevajala pivo po okoliških vaseh in tudi potreben material za partizane, za kar je bila odlikovana.

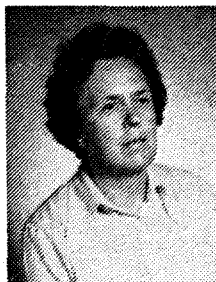
Barbara Starovasnik-Barbka

Junija smo se na pokopališču v vasi Podlipnik poslovali od Barbke Starovasnik, aktivistke NOB in predane borke. Njena 81 let dolga življenjska pot je bila bogata in neutrudna. Rodila se je v vasi Podlipne. Komaj ji je bilo 14 let, ko je prišla na grad Bokalce za sobarico. Leta 1942 je dobila redno zaposlitev v Opekarnah na Brdu. Takoj se je povezala s PF, tako v Opekarni, kakor tudi na terenu. Najodgovornejše naloge pa je nosila spomladi 1943., ko se je zaradi težke situacije iz Dolomitov moral umakniti Dolomitski odred. Barbka je ostala na terenu kot članica rajonskega odbora OF Dobrova z izredno težkimi nalogami. Ob strani so ji stali člani RO, saj so se večinoma shajali na njenem domu. Prav nič manjši ni bil njen delež v osvoboditvi domovini. Z bogatimi organizacijskimi izkušnjami se je lotila velikega dela obnove domovine.

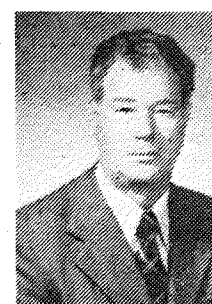
Alojz Kranjc

Julija je umrl Alojz Kranjc. Rodil se je 1911. leta v Vrhovem. Ker je živel na območju, kjer je okupator izseljeval, je tudi njega prizadelo od 1941. do 1943. leta. Nato je bil interniran, kasneje pa se je vključil v Dolenjski odred. Od njega smo se poslovali v Zagorju.

Jožica Bizjak

V Idriji smo se lani poslovali od Jožice Bizjak, rojene Vidmar 1923. leta v vasi Gozd pri Colu. Med NOB je vsa njena družina delala za OF. Sama je bila članica SKOJA in opravljala dolžnosti sekretarke mladinske organizacije na vasi. V boju za Sinji vrh so vso njeno družino postavili ob zid, da jih ustrelijo, le golo naključje jih je rešilo. Očeta so Nemci pretepli, da je kasneje zaradi posledic umrl. Njen brat je padel tik pred osvoboditvijo kot borec jurisnega bataljona 9. korpusa. Po vojni je še naprej opravljala dolžnost mladinske sekretarke na vasi.

Stanko Čehovin

V začetku aprila smo se na šempetškem pokopališču poslovali od Slavka Čehovina, starega 64 let. Odraščal je v svojem rojstnem kraju Brancici. Leta 1939 je bil poklican v italijansko vojsko, kjer je bil vse do 1942. leta. Februarja 1943. je med prvimi primorskimi fanti, ki je odšel v partizane na Dolenjsko. Priključil se je Serčerjevi in nato Tomšičevi brigadi, bil je borec 15. divizije, mitraljezec in komandir voda. Januarja 1944 je postal član KPJ. Za zasluge med vojno in je prejel medaljo za hrabrost in orden zaslug za narod. Po vojni je ostal v JLA v coni B. Leta 1946 je odšel v organe za notranje zadeve, kjer je bil komandir milice in opravljal še druge odgovorne naloge, vse do upokojitve. Tudi za povojno delo je prejel več priznanj, med drugimi tudi orden republike z bronastim vencem.

Ignac Cimprič

Na homških Žalah smo se januarja poslovali od borca NOV Ignaca Cimpriča, rojenega 1909. leta iz Šmarce pri Kamniku. Od meseca junija 1944. leta pa do konca vojne je bil v Belokranjskem odredu.

Lojze Lutman

Julija smo se na šempetškem pokopališču poslovali od rezervnega kapitana 1. razreda Lojzeta Lutmana. Rodil se je pred 73 leti in še kot otrok občutil izgnanstvo v Avstrijo. Po vrnitvi domov se je v Gorici izučil za vrtnarja. Ta poklic je opravljal vse do 1939. leta, ko je odšel na služenje italijanske vojske. Kot številni primorski fantje, je bil tudi on že 1940. leta mobiliziran v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je pridružil 3. prekomorski brigadi in konec 1943. prispel v domovino. Premješčen je bil v Liško brigado, s katero se je bojeval za osvoboditev Beograda in na Sremski fronti. Bil je komandir baterije. Za zasluge je prejel tri visoka vojaška odlikovanja. Po vojni je postal komandant artiljerijske divizije v Gospiću, Karlovcu, Zagrebu in Bjelovaru. Leta 1957 se je upokojil. Tudi po tem je bil družbeno in politično angažiran.

Stanko Bolčič

Julija smo se na koprskem pokopališču poslovali od Stanka Bolčiča, rojenega v Prešnici pri Kozini. Septembra 1943. leta je stopil v partizane v tretji Istrski bataljon. Leta 1944 pa je postal partizanski učitelj. Po vojni je opravljal pomembne upravne in družbenopolitične dolžnosti. Kot vojaški vojni invalid je vsa povojna leta veliko truda posvetil razvoju invalidskega športna v občini Koper. Za zasluge med NOB in za povojno delo je prejel več vojaških in delovnih odlikovanj.

Ivan Rozman

Na kamniških Žalah smo se januarja poslovali od borca NOV Ivana Rozmana, rojenega 1922. leta iz Šmarce pri Kamniku. Za svoje delo je bil odlikovan z ordenom zaslug za narod 3. stopnje.

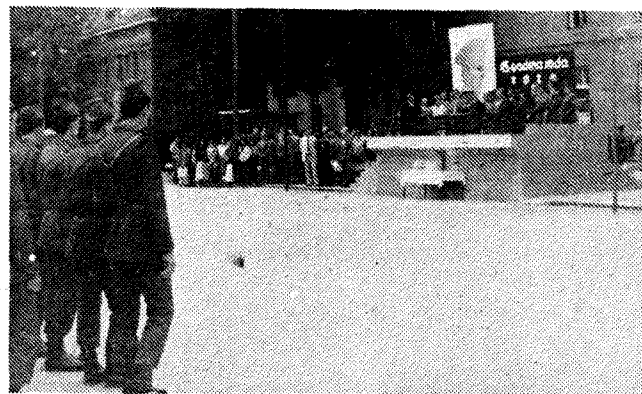
Vezisti so praznovali

Vezisti naših oboroženih sil so slovesno proslavili 26. september dan, dan svoje zvrsti. Ta dan je namreč minilo petinštirideset let od zgodovinskega zasedanja v Stolicah, kjer so postavili temelje poveljevanja in vodenja v partizanski vojski.

V naši republiki je bila osrednja proslava ob dnevu vezistov v ljubljanski vojašnici Ljubo Serčer, ki so se je poleg vojakov in starešin te vojašnice udeležili tudi poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Svetozar Višnjič, predstavniki garnizije Ljubljana, slovenskega družbenopolitičnega življenja, PTT, mladine, s katero sodeluje mladinska organizacija te enote JLA in pa predstavniki

ki sekcije kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

Po uvodnih, nagovorih Svetozarja Višnjiča in Joze Kukovice so najboljšim vojakom podelili značke z gled-

nega vojaka in pohvale ter knjižne nagrade starešinam in civilnim osebam na službi v JLA za njihovo delo.

Ob koncu pa je vezistom ob njihovem prazniku čestital tudi predsednik sekcije vezistov in kurirjev NOV Ivan Pivk.

B. K.

Dom borcev Istrskega odreda v Brezovici

Skupnost borcev Istrskega odreda je na svojem zasedanju v Kozini 20 septembra letos sprejela sklep, da bo poiskala vse možnosti, da bi se ta dom v Brezovici čimprej dogradil. Dom je zrastel na ruševinah nekdanje šole, ki se je že skoro porušila. Pri gradnji pomagajo vaščani in ni jim žal ne časa ne truda.

Odbor pa je bil na tem sestanku navdušen nad tem, da je skupščina Sežane pokazala toliko razumevanja za gradnjo, saj bo v

domu imela svoj prostor vaška mladina in trgovina. V nadstropju pa naj bi se zgradilo nekaj sob za potrebe borcev in drugih obiskovalcev tega lepega kraja. Ta dom bo lep spomenik na čas borbe brkinskega ljudstva za svobodo.

Lepo bi bilo, da bi tudi kakšna druga občina pomagala pri obnovi teh vaških šol in jih namenila mladini in vaščanom kot kulturni dom.

Milan Cirk

Izolčanke – republiške prvakinje v balinanju

Nekatera društva upokojencev iz naše republike so pred tremi leti predlagala ZDU Slovenije – športni komisiji, da bi sodelovale v balinanju tudi upokojenke. Ta šport jih je zelo privlačil. Kaj kmalu so začele prihajati na balinišče in se učiti pravila igre. Nekaj mesecev po tem so začele tekmovali. Prva srečanja so bila v Laškem, Kamniku in na Obali.

Letos so se pomerile že tretjič v republiškem tekmovanju. To srečanje, ki je potekalo pred dnevi v Postojni je bilo

nadvse zanimivo. V tem kraju so namreč športni objekti pokriti in res moderno urejeni. Postojnčani – upokojenci pa kaj radi sodelujejo pri takih velikih prireditvah.

Devet ekip – četvork tekmovalk – sta v Postojni pozdravila predsednik DU žmitek in predsednik športne komisije Slovenije Batagelj. Zazelela sta veliko športnih uspehov.

Čeprav je bilo tekmovanje časovno omejeno, so se igre zaključile pozno popoldne.

V finale so prišle tekmoval-

ke iz Izole in Laškega. Igra je bila zelo borbena. Zmagale so upokojenke iz Izole, drugo mesto pa so zavzele Laščanke. Sledijo Koper, Postojna, Pivka, Jesenice, Maribor, Kamnik in Ljubljana-Vič.

Zanimivo je, da je balinanje zelo privlačno, toda da so ga pred vojno poznali le na Primorskem in v okolici Ljubljane. Drugod ta športna panoga ni bila razvita.

Povejmo še to, da je bila organizacija tekmovalja zelo dobra.

Vinko Bovcon

Sora pri Medvodah

Krajani te krajevne skupnosti v občini Ljubljana Šiška v spomin 18. septembra 1934, ko je v škofiškem dvorcu v Goricanah bila pokrajinska konferenca KPJ za Slovenijo, praznujejo krajevni praznik. Letos so ga proslavili z vrsto prireditev in proslav. Zaključna prireditev je bila na kopališču v Sori s tekmovanjem gasilskih društev Škofja Loka, Žabnica, Medvode-Preska, Zbilje, Kočevje in Sora v gasilskih veščinah. Pri tem tekmovalju so bili najbolj uspešni domači gasilci, ki so bili tudi organizatorji tega tekmovalja. Zaključna prireditev je bila povezana s pestrim kulturnim programom, na katerem so sodelovale domače kulturne skupine.

Organizatorji tega praznovanja zaslužijo vse priznanje, saj so se pošteno potrudili da bi čimbolj svečano proslavili svoj praznik.

Viktor Dragoš

V spomin nedolžnih žrtev

Krajani krajevne skupnosti Kostanjevica na Krki praznujejo te oktobrske dni svoj praznik.

Pred trinštiridesetimi leti, 21. oktobra 1943, je sovražnik zverinsko ubil trinštirideset talcev.

Prireditve v počastitev krajevnega prznika so se začele v soboto, 27. septembra letos, s tekom po ulicah Kostanjevice. V vseh kategorijah pa je nastopilo več kot dvesto tekmovalcev iz vse Slovenije. Isti dan pa so potekala tudi tekmovalja v namiznem tenisu.

Do konca oktobra se bodo zvrstile številne prireditve, tako športne kot kulturne.

Odprli bodo tudi nove prostore Gozdnega gospodarstva Brežice in nove proizvodne prostore SOP Krško

tozd Kostanjevica. Namenu bodo izročili še tri posodobljene ulice.

B. K.

V krajevni skupnosti Slovenj Gradec so praznovali

V nedeljo so v krajevni skupnosti Slovenj Gradec zaključili praznovanje. Na svečani seji skupščine krajevne skupnosti Slovenj Gradec je spregovoril predsednik skupščine krajevne skupnosti tov. Vinko PUŠNIK.

Svečane seje so se udeležile delegacije pobratenih krajevnih skupnosti iz Gornjega Milanovca in Bjelovarja ter predstavniki družbenopolitičnih skupnosti občine in sosednjih krajevnih skupnosti. V slavnostnem govoru je predsednik skupščine krajevne skupnosti orisal delo in življenje v krajevni skupnosti Slovenj Gradec in nakazal izredne uspehe v zadnjih petih letih.

Občani v krajevni skupnosti praznujejo svoj praznik v spomin na dogodke naše ljudske revolucije, ko je okupator začel z vsemi silami germanizirati mesto Slovenj Gradec, strahovati in izseljevati zavedne krajanje. Praznujejo ga v spomin, ko so se zavedni krajanje, komunisti in skojevci odločno uprli okupatorju. Začelo se je snovanje gibanja OF slovenskega naroda, hkrati pa čas, ko so padli naši prvi talci, skojevci in komunisti. V nadaljevanju govora je predsednik spregovoril o uspehih zadnjih petih let. Uspešnost gospodarjenja je za krajevno skupnost težko ločevati od pokazateljev celotne občine, saj ta predstavlja po številu organizacij združenega dela in s tem po številu zaposlenih večji del gospodar-

skega potenciala občine. Če pa le poskušamo oceniti rezultate dela v tem prostoru, lahko ugotovimo, da so bili ti v preteklem letu v pretežnem številu delovnih organizacij nad resolucijskimi cilji, čeprav v določenih delovnih sredinah ni šlo brez težav. Z vključevanjem novih programov se je povečal tudi konvertibilni izvoz. Povečala se je produktivnost dela in s tem tudi realni bruto dohodek. Nekoliko neugodna je bila gospodarska situacija v prvem letošnjem tromesečju, vendar ne kritična. V zadnjih mesecih pa se stanje hitro izboljšuje. Se nadalje pa se bo treba truditi za še hitrejši razvoj gospodarstva. Ob letošnjem prazniku krajevne skupnosti niso bili odprti novi objekti, a vseeno lahko ugotovimo, da se je v tem času naš prostor spreminjal, bogatil z novimi dosežki. Uspeli smo zgraditi sodobno avtobusno postajo, obnovili letno kopališče, uredili Park narodnih herojev, uredili in zazelenili mestno središče in zasadili preko 400 novih dreves. Obnovljeni so bili mnogi trgovski lokali in fasade na Glavnem trgu. Te dni bomo predali namenovo novo pošto in na ta način povečali število telefonskih priključkov za 2000 priključnih mest. Zaključujejo se dela pri obnovi hotela v Slovenj Gradcu, nadaljujejo pa v toplifikaciji mesta.

V prihodnjih letih nas v krajevni skupnosti čaka še veliko

dela. Dograditi moramo mestni vodovod, zgraditi čistilno napravo, obnoviti dotrajane cestne površine. Izvedba teh del bo zahtevala sodelovanje širše skupnosti in združenega dela. Čimveč pa bomo morali prispevati tudi sami. Že v prihodnjem letu bomo razpravljali o uvedbi četrtega samoprispevka.

Še nadalje si moramo prizadevati in utrjevati ter dograjevati samopravo razvijati socialistične morale, občutek družbene odgovornosti pa še povečati. Le z doslednim uresničevanjem teh načel bo naša krajevna skupnost postala dejansko temeljna nosilka samouprave in vsega družbenega življenja v njej, je poudaril predsednik skupščine KS Vinko Pušnik.

Ob tej priložnosti so mu kot dolgoletnemu družbenopolitičnemu delavcu v krajevni skupnosti podelili plaketo. Priznanja za delo na področju splošnega ljudskega odpora pa so prejeli Tone Gostenčnik, za delo na področju krajevne samouprave Janez Kožuh in za razširjanje bralne kulture Knjižnica Ksaverja Meška v Slovenj Gradcu. Predstavniki Turističnega društva Slovenj Gradec pa je krajevni skupnosti Slovenj Gradec izročil plaketo Turistične zveze Slovenije za dolgoletno in uspešno delo pri krepitvi in razvoju turizma v Sloveniji.

Adolf Ankon

Vabila

V spomin na zborovanje aktivistov Okr. grosupeljskega in novomeškega okrožja, ki je bilo 2. in 3. oktobra 1944 v Črmošnjicah bomo 4. oktobra 1986 ob 11.00 uri odkrili na gasilskem domu, kjer je bilo zborovanje, spominsko ploščo.

K slovesnemu odkritju vabimo družbenopolitične organizacije Dolenjske in Bele krajine, domačine iz Črmošnjic in okolice. Se posebej pa v Črmošnjice vabimo vse živeče udeležence zborovanja aktivistov OF, ki je bilo oktobra 1944.

Z avtobusne postaje v Novem mestu bo ob 10.00 uri peljal v Črmošnjice poseben avtobus.

Občinska konferenca SZDL in Skupščina občine Novo mesto

Odbor skupnosti borcev prve inženirske brigade 7. korpusa vabi borce svoje enote in borce inženirske čete 18. divizije, zlasti tisti, ki so gradili aprila 1945 most čez Kolpo v Brodu na Kolpi, da se udeležijo odkritja spominskega obeležja. To bo postavljeno prav tam, kjer je bil most.

Odkritje bo v soboto, 4. oktobra 1986 ob 12. uri na Brodu na Kolpi.

Odbor skupnosti borcev prve inženirske brigade

Krajevna organizacija ZB NOV Križe pri Trziču vabi na praznovanje krajevnega praznika štirih Krajevnih skupnosti, t.j. Križe, Pristava, Sebenje in Senično.

V soboto, 4. oktobra, bo slavnostna seja vseh štirih Krajevnih skupnosti v šoli Kokrškega odreda v Križah, ob 18. uri. V nedeljo, 5. oktobra, bo zaključek ob 11. uri v partizanski vasi Gozd, kamor vabimo na srečanje borce Kokrškega odreda in ostalih enot ter člane, kakor tudi mladino in občane.

Krajevna organizacija ZB NOV Križe

Krajevna organizacija ZB NOV Križe in DPO prirerjajo v nedeljo, 5. oktobra 1986 ob 11. uri v Gozdu proslavo ob 42. obletnici požiga vasi Gozd. Vabimo vse borke in borce, ki so se bojevali na tem območju.

KRAJEVNI ODBOR ZVEZE BORCEV NOV KRIŽE

Vabimo vse mladinke in mladince Selške doline in okolice, da se udeležijo srečanja mladine 11. oktobra 1986 ob 15. uri v menzi Reya Vide v Zeleznikih.

Srečanje bo ob vsakem vremenu.

Avtobus iz Škofje Loke pelje ob 14.10, povratek pa je iz Zeleznikov ob 19.30.

Stroške srečanja prevzame vsak udeleženec sam.

ODBOR MLADINKE IN MLADINCEV

SELŠKE DOLINE IN OKOLICE

Jubilejno srečanje borcev in bork 30. in 31. divizije NOVJ

Oktobra letos mineva 43 let, kar so bile na Primorskem in Gorenjskem ustanovljene slavne partizanske divizije. »Goriška« s končno zaporedno številko in imenom 30. divizija NOVJ in »Triglavska« s končno zaporedno številko in imenom 31. divizije NOVJ.

Ustanovitve omenjenih divizij je omogočila masovna vstaja primorskega in ostalega ljudstva ob kapitulaciji fašistične Italije, ko so zrasle nove čete, bataljoni, brigade in končno omenjene divizije. Mnogo so jih okrepile tudi vrste raznih internirancev in vojnih ujetnikov, ki so se rešili iz raznih italijanskih taborišč in takoj vključili v boj proti novemu nacističnemu okupatorju na Primorskem.

Diviziji sta bili tudi temelj za ustanovitev slavnega 9. korpusa NOVJ. Operativno območje 9. korpusa pa je zajemalo celotno Primorsko in še Gorenjsko.

Ob zaključnih operacijah za osvoboditev naše domovine so enote 9. korpusa skupaj z divizijami 4. armade osvobodile celotno etnično ozemlje na zapadnem delu SR Slovenije z Trstom, Gorico, Tržičem in Benečijo.

V spomin na tiste slavne dni organizirajo domicilni odbori 30. in 31. divizije tovariško srečanje nekdanjih borcev in bork z njihovimi družinami v domu JLA v Ljubljani.

Srečanje bo 11. oktobra, ob 15. uri, v prostorih obeh velikih sal v domu JLA v Ljubljani.

Za vedro razpoloženje bodo poskrbeli orkestri JLA, postrežba pa bo po želji naročnikov ob zmerni ceni.

Vabljeni so vsi borci in borke omenjenih divizij z družinami, da v prijetnem vzdušju poživijo spomine in tovarštvo iz NOB.

Domicilni odbori 30. in 31. divizije.

Akcija za odkup Linhartove rojstne hiše v Radovljici

Že lani sproženo pobudo občinske skupščine Radovljica, ki se ji je pridružila tudi Kulturna skupnost Radovljica za akcijo odkupa in obnovitve ter revitalizacije rojstne hiše začetnika slovenske dramatike in prosvetitelja Antona Tomaža Linharta v starem delu Radovljice, so podprli tudi člani sveta radovljiške krajevne skupnosti. Na zadnji seji dne 23. 9. 1986 je svet krajevne skupnosti Radovljica namreč soglasno sprejel sklep, da bo prevzel nase akcijo zbiranja finančnih sredstev za odkup in ureditev Linhartove hiše in da bo v ta namen odprl poseben žiro račun, na katerega bodo lahko vplačali svoje prispevke vsi občani in delovni ljudje, OZD, SIS, družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične in družbene organizacije in društva ter darovalci iz domovine in tujine. Akcija oz. njen začetek sovpađa z 230-letnico rojstva Linharta, radovljiškega rojaka, čez tri leta pa bomo Slovenci počastili še 200-letnico njegove prve in prve slovenske dramske igre. Županova Micka. Številka žiro računa bo objavljena v sredstvih javnega obveščanja.

JR

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občine v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUSAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROBE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35